

Til: Kommunal og regionaldepartementet
Fra: Norsk Industri
Dato: 1. september 2011
Sak: NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet

Norsk Industri takker for muligheten til å gi våre innspill til NOUen om kompetansearbeidsplasser (heretter *NOUen*). Vi har noen konkrete innspill på tiltakene som foreslås i NOUen og noen tilbakemeldinger på det vi mener er en litt for endimensjonal analyse av norsk nærings- og arbeidsliv.

Kapittel 2 – Globalisering og regional utvikling

Norsk Industri mener definisjonene som brukes gir lite hensiktsmessig og gir en lite nyansert analyse av norsk arbeidsliv. Definisjonene bærer preg av å beskrive internasjonale prosesser på et svært aggregert nivå, men er lite tilpasset særtrekkene i norsk næringsliv.

Industrien i Norge domineres av maritim industri, offshore leverandørindustri, prosessindustri og høyteknologisk produksjon av deler i en business til business næringskjede. Disse næringene har stor satsing på kompetanse, forskning, utvikling og innovasjon. Samtidig har de mange fagarbeidere. Med definisjonene som brukes i NOUen vil disse ikke være kompetansebedrifter, uansett hvor mange ansatte de har med doktorgrad. En prosessindustribedrift med en forskningsavdeling på 100 personer som driver verdensledende materialforskning, vil ikke klassifiseres som en kompetansebedrift fordi de samtidig har 200 fagarbeidere og derfor har en arbeidsstokk som består av under 39 % med høyere utdanning. Et informasjonsbyrå med 10 ansatte som alle har høyere utdanning vil imidlertid klassifiseres som en kompetansebedrift.

Definisjonene av kompetansearbeidsplasser og kompetansebedrifter er utviklet av OECD, men er ikke nødvendigvis alene gode nok til å analysere norsk næringsliv og kompetansebehovet i fremtiden. Gjennom litt for generelle og aggregerte analyser kommer utvalget frem til at kompetansearbeidsplasser har størst vekst, kompetansearbeidsplasser finnes først og fremst innen kunnskapsbasert tjenesteyting og derfor bør det fremste målet for norsk næringspolitikk være å stimulere mest mulig kunnskapsbasert tjenesteyting, gjerne på bekostning av andre næringer. Vi ønsker å nyansere den analysen litt.

Vi mener også at Norge bør ha et øye til hva som skjer i Europa. EU har et langt mer moderne syn på industri og har derfor lansert en rekke industrivennlige tiltak den siste tiden.

Kompetansearbeidsplasser

Det er en grei definisjon at en kompetansearbeidsplass er en arbeidsplass som krever høyere utdanning. Vi vil likevel presisere at alle jobber i moderne norsk

industri krever mye kompetanse. Som det går frem av NOUen flere ganger, er det stadig lavere behov for ufaglærte i store deler av arbeidslivet og særlig i industrien. De to største endringene som har skjedd på kompetansesiden i industrien siden 90-tallet er en forskyving mot flere ingeniører og at operatørene i mye større grad er faglært.

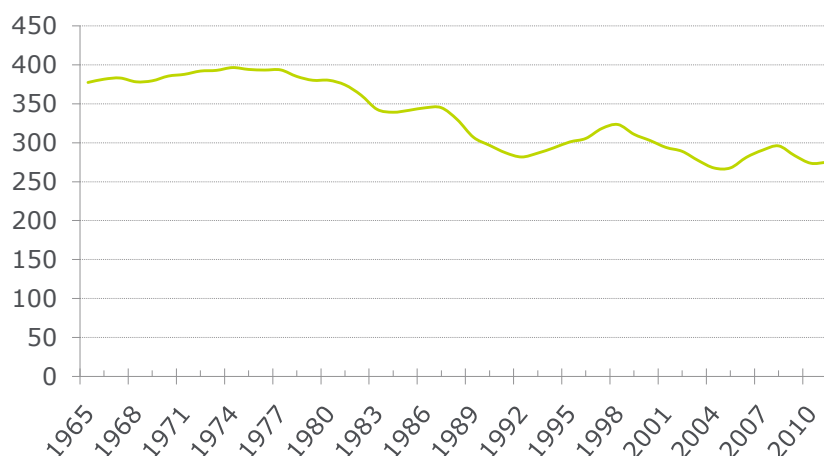
Bedrifter som konkurrerer med hele verden er avhengig av å være omstillingsdyktig og tilpasse seg markeder som endrer seg raskt. Kunnskap og kompetanse er avgjørende for å få til det. Derfor er det blitt stadig vanligere med fagarbeidere som har flere fagbrev. Bred kompetanse og evne til å finne løsninger på tvers av fagområder er svært verdifullt for bedrifter.

”Industridød” og kompetansesarbeidsplasser

Gjennomgående i kapittel 2 legges det frem en analyse av utviklingen i arbeidsmarkedene som grovt sett går ut på at industrien er i ferd med å forsvinne og at kunnskapsbasert tjenesteyting overtar. Dette er en grov forenkling av virkeligheten og må nyanseres.

Det er riktig at sysselsettingen i industrien er redusert både i relative og absolutte tall siden toppnivået i Norge rundt 1975. Utviklingen er imidlertid ikke dramatisk. I absolutte tall var sysselsettingen i 1975 rundt 390 000 arbeidstakere. I 2011 er sysselsettingen på rundt 280 000, det samme som den var for 20 år siden, i 1991. Samtidig viser tallene fra 2000-tallet at laveste nivå i industrisysselsettingen i den siste lavkonjunkturen for første gang var høyere enn i forrige lavkonjunktur. Dette til tross for at finanskrisen var en mer omfattende lavkonjunktur i verdensøkonomien enn den i 2003-2004.

Sysselsetting industri og bergverk

Kilde: Nasjonalregnskapet

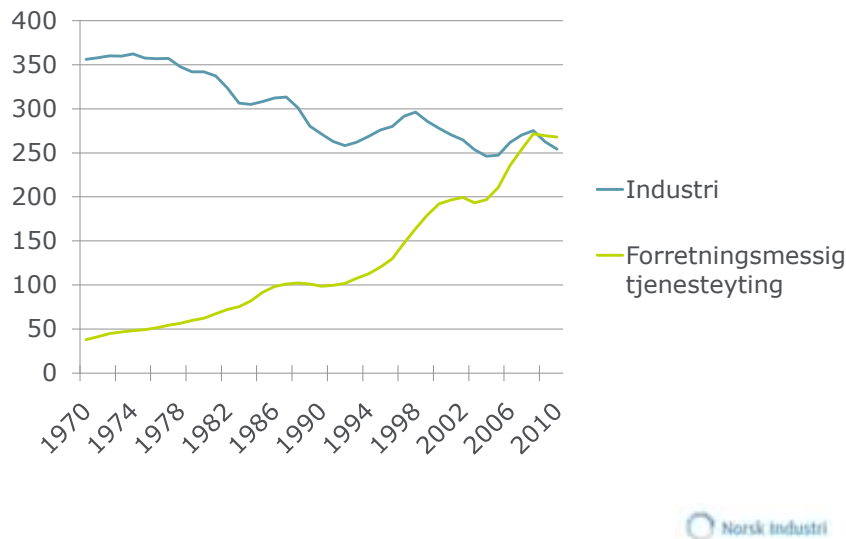
Norsk Industri

Figur 1 Viser utviklingen i industrisysselsettingen fra 1965 til 2011.

Samtidig må vi ikke se oss blind på statistikk og trender. Kunnskapsbasert tjenesteyting har hatt en voldsom vekst de siste 30 årene. Det er ikke spesielt

rart, med tanke på at bransjen ikke eksisterte før 1970 (SSB). Det sier seg da selv at vekstraten fra (nesten) null i 1970 til i dag, ikke kan fortsette i det uendelige.

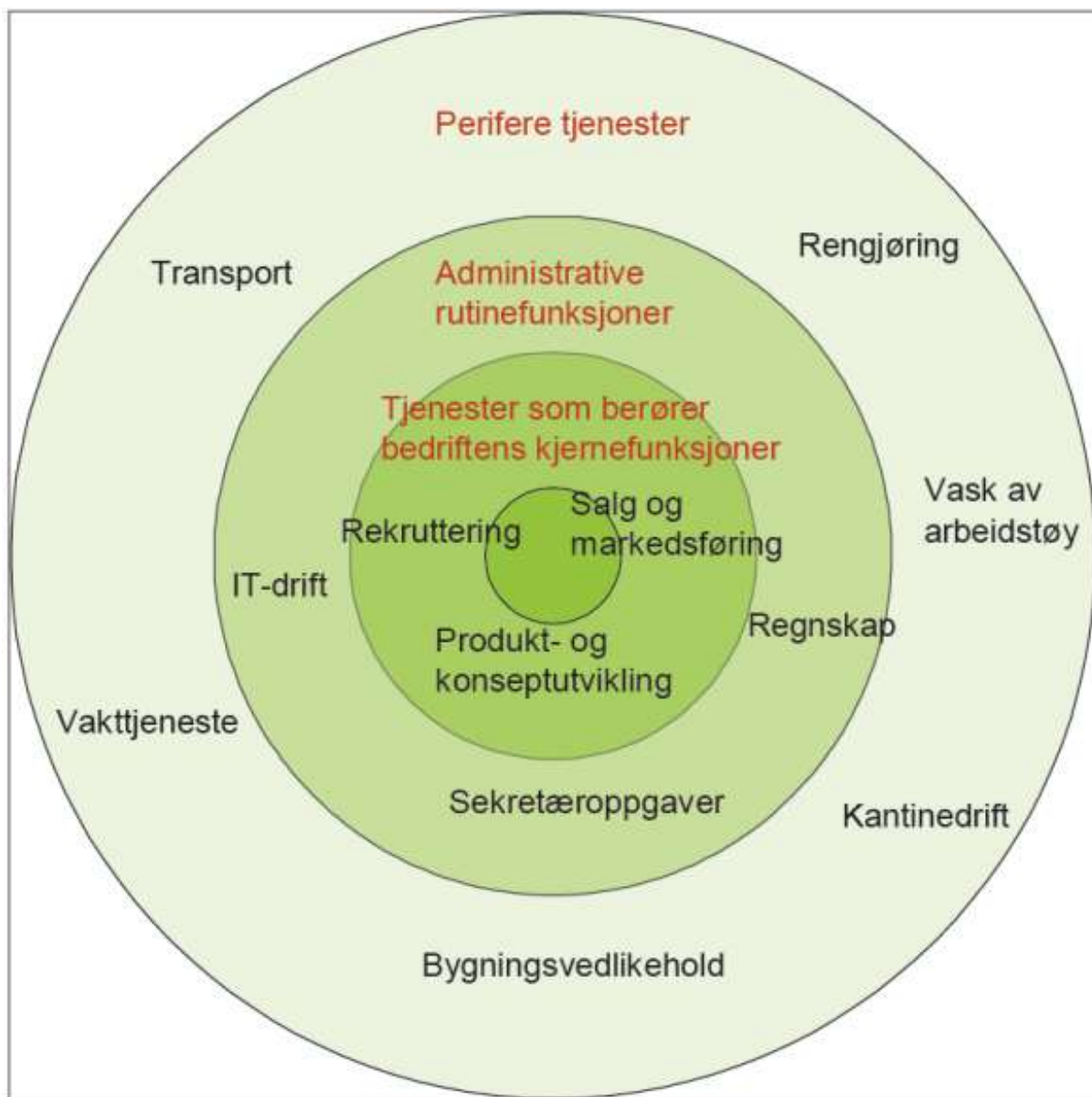
Sysselsetting industri og tjenesteyting

Figur 2 Viser sammenhengen i sysselsettingsutviklingen til industrien og tjenesteyting.

Tjenesteutsetting fra industrien og vekst i tjenesteyting

Siden 1970-tallet har industrien i Norge effektivisert driften gjennom å tjenesteutsette (outsource) deler av virksomheten som regnskap, renhold, kantinedrift m.m. for å fokusere i større grad på kjernevirksomheten. Dette har ført til en rekke nye bedrifter og bransjer, som fokuserer på disse oppgavene. En betydelig andel av veksten i kunnskapsbasert tjenesteyting, og nedgangen i antallet industriarbeidstakere, kommer herfra. Det fører til en spesialisering og effektivisering i industrien og fører også til en effektivisering og merverdi for samfunnet, i og med at disse nye bransjene har spisskompetanse innen disse områdene og utfører dem mer effektivt enn industribedriftene gjorde selv. Dette er positivt for industrien, kunnskapsbasert tjenesteyting og for samfunnet. Men det er ikke et tegn på at industrien er i ferd med å forsvinne, for å så bli erstattet av kunnskapsbasert tjenesteyting. Svært mange av dem jobber fortsatt i en industribedrift, men for en tjenestebedrift.

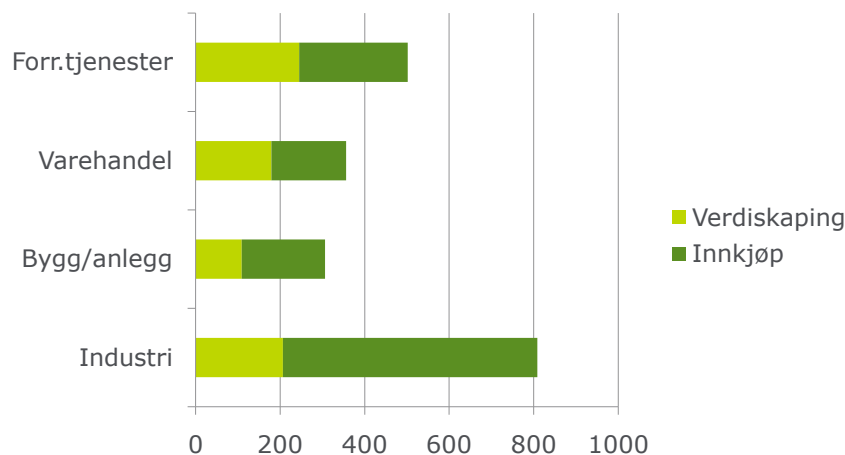
Figur 3 Viser hvilke aktiviteter industrien ofte tjenestestetter. Kilde: Asplan Viak (2008).

En rapport fra Asplan Viak (2008) viser at industriens tjenestestetting i Rogaland har ført til mange nye bedrifter, et mer dynamisk næringsliv og et større mangfold i typen arbeidsplasser. Rapporten fant også at mellom 5 300 og 6 600 sysselsatte ved industribedrifter i Rogaland, ikke regnes som industriarbeidere i SSB. Mellom 2 500 og 3 500 av disse var tjenestestatte oppgaver, som fortsatt hadde sitt arbeidssted på en industribedrift.

Hvis vi overfører funnene fra Rogaland til hele fastlandsøkonomien, vil et konservativt anslag være at ca 30 – 40 000 arbeidsplasser i tjenesteytende sektor, er tilknyttet industrien.

Industrien kjøper inn mer tjenester fra omverdenen enn noen annen bransje og er derfor en viktig kunde for kunnskapsbasert tjenesteyting. At kunnskapsbasert tjenesteyting er avhengig av industrien som kunde, er en betydelig mangel i NOUens analyse av utviklingen av industrien i Norge.

Omsetning og innkjøp av varer og tjenester fra andre sektorer

Kilde: SSB

09.08.2011

Figur 4 Oversikt over verdiskaping og innkjøp av varer og tjenester i milliarder kroner

Kunnskapsbasert tjenesteyting i hele landet

Det trekkes frem flere steder i NOUen og særlig i kapittel 2 at veksten i kompetansebaserte arbeidsplasser har først og fremst kommet i kunnskapsbasert tjenesteyting og at det meste av disse er lokalisert i hovedstadsregionen og de største byene. Den videre analysen konkluderer med at den beste måten å få flere kunnskapsbaserte arbeidsplasser i distriktene er å få mer kunnskapsbasert tjenesteyting i distriktene.

Kunnskapsbasert tjenesteyting som bransje har ofte en nasjonal kundegruppe og ikke bare lokal. Det er derfor mest rasjonelt, både økonomisk og praktisk, å legge hovedtyngden av virksomheten til byer med gode og økonomiske kommunikasjonsmuligheter for å nå ut i hele landet. Hovedstadsregionen er spesielt godt anlagt slik sett. For at kunnskapsbasert tjenesteyting skal etablere seg rundt i distriktene, må det ofte være spesialisert mot større lokale kunder. Industrien er en slik type kunde.

Kapittel 3 – Hodene blir stadig viktigere

En av årsakene til at vi fortsatt har en stor industrisysselsetting i Norge er at vi er svært god på omstilling. To eksempler som nevnes i NOUen er Herøya og Kongsberg. Det er gode eksempler på hvordan industrisamfunn basert på én eller noen få bedrifter er blitt omstilt til mange titalls bedrifter, med like mange eiere og flere ansatte enn før omstillingen. Det finnes flere eksempler på dette. Raufoss har vært gjennom en liknende omstilling som Kongsberg og har i dag en rekke teknologibedrifter med både norske og utenlandske eiere. Slike omstillinger på ulik skala bidrar til flere kompetansebaserte arbeidsplasser over hele landet.

Bedriftsintern og næringsintern omstilling

Den viktigste typen omstilling for å få flere kompetansearbeidsplasser over hele landet er bedriftsintern omstilling, som omtales i boks 4.2 på side 56 i NOUen. Det er svært positivt med næringshager, oppstartsstøtte og insentivordninger for små- og mellomstore bedrifter. Men de store endringene i arbeidsmarkedet skjer gjennom at bedrifter og bransjer endres innenfra. Kompetansekravene og kompetansen hos de ansatte i industrien endrer seg stadig. Industrisysselsettingen i Norge er kanskje den samme i dag som i 1991, men industriarbeideren har forandret seg. Bedriftene som er medlem i Norsk Industri har ca 120 000 arbeidstakere. Nær halvparten av disse har høyere utdanning.

Det blir stadig færre ufaglærte i industrien. For å henge med i den internasjonale konkurransen er effektivisering, omstilling og teknologiutvikling avgjørende. Da trenger bedriftene ansatte med fagbrev og mye kompetanse. CNC-mekaniker og automatiker er eksempler på fagarbeidere med stor teoretisk og teknologisk kompetanse. For å være mest mulig fleksibel og ha mest mulig breddekompetanse, er det blitt vanligere at enkelte tar flere fagbrev. Til tross for at fagarbeidere ikke regnes som kompetansearbeidere, er det viktig å understreke at det at stadig færre ansatte i industrien er ufaglært, men derimot tar krevende fagbrev, er et av de største kompetanseløftene som har skjedd i norsk arbeidsliv de siste to tiårene. Under finanskrisen brukte mange bedrifter tiden til å løfte fagarbeider til fagbrev, mens de hadde produksjonsstans. Flere faglærte bidrar også til økt utdanningsnivå og fleksibilitet i arbeidsmarkedet over hele landet.

Denne endringen er spesielt viktig med hensyn til sammenhengen mellom industrinedbygging og uføretrygging som påpekes i kapittel 4 og tabell 4.5 på side 80 i NOUen. Norsk Industri tror sammenhengen vil vise seg å være mindre i fremtiden. Arbeidstakere med fagbrev står både sterkere på arbeidsmarkedet og er sannsynligvis mer ivrig etter å finne nytt arbeid, enn ufaglærte som tidligere mistet jobben.

Flere kompetansearbeidsplasser i industrien

Den andre store endringen blant industrisysselsatte siden 1991 er andelen ingeniører (eller tilsvarende kompetansenivå). Industrien er blitt veldig ingeniørtung og etterspør svært mange flere ingeniører og sivilingeniører. Stadig flere industribedrifter vil komme inn under definisjonen kompetansebedrifter, siden dette er en trend som bare vil fortsette. Teknologisk utvikling, internasjonal konkurranse, kostnadskrav, miljøkrav m.m. bidrar til at det kreves mer kompetanse enn tidligere.

Etterspørselen etter ingeniører og sivilingeniører er enorm. Mange bedrifter importerer denne arbeidskraften, men får på langt nær dekket behovet sitt. Norske industribedrifter ligger i all hovedsak i distriktene, så en enkel måte å få opp andelen kompetansearbeidsplasser i distriktene på, er å utdanne flere ingeniører og sivilingeniører. Arbeidsplassene finnes, men arbeidstakerne er det ikke nok av.

Bidra til videre omstilling i industrien og annet næringsliv

For at denne trenden skal fortsette, er det viktig med virkemidler som setter arbeidstakere i stand til å øke sin formalkompetanse, mens de er i jobb. Mange

industribedrifter ønsker flere med høyere utdanning, men har problemer med å rekruttere den rette kompetansen på grunn av geografisk lokalisering. Mye av industrien i Norge ligger i de områdene som i NOUen omtales som små arbeidsmarkeder eller "spredtbygde regioner". Den enkleste måten å få den kompetansen som trengs er da å videreutvikle kompetansen til de ansatte de har allerede.

Fagarbeidere som ønsker å bli ingeniører eller ta annen formell høyere utdanning, bør kunne gjøre det samtidig som de er i jobb. Industriskolen, som er en del av Norsk Industri tar, i samarbeid med Høgskolen i Sør-Trøndelag, inn 30 studenter årlig i et program som løfter fagarbeidere til ingeniører. Slike tilbud bør i større grad bli en vanlig del av utdanningssystemet. Det vil i fremtiden bli vanligere å veksle mellom jobb og utdanning enn å ta den "tradisjonelle" veien gjennom utdanning først, for så å flyte på den utdanningen resten av yrkeskarrieren.

Gjennom at ansatte får tatt ingeniørutdanning, bachelorgrad, mastergrad eller doktorgrad mens de er i jobb, øker bedriftens kompetanse, den ansattes kompetanse, det lokale arbeidsmarkedets attraktivitet og det skapes flere kompetansearbeidsplasser.

Nærings-ph.d.-ordningen, som er organisert gjennom Norges forskningsråd, er et veldig godt eksempel på en ordning som bidrar til næringslivets forskningsevne og skaper kompetansearbeidsplasser. Når en ansatt tar nærings-ph.d. får bedriften forskerkompetanse og nærmere kontakt med den utdanningsinstitusjonen og forskningsmiljøet nærings-ph.d.en gjennomføres hos. Det vil ofte føre til flere kompetansearbeidsplasser i denne bedriften.

Ordninger som gjør ansatte i stand til å øke sin kompetanse mens de er i jobb bidrar til mer fleksibilitet og omstilling i næringslivet. Det gjør det også lettere for bedriftene å rekruttere ny kompetanse, i tillegg til den de har utviklet selv.

Bransjeeksempler fra norsk industri

Flere bransjer i Norsk Industri bidrar til en vekst i kompetansearbeidsplasser i hele landet. Her er noen eksempler:

Bergindustrien

Norsk Bergindustri har innledet et samarbeid med NTNU om en trainee-ordning for sivilingeniører. Bransjen har et stort behov for kompetanse og vil bruke ordningen til å rekruttere flere sivilingeniører direkte fra NTNU. Samtidig satses det på bergindustrirelaterte utdanninger på Universitetet i Tromsø og et par andre institusjoner. Bergindustrien er i vekst og skaper arbeidsplasser der ressursene finnes. Det vil si kompetansearbeidsplasser i flere regioner og særlig i Nord-Norge.

Elektroindustrien

Elektroindustrien i Norge har et stort behov for arbeidstakere med relevant høyere utdanning. Bedriftene finnes over hele landet og har ledige kompetansearbeidsplasser. Etter en periode med lav rekruttering til faget er trenden i ferd med å snu. Etter hvert som flere blir uteksaminert, vil bransjen bidra til flere kompetansearbeidsplasser i Norge.

Et godt eksempel på hvordan en norsk industribedrift hevder seg på det internasjonale markedet, er Nexans Norway AS, som er en del av et større fransk konsern, og som bygger og leverer kabler til det internasjonale markedet. Nexans Norway AS har investert veldig tungt i forskning og kompetanseoppbygging, noe som har resultert i en bevisst satsning på Norge fra "moderkonsernet". Kabelfabrikkene har blitt nedlagt, bl.a. i Frankrike mens den norske aktiviteten har blitt forsterket. Slike eksempler finner vi hos flere norske virksomheter, noe som underbygger viktigheten av å ligge i front på kunnskapssiden.

Nye føringer og trender innen energiforsyningen som fornybar energiproduksjon, distribuert produksjon, 2Veiskommunikasjon, SmartGrid, nettoptimering osv. vil i tillegg kreve intensivert FoU-innsats. I dette arbeidet vil det være av avgjørende betydning at vi etablerer kompetansemiljøer, i næringslivet og i akademia, som evner å samarbeide, se utfordringer og finne løsninger.

Legemiddelindustrien

Hele legemiddelindustrien er en kunnskapsintensiv bransje. Interessante utviklingsområder for denne bransjen er Nord-Norge og særlig Tromsø. Bioprospektering og det omfattende kunnskapsmiljøet i og rundt Universitetet i Tromsø, innen både fiskehelse og bioteknologi, er svært interessant for legemiddelfirmaer.

Legemiddelindustrien er en bransje der verdien av produktet er høyt, men vekten svært lavt. Det betyr lave transportkostnader relativt sett og lokalisering av produksjon skjer ofte utenfor de største byene. For eksempel Lindesnes og Elverum. Både Pfizer og Nycomed er klar på at til tross for at det er et hovedfokus på FoU-aktivitet i Norge, er de avhengig av å ha produksjon her for å kunne utvikle nye produkter. Dette er et godt eksempel på at samspillet mellom produksjon og forskning ofte er nødvendig for å være konkurransedyktig.

Maritim industri

Den maritime industrien i Norge har satt fokus på kunnskap de siste årene og blant annet bidratt til å styrke Høgskolen i Ålesund innen maritime fag. Gjennom gaveprofessorater og samarbeid med høgskolen har bransjen og bedriftene på Sunnmøre bidratt til å skape et verdensledende kunnskapsmiljø. Dette fører til en rekke kunnskapsbaserte arbeidsplasser på Sunnmøre, men også langs hele kysten. Bransjen kunne ansatt flere hundre ingeniører/sivilingeniører i løpet av få dager om de hadde vært tilgjengelig, men investerer nå selv tungt i kunnskap for å få tak i den nødvendige kompetansen.

Et eksempel på at dette er en bransje i vekst er at flere bedrifter i Lofoten og Vesterålen nå gjør store infrastrukturinvesteringer og vokser. Det fører til flere og mer spesialiserte kompetansearbeidsplasser.

Møbel- og interiørindustri

Det at vi fremdeles har en vellykket møbelindustri i Norge viser at teknologi kan motvirke høye lønnskostnader. Ekornes er i ferd med å etablere verdens første helautomatiserte møbelproduksjonslinje. Det krever mye spesialisert kompetanse og mange kompetansearbeidsplasser. Møbelklyngen på Sunnmøre vil bidra med dette i mange år fremover.

Leverandørindustrien til olje- og gassnæringen

Petroleumsnæringen er en svært kompetanseintensiv industri. I årene fremover er det et stort behov for tilgang på kvalifisert arbeidskraft. Det er spesielt behov for teknologer og naturvitere. Rekruttering er utfordrende i deler av landet og for enkelte yrker.

På enkelte universiteter er frafallet stort av studenter innenfor realfag, og rekrutteringen er lav til geologi og andre fag som er relevante for sektoren. Det er en nedgang i antall nordmenn som tar master og doktorgrad i petroleumsrettede fag på norske universiteter og høyskoler. Mange av studentene og stipendiatene kommer fra andre land, men det er dessverre få som blir igjen i Norge. Det må jobbes målrettet med rekruttering fra grunnskole til høyere utdanning og til forskning. Den ferske Stortingsmeldingen, Meld. St.28, "En næring for framtida – om petroleumsvirksomheten", poengterer styrking av rekruttering til naturvitenskaplige og teknologiske fag sterkt, dette for å sikre arbeidskraft til petroleumssektoren.

Leverandørindustrien til olje og gass har i dag ca 100 000 direkte ansatte i nærmere 2000 selskaper. Disse omsatte for over 240 mrd kroner i 2009, hvorav 118 mrd var internasjonal omsetning. Disse bedriftene finnes langs hele norskekysten fra sør til nord.

Bransjen har betydelig utfordring i å få tilstrekkelig kompetent arbeidskraft, og over 2000 ingeniørstillinger står i disse dager ubesatt. Flere av disse stillingene er i områder av landet hvor det ønskes flere kompetansearbeidsplasser. Dette fremskynder outsourcing av oppgaver til andre land, og en rekke selskaper leier inn eller oppretter datterselskaper i andre land for å få tilgang til nok ressurser.

Leverandørindustriens inntreden i fornybarindustrien bidrar til behovet for ny kompetanse. Flere typiske olje- og gassleverandørbedrifter har den siste tiden vunnet internasjonale kontrakter innen offshore vind.

Prosessindustri

Metallindustrien i Norge er blant verdens mest avanserte og er i verdenstoppen på materialforskning. Silisiumsproduksjon og forskning har blant annet ført til utviklingen av solindustri i Norge. Norge har som et direkte resultat av mange års forskning, [verdens reneste aluminiumsproduksjon](#). Flere aktører innen norsk metallindustri driver forskningsprosjekter med nullutslipp som mål. For å få til dette, er vi avhengig av både produksjon og stor satsing på kunnskap. Finnfjord smelteverk i Troms er i gang med et prosjekt som har som mål å gjøre dem til verdens første klimanøytrale smelteverk. Dette krever et stort antall kompetansearbeidsplasser.

Støperiindustrien

[Farsund Aluminium Casting AS](#) er et eksempel på en norsk bedrift som ikke har noen geografisk naturgitte fortrinn og konkurrerer med hele verden. Gjennom å satse på teknologi og utvikling er de likevel konkurransedyktig. I 2010 vant de European Aluminium Award for å ha utviklet en helstøpt aluminiumsdel til bilproduksjon, som tidligere har blitt montert sammen av flere ulike moduler.

Kjemisk industri

Borregaard er et eksempel på en industribedrift med lange tradisjoner og som i dag driver en høyteknologisk kompetanseintensiv virksomhet. Borregaard har gått fra å være en tradisjonell treforedlingsbedrift til å være verdensledende i å få utvikle ulike produkter av trestammer. Borregaard utnytter hele trestammen og lager en rekke produkter som blant annet erstatter petroleumsprodukter. 2. generasjons bioetanol er én av disse. Bedriften har en forskningsavdeling på over 30 personer i Sarpsborg og tilbyr kontinuerlig kompetansetiltak til alle ansatte. Dette er en moderne industribedrift som illustrerer endringene som skjer innad i bedrifter og bransjer.

Kapittel 4 – Arbeidsmarkeder over hele landet

Arbeidsmarkedenes attraktivitet er en kjent problemstilling for industrien. Grovt sett kommer kompetansen og arbeidstakerne dit den trengs. Særlig over tid. Men vi har sett eksempler på at pendling har vært nødvendig for å få den arbeidskraften bedriftene trenger. Hammerfest og Kirkenes er eksempler på områder som opplever betydelig industrivekst og har tilgjengelige kompetansearbeidsplasser. Arbeidsinnvandring og eksisterende ordninger som nedskrivning av studielån er viktig for at disse bedriftene skal få den kompetansen de trenger.

Særlig bergindustrien vil bidra til mange kompetansearbeidsplasser i distrikts-Norge i årene som kommer. Det kan bli en utfordring å få arbeidstakere til å flytte dit jobbene er. Utvalgets forslag om hvordan en kan få til større og mer attraktive arbeidsmarkeder blir da viktig.

Kompetent kapital

For å få til bedriftsintern omstilling og flere kompetansearbeidsplasser, er det ofte nødvendig med investeringer. Endrede produksjonsmetoder og ny teknologi fører til økte kompetansekrav. Slike omstillinger krever investeringskapital. Noe det er lite av i Norge og særlig i Nord-Norge. Ofte er mangel på kunnskap om bransjen årsaken til at det er vanskelig å få tak i investeringskapital, ikke mangel på kapital eller gode prosjekter.

SIVA (Selskapet for industrivekst) kan vise til veldig gode resultater i sin eiendomsvirksomhet. De har ved flere anledninger utviklet næringseiendom i distriktene som ingen kommersielle aktører har ønsket å gjøre noe med, og solgt dem med fortjeneste. Dette har gitt dem en solid kompetanse på næringsliv over hele landet. Tidligere har investeringsfond vært en viktig del av SIVAs aktivitet, men det er blitt redusert de siste årene. Norsk Industri mener at økt bruk av SIVAs investeringsfond kan bidra til å utløse flere investeringer og dermed skape flere kompetansearbeidsplasser. Særlig i Nord-Norge.

Forsknings- og utviklingsinvesteringer (FoU)

FoU-investeringer er spesielt viktig for å få til flere kompetansearbeidsplasser i Norge. En spesielt god illustrasjon på hvordan industrien i Norge endrer seg er FoU-investeringene. Industrien står for litt over ti prosent av sysselsettingen i privat sektor, men nesten halvparten av FoU-investeringene. FoU-investeringene har mange positive ringvirkninger, men den viktigste er flere kompetansearbeidsplasser.

For at det ikke skal bli med forskingen, må teknologien kommersialiseres og spres ut i bedriftene. FoU-investeringer er nødvendig for å få det til. Virkemiddelapparatet i Norge er relativt bra på FoU, gjennom blant annet ulike ordninger i Norges forskningsråd og særlig SkatteFUNN-ordningen. En mangel vi har er imidlertid særlig store FoU-investeringer som pilot- og testanlegg. Virkemiddelapparatet mangler ordninger for virkelig store investeringer som kan resultere i nye produksjonsmetoder og kompetansearbeidsplasser.

Teknologiutvikling og nye fabrikker

	Forskning	Utvikling	Pilot/Demo	Fabrikk1	Fabrikk2
Historien					
AI, SU450	Årdal mv	Årdal mv		Sunndal	Qatar
REC	Glomfjord	Glomfjord	Glomfjord	Glomfjord	Herøya
Elkem Solar	Kr.sand	Kr.sand	Kr.sand	Kr.sand	Asia
Norsun	NTNU mv			Årdal	Asia
Fremover					
CCS, sement	Brevik mv	Brevik mv	Brevik	???	???
Havvind	Div, No	Div, No	Utsira	???	???
CCS, gasskr	NTNU mv	Mongstad	Mongstad	???	???
AI, FoU	Årdal mv	Årdal mv	???	???	???
AI, Karbo.tek	Kr.sand	???	???	???	???
Ny sol.tek	NTNU	???	???	???	???

Virkemidler mangler

DM-336594
08.08.2011

Norsk Industri 8

Figur 5: Oversikt over hvordan forsknings- og utviklingsprosjekter kan føre til investeringer i Norge, dersom vi har de riktige virkemidlene.

Kapittel 5 – Utvalgets forslag

Samferdselspolitikk

Det foreslås i NOUen at Nasjonal transportplan i større grad skal bidra til å få til større arbeidsmarkeder. Norsk Industri er ikke uenig i at det er et viktig mål, men vil understreke at den viktigste måten Nasjonal transportplan kan bidra til flere kompetansearbeidsplasser over hele landet på, er å styrke stamveiene. Bedrifter over hele landet er avhengig av stamveinettet for å få sine produkter ut på markedene. Hvis bedrifter må flytte sin virksomhet til mer sentrale strøk, på grunn av vanskelig kommunikasjon, oppnår vi det motsatte av utvalgets målsetting.

Virkemiddelapparatet

Utvalget foreslår at Innovasjon Norge skal få færre og mer oversiktlige virkemidler. Som Norsk Industri påpekte i vår høring til evalueringen av Innovasjon Norge, ser ikke vi på en differensiert virkemiddelportefølge som et problem. Det kan være forvirrende for en evaluator, men det er ikke nødvendigvis det for bedrifter eller saksbehandlere. Det er som regel en begrenset mengde tiltak som er relevante for en spesifikk bedrift eller situasjon. Bransjespesifikke ordninger kan tvert imot føre til en økt kompetanse om

bransjen og bedre utnyttelse av midlene. Vi mener imidlertid at Innovasjon Norge bør få ned responstiden og reagere raskere på forespørsler fra bedriftene.

Se også [Norsk Industris høring](#) til evalueringen av Innovasjon Norge.

Tekniske og allmenne fag (TAF-ordningen)

Norsk Industri ser på det som en anerkjennelse av yrkesfagene at utvalget tar frem TAF-ordningen som en mulighet til å bidra til flere kompetansearbeidsplasser. Dette viser også at definisjonene "kompetansearbeidsplass" og "kompetansebedrift" må brukes med en viss fleksibilitet. Norsk Industri mener at TAF-ordningen bør bli en del av det ordinære utdanningssystemet i Norge. Gjennom at elevene får både fagbrev og studiekompetanse, vil arbeidslivet få arbeidstakere med både praktisk og teoretisk kompetanse. Disse er svært attraktive for industrien og flere andre sektorer.

Andre innspill fra Norsk Industri

Arbeidsinnvandring

Norsk Industri er helt enig med utvalget i deres vurdering av viktigheten av innvandring i de regionale arbeidsmarkedene. Industrien er helt avhengig av å importere kompetanse vi ikke har nok av her i landet og de bidrar betydelig til både bedriften og lokalsamfunnet. Vi håper dette er noe som også kommer til uttrykk i vurderingen av NOU 2011:7 "Velferd og migrasjon" i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Studieplasser

Vi har flere steder i denne høringen påpekt mangelen på studieplasser for sivilingeniørutdanningen. Det generelle nivået på studieplasser bør også økes. Ungdomskullene blir større i årene fremover og studietilbøyeligheten øker. Hele arbeids- og næringslivet tjener på at utdanningsnivået i Norge øker. Også industrien. Vi er opptatt av at den øremerkede satsingen på matematikk-, natur- og teknologifag (MNT-fag) fortsetter. Det er en garantist for flere kompetansearbeidsplasser over hele landet.

En større bruk av hospiteringsordninger og traineeordninger under studiet kan også gi flere bedrifter muligheten til å rekruttere den kompetansen de trenger. Det er vanskelig for mellomstore bedrifter å konkurrere med gigantene om de få sivilingeniørene som er på markedet.

SIVA

Et av de mest effektive virkemidlene for å få til et mer mangfoldig arbeidsmarked i spredtbygde områder er å gjøre SIVA i stand til å gå inn i prosjekter med høyere risiko. For å få til det trenger de økning i egenkapital gjennom statsbudsjettet. SIVA har gang på gang vist at de kan utvikle næringseiendom i distriktene som ingen kommersielle aktører er interessert i, og selge det med fortjeneste. Det gjør de gjennom å investere og legge til rette for ny næringsvirksomhet.

Det er stor risiko for en bedrift å være den første som etablerer seg i et område. Derfor går SIVA inn og tar den risikoen, og legger til rette for de første etableringene. Etter at den første bedriften er på plass, er det lettere for andre å

etablere seg. Slik kan det utvikle seg et attraktivt næringsområde med besparelser gjennom felles innkjøp og eiendomsutvikling. Det fører også til et mangfold i arbeidsplasser og et mer attraktivt arbeidsmarked.

Siden SIVA sjelden får tilført fri egenkapital, er de avhengig av å tjene penger på prosjektene sine og må vurdere risiko ut fra det. Gjennom tilførsel av egenkapital vil SIVA være i stand til å gå inn prosjekter med større risiko i distriktene. Særlig i Nord-Norge. Et kjennetegn for SIVA er rask responstid og stor kompetanse på sitt område. Av den grunn vil Norsk Industri sterkt anbefale at SIVA ikke blir slått sammen med Innovasjon Norge.

Se også [Norsk Industris høring](#) til evalueringen av SIVA.

Kontaktpersoner:

Knut E. Sunde

Direktør

knut.sunde@norskindustri.no

90 03 07 73

Jørn Sund-Henriksen

Fagsjef, utdanning og forskning

jorn.henriksen@norskindustri.no

95 16 17 41

NHO Rogaland, Norsk Industri, NITO, SpareBank 1 SR-Bank og Rogaland Fylkeskommune

Outsourcing fra industrien

Industriens betydning for sysselsettingen synes å være betydelig undervurdert

Utgave: A
Dato: 2008-01-03

DOKUMENTINFORMASJON

Oppdragsgiver: NHO Rogaland, Norsk industri, NITO, SpareBank 1 SR-Bank og Rogaland Fylkeskommune
Rapportnavn: Outsourcing fra industrien – Industriens betydning for sysselsettingen synes å være betydelig undervurdert
Utgave/dato: A / 2007-11-30
Arkivreferanse: <generert unik arkivreferanse>

Oppdrag: 512791 – Outsourcing fra industrien
Oppdragsbeskrivelse: Vurdering av omfanget av outsourcing fra industrien i Rogaland.
Oppdragsleder: Ola Saua Førland
Fag: Analyse
Tema: Næringsanalyse
Leveranse: Rapport

Skrevet av: Bjørn-Marius Larsen og Ola Saua Førland
Kvalitetskontroll: Lise Haaland Eriksen

Asplan Viak AS www.asplanviak.no

FORORD

I mange sammenhenger refereres det til at industriens sysselsettingsmessige betydning er betydelig redusert de siste årene. Dette kan man blant annet finne støtte for i SSBs næringsstatistikk. Statistikken sier imidlertid ikke noe om de strukturelle endringene i næringslivet som har skjedd over tid.

Oppdragsgiverne ønsket derfor å gjennomføre en kartlegging for å skaffe mer kunnskap om hvordan sysselsettingen innen industrien har utviklet seg de senere årene og hvordan tjenesteytende næringer har "overtatt" årsverk fra industrien.

Takk til bedriftene som har svart på spørreundersøkelsen som er gjennomført i forbindelse med kartleggingen. Spesielt vil vi takke bedriftene som i tillegg bidro med verdifull informasjon i gjennom intervjuer.

Vi vil også takke Hans Christian Farsethås, forsker ved UiB, som har vært en nyttig diskusjonspartner i prosjektet.

Til slutt takker vi styringsgruppen for prosjektet som har bidratt med gode innspill underveis i kartleggingen. Styringsgruppen har bestått av Bjørn Stangeland fra NHO Rogaland, Sindre Finnes fra Norsk Industri, Steinar Simonsen fra NITO og Jan Friestad fra SpareBank 1 SR-Bank.

Ved Asplan Analyse er kartleggingen gjennomført av Cand.Oecon Bjørn-Marius Larsen og Cand.merc. Ola Saua Førland, med sistnevnte som prosjektleder. Cand.polit Lise Haaland Eriksen har vært kvalitetssikrer.

Stavanger, 04.01.2008

For Asplan Analyse

Ola Saua Førland

Oppdragsleder

Lise Haaland Eriksen

Kvalitetssikrer

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Oppsummering.....	7
2	Innledning.....	10
2.1	Utvikling i industrisysselsettingen	10
2.2	Sterk sysselsettingsvekst innen forretningsmessig tjenesteyting	13
3	Bakgrunn, målsetting og framgangsmåte	15
3.1	Bakgrunn for prosjektet	15
3.2	Målet med prosjektet	16
3.3	Definisjon av outsourcing	16
3.4	Framgangsmåte	16
3.4.1	Bedriftsundersøkelser	17
3.4.2	Intervjuer og case.....	18
3.4.3	Kartlegging av utleie av arbeidskraft til industrien.....	19
3.5	Nærmere om beregningsmetode.....	19
3.5.1	Beregning av antall outsourcete årsverk.....	19
3.5.2	Effektivisering gir færre årsverk i tjenesteytende næringer	20
3.5.3	”Rimelighetsvurdering” av beregningene	20
3.5.4	Usikkerhet i beregningene.....	21
4	Drivkrefter bak outsourcing.....	21
5	Nærmere om sysselsettingsstatistikken.....	23
5.1	Hvem omfattes av statistikken?	23
5.2	Hvordan skjer næringsgrupperingen?.....	24
5.3	Hjelpforetak	24
5.4	Sysselsatte på kortidsopphold	24
6	Eksempler på outsourcing i bedrifter i rogaland.....	25
6.1	Eramet Sauda	25
6.1.1	Tjenesteutsetting.....	26
6.1.2	Bakgrunn for tjenesteutsetting.....	28

6.1.3	Nyetableringer.....	28
6.1.4	Annen næringsutvikling	28
6.2	Hydro Karmøy	28
6.2.1	Organisering av tjenester i Hydro	29
6.2.2	Outsourcing.....	31
6.3	Kværner Egersund	33
6.4	AS Betong.....	33
6.5	Figgjo AS	34
6.6	Nordan AS.....	34
6.7	Kverneland	35
6.8	Fatland.....	35
7	Omfanget av Outsourcing fra industrien	36
7.1	Kantinevirksomhet.....	36
7.2	IT-drift.....	39
7.3	Regnskap	42
7.4	Rengjøring.....	44
7.5	Vaktjenester, resepsjon og callsenter/ kundesenter.....	46
7.6	Opplæring og rekruttering.....	49
7.7	Bedriftshelsetjeneste og HMS	50
7.8	Analyse og FoU.....	53
7.9	Teknisk konsulentvirksomhet – ingeniørtjenester	54
7.10	Bygg og anlegg og vaktmestertjenester.....	57
7.11	Transport, lager og logistikkvirksomhet	59
8	Utstrakt bruk av innleid personell.....	62
8.1	To av tre industribedrifter benyttet innleid personell i 2006	62
8.2	Kraftig vekst for bemanningsbyråene	62
8.3	Godt marked for bemannings- og rekrutteringsselskap i Ryfylke	63
9	Personer på kortidsopphold.....	64
9.1	Personer på kortidskontrakter innleid gjennom bemanningsbyråer.....	64

9.2	Personer på kortidskontrakter i industrien.....	64
10	Resultater av undersøkelsen blant tjenesteytende bedrifter	65
11	Konklusjoner.....	66
11.1	Industrien står bak mange årsverk i tjenestesektoren.....	66
11.2	Flest outsourcede årsverk til forretningsmessig tjenesteyting	68
11.3	Omfanget av outsourcing ventes fortsatt å øke	68

1 OPPSUMMERING

Det har vært en markert utvikling mot økt fokus på effektivitet og konkurranseutsetting i næringslivet de siste tiårene. Økt globalisering og økt konkurranse har ført til økt spesialisering og arbeidsdeling. Bedriftene konsentrerer seg i økende grad om aktiviteter som de definerer som sine kjerneområder, og aktiviteter som faller utenfor kjerneområdet skilles ut eller konkurranseutsettes.

Denne utviklingen har bidratt til økt produktivitet i verdikjeden ved at industribedriftene i større grad får anledning til å fokusere på det den definerer som sin kjernevirksomhet. Samtidig blir tjenestene i stadig større grad utført av leverandører som har spesialisert seg på den aktuelle tjenesten og som har mulighet til å oppnå stordriftsfordeler.

Outsourcing beskriver en prosess der bedriften beslutter å selge eller flytte bedriftens eiendeler, mennesker og/eller aktiviteter til en tredjeparts leverandør som leverer sammensatte tjenester tilbake for en avtalt sum over en avtalt tidsperiode. Leverandøren kan være i hjemlandet eller utlandet.

Kartleggingen vi har gjennomført tyder på at bedriftene til en viss grad prøver seg fram med hensyn til outsourcing av tjenester, og at de typisk starter med å outsource tjenester som er perifere i forhold til bedriftens kjernevirksomhet. Gjerne settes en og en tjeneste ut om gangen og det går gjerne ett år eller flere mellom hver tjeneste som settes ut. Etter hvert som bedriften vinner erfaringer outsources tjenester som ligger stadig tettere opp mot bedriftens kjernevirksomhet.

Kartleggingen viser også at økt tilgang på kompetanse og økt fokus på kjernevirksomhet er de to forholdene som har størst betydning når tjenester outsources. Tilgang på kompetanse har størst betydning ved outsourcing av IT tjenester, regnskap, ingeniørtjenester og FoU- og analysetjenester, mens økt fokus på kjernevirksomheten har størst betydning ved outsourcing av kantinevirksomhet, vaktjenester, transporttjenester og bygg og anleggstjenester (håndverkstjenester).

Enkelte bedrifter tilkjenner et klart overordnet strategisk perspektiv på outsourcing som går ut på "å flytte kostnader fra faste til variable". For disse er det dermed den økonomiske siden – kostnadssiden – som er selve drivkraften i tjenesteutsetting.

Kartleggingen viser også at bedriftenes lokalisering har betydning for hvor aktuelt det er å outsource tjenester. På mindre steder finnes det ikke alltid et næringsliv som tilbyr de tjenestene bedriftene ønsker å outsource. Eramet Sauda har i flere tilfeller bidradd aktivt til etablering av nye tjenestetilbud i lokalsamfunnet gjennom utsetting av tjenester. For Nordan dør- og vindusfabrikk på Moi er det lite aktuelt å sette ut tjenester fordi bedriften er lokalisert i et lite samfunn med et begrenset tilbud av tjenesteleverandører.

Outsourcing og tjenesteutsetting har ført til at mange tidligere industriarbeidsplasser er "overført" til tjenesteytende sektor selv om tjenesten utføres ved industribedriften - eller i direkte tilknytning til aktiviteten ved industribedriften. Hvorvidt de ansatte som utfører tjenestene blir definert som sysselsatte i industrien eller i tjenesteytende næringer er et spørsmål om organisering. Hvis bedriften velger å stå for tjenesten selv blir de ansatte som utfører tjenesten industriarbeidere. Hvis bedriften derimot setter tjenesten ut blir de registrert som sysselsatte i tjenesteytende sektor.

Outsourcing og økt spesialisering er sterkt medvirkende til at industrisysselettingen har hatt en moderat utvikling de senere årene, mens forretningsmessig tjenesteyting er den næringen som har hatt sterkest vekst. Dette har ført til en utbredt oppfatning om at industriens betydning for sysselsettingen blir stadig redusert og at betydningen av tjenesteytende sektor blir stadig større. Man får ofte inntrykk av at det er liten bevissthet om hvilke mekanismer som har medvirket til at stadig flere arbeidsplasser registreres i tjenesteytende sektor.

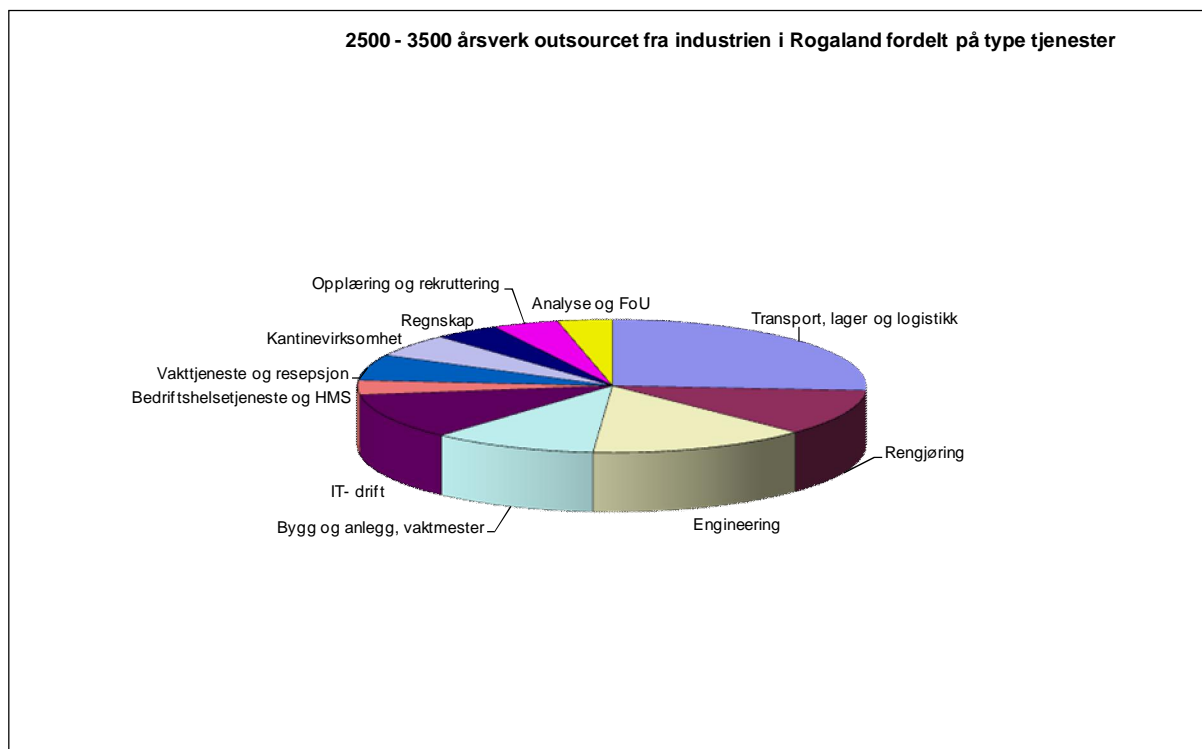
Kartleggingen indikerer at industrien i Rogaland står for i størrelsesorden 5.300–6.600 årsverk som av ulike grunner ikke defineres som industriarbeidsplasser i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Outsourcing står for 2.500-3.500 av disse årsverkene. I tillegg leier industrien inn i størrelsesorden 1.200 – 1.400 årsverk fra bemanningsbyråer som registreres som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting. Personer på kortidsopphold i Norge som arbeider i industrien i Rogaland utgjør anslagsvis 1.600 – 1.700 personer. Sistnevnte gruppe omfattes ikke av SSBs sysselsettingsstatistikk.

Tabell 1 Sysselsatte/ årsverk ved industribedrifter som ikke defineres som industriarbeidsplasser i SSBs sysselsettingsstatistikk

Kategori	Anslått antall årsverk
Outsourcing	2.500 – 3.500
Innleie fra bemanningsbyråer	1.200 - 1.400
Lønnstakere på kortidsopphold	1.600 - 1.700
Totalt	5.300 - 6.600

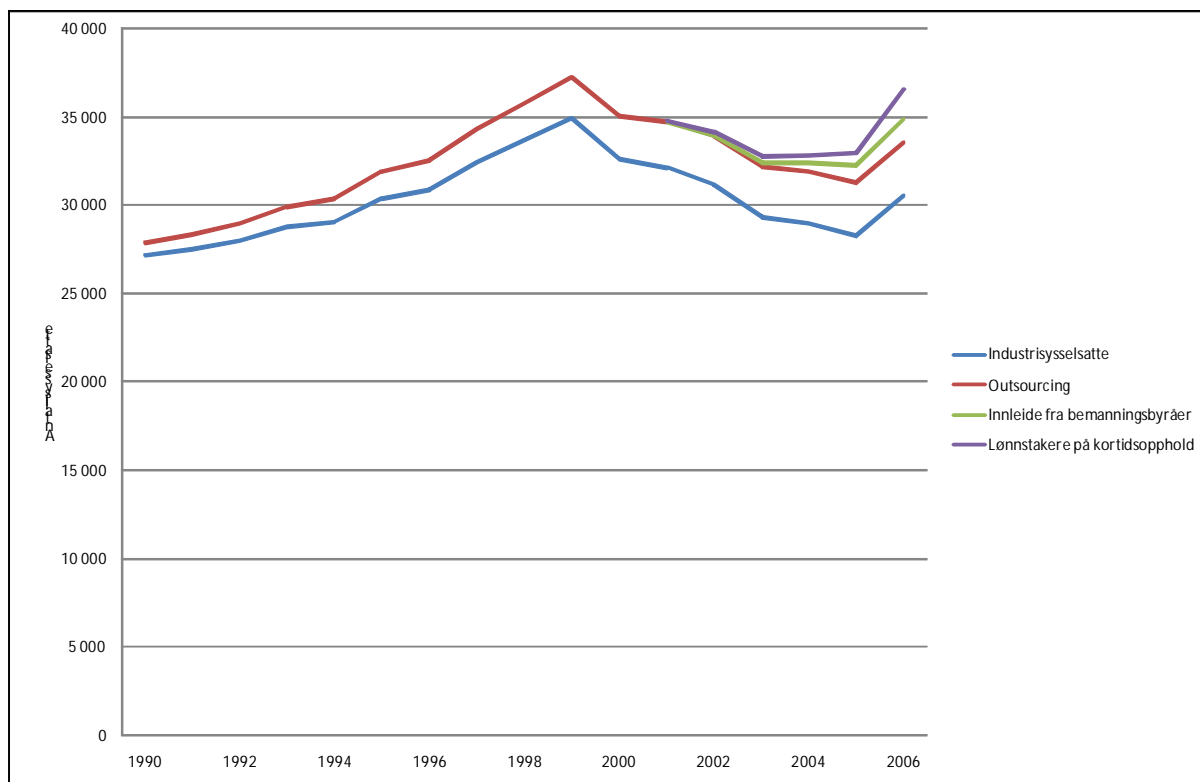
De fleste årsverkene som outsources går til tjenester som hører til under forretningsmessig tjenesteyting. Rengjøring, ingeniørtjenester, IT-tjenester, vaktjenester og resepsjon, regnskap og analyse/ FoU er alle tjenester som hører til i denne næringsgruppen.

Tjenester som ikke sorterer under forretningsmessig tjenesteyting er transport, lager og logistikk, bygg og anlegg og kantinevirksomhet. Kantinevirksomhet sorterer under hotell- og restaurantvirksomhet i SSBs sysselsettingsstatistikk. Figuren nedenfor viser en anslagsvis fordeling av de outsourcete årsverkene fra industrien på ulike type tjenester.

Figur 1 Outsourcete årsverk fra industrien i Rogaland, anslagsvis fordelt på type tjenester

Nedenfor følger en illustrasjon av hvordan utviklingen i industrisyssetningen kunne vært dersom de sysselsatte som er blitt outsourcet inkluderes i statistikken. Illustrasjonen viser også en tenkt utvikling i omfanget av innleid arbeidskraft fra bemanningsbyråene fra forbudet mot privat utleie ble opphevet fra 2002. På toppen av dette legges også personer på kortidsopphold i Norge som arbeider i industrien og som har økt kraftig de siste årene.

Figur 2 Illustrasjon av en "tenkt" utvikling i industriysselsætningen som omfatter outsourcete stillinger til andre næringer, innleid personell fra bemanningsbyråer og lønnstakere fra utlandet på kortidsopphold

Kartleggingen viser at det kan forventes fortsatt økende grad av outsourcing. Flere forventer at markedet vil øke fordi industribedriftene i stadig større grad etterspør totale løsninger enn enkelttjenester.

2 INNLEDNING

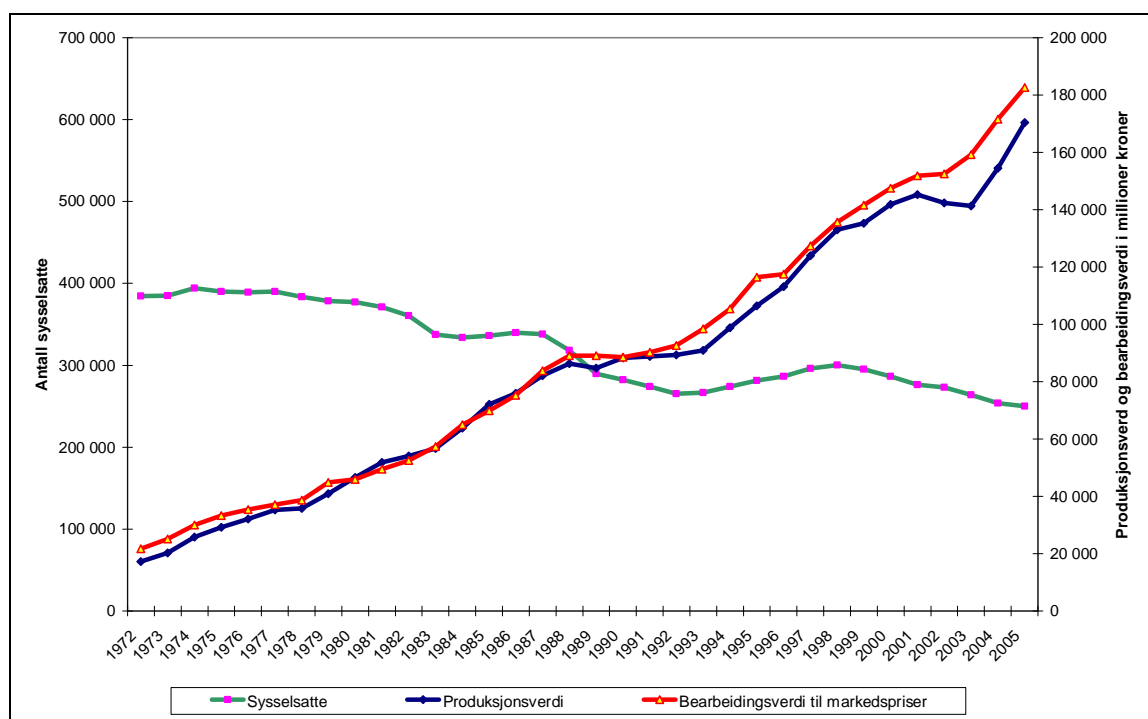
2.1 Utvikling i industriysselsætningen

Det faktum at mange bedrifter fra tidlig på 1990-tallet har satt ut (outsourcet) funksjoner som ikke er kjernevirksomhet har ført til at mange sysselsatte ikke lenger er ansatt i industribedrifter, men i bedrifter som leverer tjenester til industribedrifter. Transportarbeidere, kantinepersonell, IT-konsulenter og andre, som tidligere ble definert som industriarbeidere fordi de arbeidet i en industribedrift, har fått nye arbeidsgivere som hører til i andre næringer som blant annet transport, cateringvirksomhet (hotell- og restaurant) og forretningsmessig tjenesteyting.

Det er opplagt at industrivirksomhet fører til behov for infrastruktur rundt selve produksjonen, både i form av fysiske fasiliteter og utførelse av en rekke tjenester. Hvorvidt den enkelte industribedrift velger å ansette eget personell til å utføre disse tjenestene eller den velger å kjøpe tjenesten fra en ekstern leverandør avgjør om de som utfører tjenesten blir registrert som sysselsatte i industrien eller som sysselsatte i andre næringer.

Som regel er det SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk det refereres til når det hevdes at industriens sysselsettingsmessige betydning er redusert de siste årene. Denne statistikken sier imidlertid ikke noe om strukturendringer innen næringslivet som har skjedd over tid og som i stor grad nyanserer den rådende oppfatning om industriens betydning. Beregninger fra Sverige og England viser at cirka halvparten av veksten i produsenttjenester på 1980-tallet skyldes statistisk omgruppering som følge av eksternalisering, mens resten var reell vekst (Isaksen 1990).

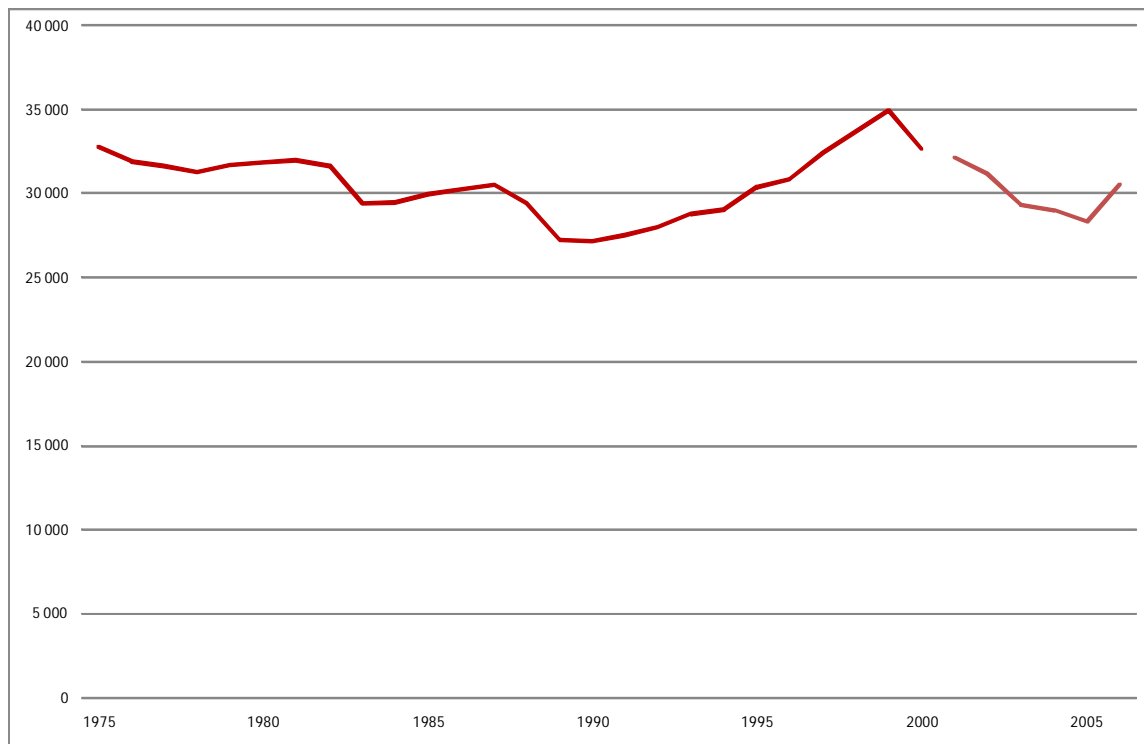
Industriusselsettingen i Norge ble redusert med 130.000 personer fra 1972 til 2005, mens produksjonsverdien i samme periode økte med 540 milliarder kroner. Produksjonsverdien per sysselsatt er dermed økt fra snaut 160.000 kroner i 1972 til snaut 2,4 millioner kroner i 2005 i løpende priser. Målt i 1972-priser er produksjonsverdien nær fordoblet fra 158.000 kroner per sysselsatt person i 1972 til 301.000 kroner i år 2000.

Figur 3 Utvikling i sysselsatte, produksjonsverdi og bearbeidingsverdi i norsk industri og bergverksdrift 1972-2004 (Kilde SSB)

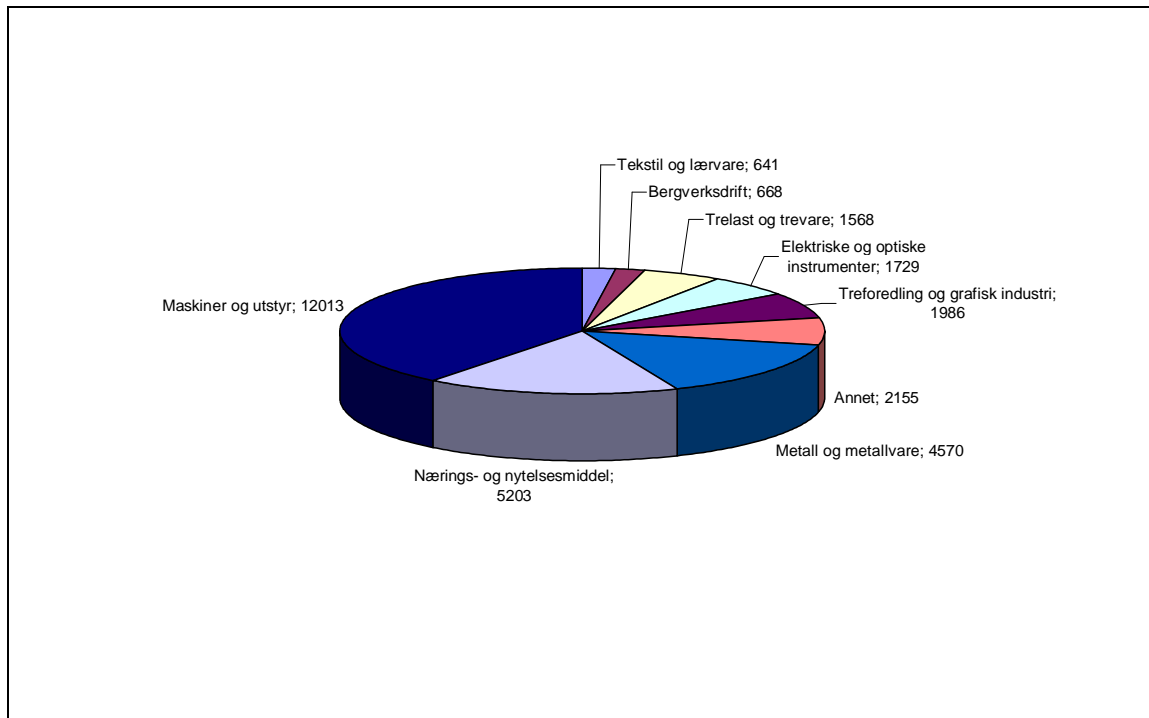
Rogaland har hatt en langt mindre nedgang i industriusselsettingen enn landet for øvrig. De siste 30 årene har industriusselsettingen i Rogaland variert mellom 27.000 i 1990 og 35.000 i 1999. Ved utgangen av 2006 sysselsatte industrien i Rogaland 30.530 personer. Dette er en nedgang på syv prosent fra 1975. På landsbasis ble antall sysselsatte i industrien redusert med 30 prosent i samme periode.

Ved utgangen av 2006 sto industrien for hele 14 prosent av alle arbeidsplassene i Rogaland og vel 10 prosent av industriarbeidsplassene i Norge.

Figur 4 Sysselsatte personer i industri og bergverksdrift i Rogaland 1975 - 2006. Kilde SSB

Industrien i Rogaland domineres av verkstedindustri hvor en stor del er relatert til offshorenæringen. Det er også et betydelig antall arbeidsplasser innen nærings- og nytelsesmiddelindustri, trelast/trevare og grafisk industri. Av de største industribedriftene (> 500 ansatte) i fylket finner vi Aker Offshorepartner, Hydro Aluminium, Kværner Oil&Gas, National Oilwell, Aibel, Rheinhold&Mahla, Kverneland Group, Gilde, Tine og Nordan.

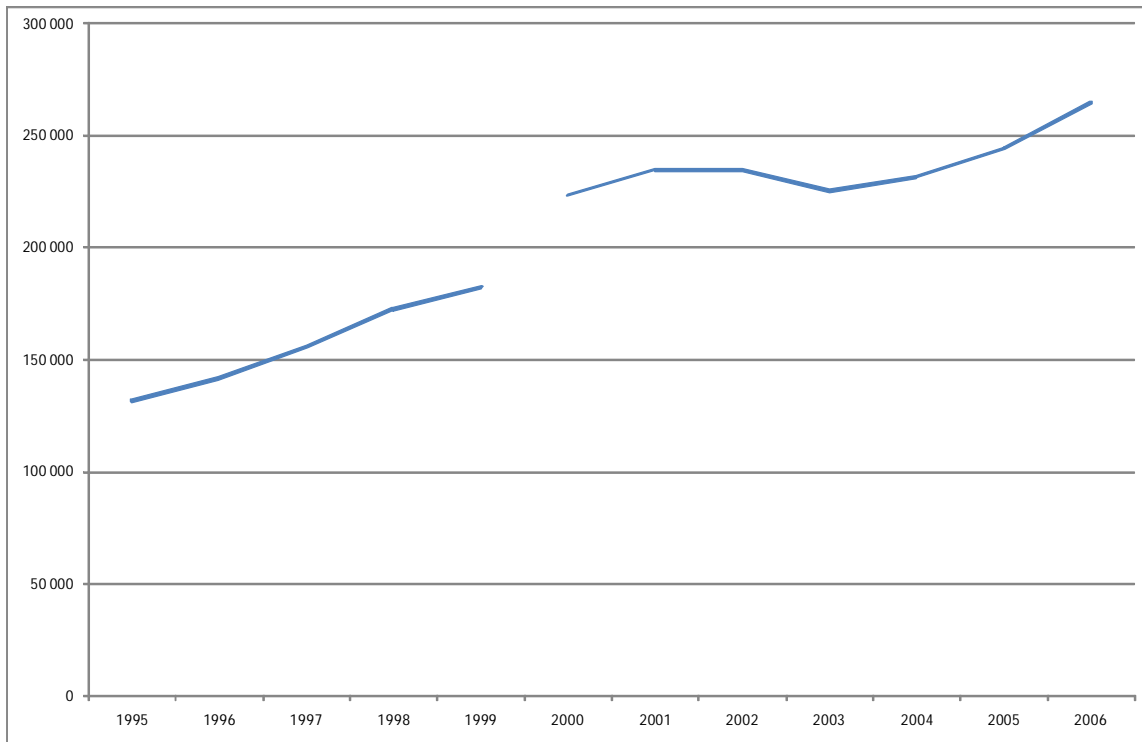

Figur 5 Sysselsatte personer innen industri og bergverksdrift i Rogaland 2006. Totalt 30.530. Kilde SSB

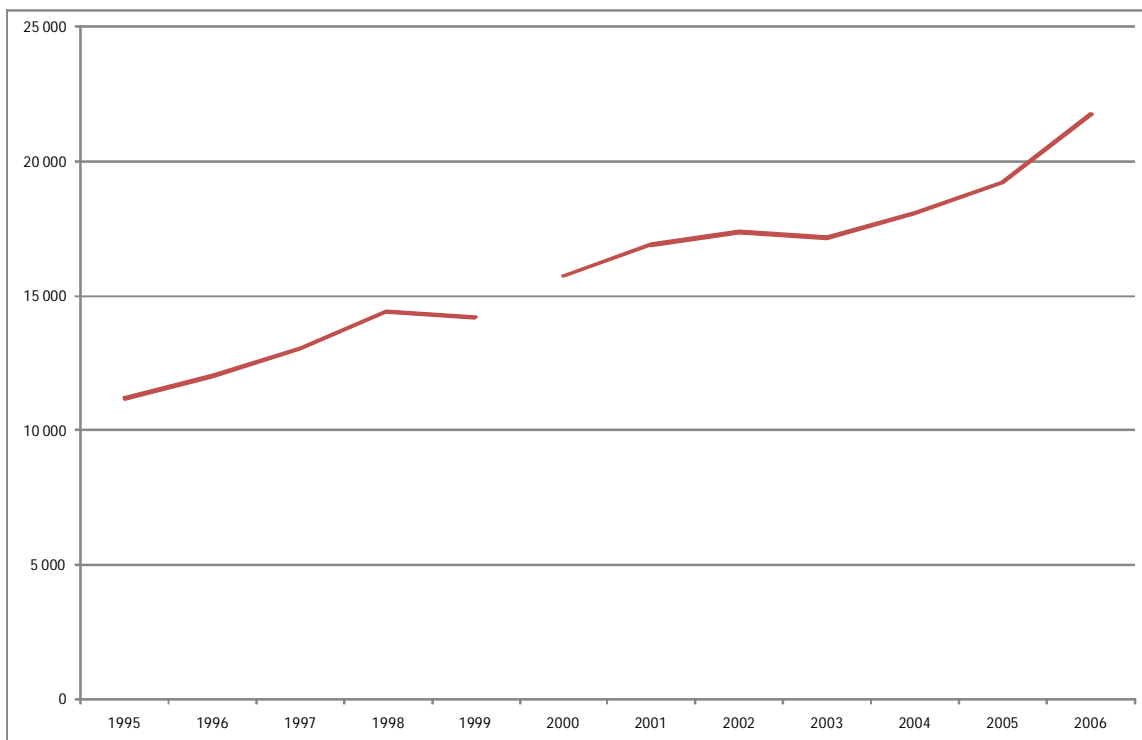
2.2 Sterk sysselsettingsvekst innen forretningsmessig tjenesteyting

Mange av arbeidsoppgavene som outsources fra industrien blir overtatt av bedrifter som sorterer under forretningsmessig tjenesteyting i SSBs sysselsettingsstatistikk. Denne næringen omfatter bedrifter som yter tjenester til andre deler av næringslivet og er blant næringene som har størst vekst både på landsbasis og i Rogaland.

Ved utgangen av 2006 var det 265.000 sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift på landsbasis. Bare siden år 2000 har det blitt over 40.000 flere arbeidsplasser i denne næringen, tilsvarende en vekst på 19 prosent. I samme periode var den generelle veksten i sysselsettingen på snaut seks prosent.

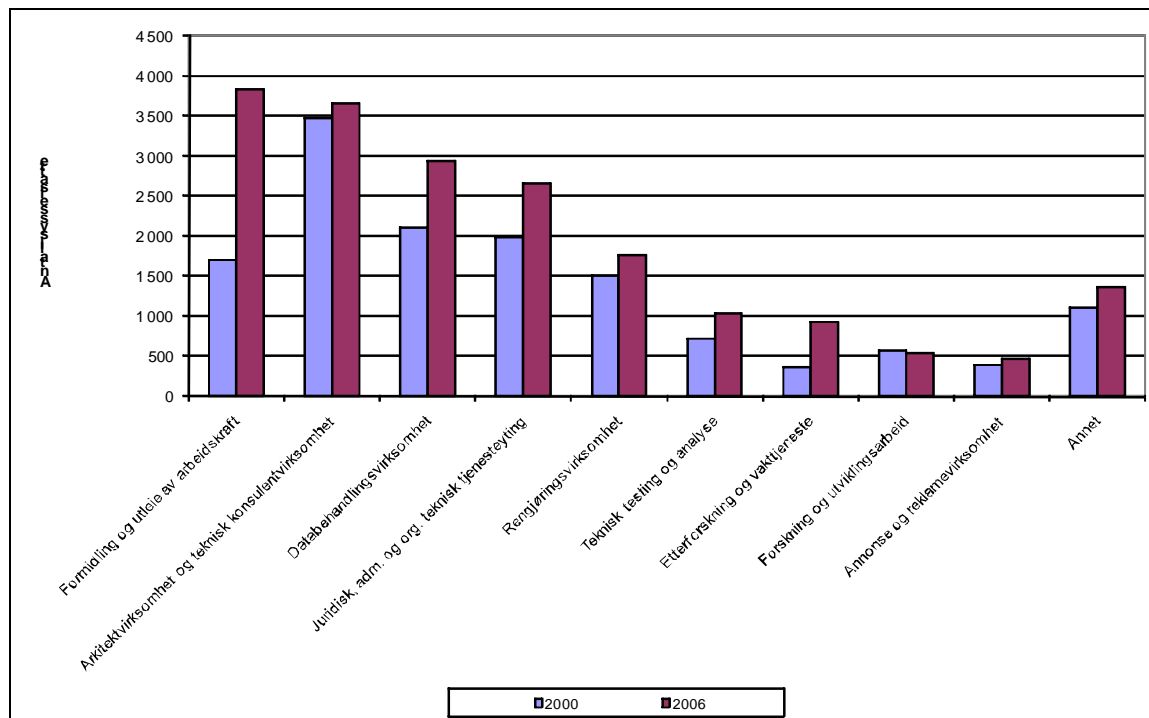

Figur 6 Utvikling i sysselsatte innen forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift på landsbasis 1995 - 2006.
Kilde SSB (statistikkbrudd 1999 – 2000)

Figur 7 Utvikling i sysselsatte innen forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift i Rogaland 1995 - 2006.
Kilde SSB (statistikkbrudd 1999 – 2000)

I Rogaland økte sysselsettingen innenfor forretningsmessig tjenesteyting fra 13.900 til 19.100 personer fra 2000 til 2006. Dette er en vekst på 5.200 personer, tilsvarende 38 prosent. I samme periode økte den totale sysselsettingen i Rogaland med 13 prosent og industrisysselsettingen økte med snaut åtte prosent.

Figur 8 Sysselsettingsutvikling i Rogaland innen ulike deler av forretningsmessig tjenesteyting 2000-2006. Kilde SSB

3 BAKGRUNN, MÅLSETTING OG FRAMGANGSMÅTE

3.1 Bakgrunn for prosjektet

I mange sammenhenger refereres det til at industriens sysselsettingsmessige betydning er betydelig redusert de siste årene. Dette kan man blant annet finne støtte for i SSBs sysselsettingsstatistikk. Statistikken sier imidlertid ikke noe om de strukturelle endringene i næringslivet som har skjedd over tid.

Outsourcing og tjenesteutsetting har ført til at mange tidligere industriarbeidsplasser er "overført" til tjenesteytende sektor selv om tjenesten utføres ved industribedriften - eller i direkte tilknytning til aktiviteten ved industribedriften. Dette har ført til en utbredt oppfatning om at industriens betydning for sysselsettingen blir stadig redusert og at betydningen av tjenesteytende sektor blir stadig større. Man får ofte inntrykk av at det er liten bevissthet om hvilke mekanismer som har medvirket til at stadig flere arbeidsplasser registreres i tjenesteytende sektor.

Dette var bakgrunnen for at man ønsket å gjennomføre en kartlegging for å skaffe mer kunnskap om hvordan sysselsettingen innen industrien har utviklet seg og hvordan tjenesteytende næringer har "overtatt" årsverk fra industrien.

3.2 Målet med prosjektet

Målet med prosjektet er å synliggjøre industriens sysselsettingsmessige betydning og øke kunnskapen om utviklingen i sysselsettingen i industrien, med fokus på Rogaland.

Dette har vi tatt sikte på å oppnå gjennom å:

1. Drøfte hvorvidt og hvordan spesialisering og økt arbeidsdeling har ført til at arbeidsplasser som tidligere ble registrert som industriarbeidsplasser er blitt "overført" til andre næringer
2. Forklare drivkrefter bak utviklingen og beskrive eventuelle forskjeller i ulike deler av industrien
3. Forsøke å frambringe kunnskap om antall årsverk som er outsourcet fra industrien i Rogaland
4. Gi innsikt i hvilke næringer industrisysselsetting er "outsourcet" til
5. Forsøke å si noe om forventede utviklingstrekk framover

Industrien skaper store ringvirkninger i flere ledd bakover i verdikjeden og i en rekke næringer som leverer varer og tjenester til industrien. I dette prosjektet er det ikke en målsetting å kartlegge de totale ringvirkningene av aktiviteten i industrien.

3.3 Definisjon av outsourcing

Outsourcing beskriver "en prosess der bedriften beslutter å selge eller flytte bedriftens [...] eiendeler, mennesker og/eller aktiviteter til en tredjeparts leverandør som leverer sammensatte tjenester tilbake for en avtalt sum over en avtalt tidsperiode" (Hans Solli-Sæther & Petter Gottschalk, Handelshøyskolen BI, 2007/ Kern & Willcocks, 2002). Leverandøren kan være i hjemlandet eller utlandet.

I denne rapporten benyttes begrepet "tjenesteutsetting" eller bare "utsetting" som en fornsorking av ordet "outsourcing". Vi er først og fremst opptatt av hvilke tjenester som er outsourcet eller satt ut fra industribedriftene til eksterne leverandører og hvor mange årsverk dette representerer. Derfor benyttes begrepene "outsourcing" og "utsetting" om hverandre uten hensyn til eventuelle nyanser i betydningen når det gjelder juridiske eller organisatoriske forhold.

3.4 Framgangsmåte

For å imøtekomme prosjektets målsettinger er det gjennomført to bedriftsundersøkelser og en intervjuundersøkelse. I tillegg er det gjennomført en kartlegging blant bemanningsbyråene.

Bedriftsundersøkelsene er gjennomført med sikte på å kvantifisere omfanget av outsourcing fra industrien innenfor ulike type tjenester.

Intervjuene er gjennomført for å gi innsikt og forståelse for hva som skjer i enkeltbedrifter med hensyn til outsourcing. I tillegg har intervjuene gitt innsikt og forståelse som benyttes i analysene av bedriftsundersøkelsene. Det er også benyttet intervjuer som grunnlag for å utarbeide case som illustrerer hvordan og hvorfor outsourcing skjer innenfor enkeltbedrifter.

3.4.1 Bedriftsundersøkelser

Det er gjennomført en internetbasert spørreundersøkelse blant et utvalg industribedrifter i Rogaland og en blant et utvalg tjenesteytende bedrifter i Rogaland. I tillegg er det gjennomført intervjuer både med industribedrifter og bedrifter i tjenesteytende næringer.

Undersøkelse blant industribedrifter

I bedriftsundersøkelsen rettet mot industrien ble omfanget av outsourcing kartlagt, hvilke funksjoner som var satt ut og hvilke forhold som var av betydning ved utsetting av tjenesten. Forskjeller mellom ulike næringer og mellom små og store bedrifter er også belyst.

Undersøkelsen ble sendt ut til om lag 200 industribedrifter og besvart av 83 bedrifter med til sammen 20.700 ansatte. Tallet på ansatte inkluderer også bedriftenes ansatte utenfor Rogaland. Bedriftene som har svart på undersøkelsen har minst ti ansatte. I Rogaland er det 472 industribedrifter med minst ti ansatte. Svarene representerer dermed 18 prosent bedriftene i denne størrelseskategorien.

Tabell 2 Industribedriftene som har svart på bedriftsundersøkelsen fordelt på næring og antall ansatte, samt antall industribedrifter i Rogaland med minst 10 ansatte fordelt på næring.

Næring	I utvalget				I Rogaland ≥ 10 ansatte
	≤ 20 ansatte	21-100 ansatte	> 100 ansatte	Totalt	
Nærings- og nytelsesmidler	3	10	4	17	113
Tekstil og lærvarer	1	3		4	4
Trevarer	4	2		6	27
Trefordeling, grafisk prod. og forlag	3	4	1	8	40
Petroleum og kjemisk produksjon				0	8
Andre industrivarer	2	5	3	10	45
Metallvarer	4	5	5	14	82
Maskiner og utstyr	5	4	11	20	126
Elektriske og optiske instrumenter	1	1	1	3	27
Totalt	24	34	24	82	472

De best representerte næringene er produksjon av maskiner og utstyr, nærings- og nytelsesmiddelindustrien og produksjon av metallvarer. Blant de øvrige næringene er utvalget forholdsvis lite, bortsett fra tekstil og lærvarer hvor det ikke finnes flere bedrifter i næringen med minst ti ansatte enn de fire som har svart.

Undersøkelse blant tjenesteytende bedrifter

I undersøkelsen rettet mot tjenesteytende næringer har vi fått informasjon om hva slags tjenester som leveres til industrien, hvor stor del av omsetningen som er knyttet til industrien og om bedriftene ivaretar outsourcete tjenester fra industrien.

Undersøkelsen ble sendt ut til 300 bedrifter og er besvart av 60 bedrifter med til sammen vel 3.000 ansatte. Til tross for gjentatte purringer og telefonkontakt var responsen på denne undersøkelsen relativt lav. Det er dermed forholdsvis få bedrifter som har svart innenfor de fleste næringsundergruppene.

Tabell 3 Bedrifter som svarte på undersøkelsen blant tjenesteytende bedrifter fordelt på næringsundergruppe

Næringsundergruppe	Antall bedrifter
Elektrisk installasjonsarbeid	13
Catering	2
Godstransport på vei	5
Tjenester tilknyttet transport	2
Bud	1
Databehandlingsvirksomhet	4
FoU	2
Juridisk, administrativ og org. tjenesteyting	7
Teknisk konsulentvirksomhet og teknisk analyse	12
Utleie av arbeidskraft	3
Annen forretningsmessig tjenesteyting	8
Vaktjeneste	1
Totalt	60

3.4.2 Intervjuer og case

Det er gjennomført intervjuer/ samtaler med følgende industribedrifter:

- Aker Kværner Egersund
- AS Betong
- Figgjo
- Eramet
- Hydro Karmøy
- Kverneland
- Fatland Ølen
- Nordan

Innen tjenesteytende næringer er det gjennomført intervjuer med følgende bedrifter/ organisasjoner:

- Logistikkforeningen
- Tveit Regnskap
- ASAP Personal

3.4.3 Kartlegging blant bemanningsbyråene

Det har vært sterk vekst i utleie av arbeidskraft både til industrien og andre næringer. Det finnes imidlertid ingen oversikt hvor mange som leies ut til ulike næringer. Det er derfor gjennomført en egen kartlegging blant bemanningsbyråer. Kartleggingen omfatter 21 bemanningsbyråer.

3.5 Nærmere om beregningsmetode

3.5.1 Beregning av antall outsourcede årsverk

For mange tjenester er det en sammenheng mellom størrelse på bedriftene og i hvilken grad tjenesten er outsourcet. Kantinevirksomhet er et godt eksempel på en tjeneste som i liten grad er outsourcet blant små bedrifter (de fleste har ikke kantine), men som i stor grad er outsourcet blant de store.

For de fleste tjenester er det også en sammenheng mellom størrelsen på bedriften og antall årsverk som tjenesten representerer. Både kantine, regnskap og rengjøring er eksempler på dette. For denne type tjenester er det også forholdsvis liten variasjon med hensyn til antall årsverk outsourcingen representerer.

For å beregne hvor mange årsverk som er outsourcet i Rogaland innenfor de ulike tjenestene har vi tatt utgangspunkt i andelen bedrifter som har outsourcet tjenesten innenfor ulike størrelseskategorier i bedriftsundersøkelsen samtidig som vi har sett på bedriftenes svar med hensyn til hvor mange årsverk outsourcingen "typisk" representerer. Når vi da kjenner til det totale antall industribedrifter innenfor ulike størrelseskategorier i Rogaland benyttes disse forholdstallene for å beregne et anslag på hvor mange årsverk som er outsourcet innenfor de ulike tjenestene.

Det "typiske" antall årsverk som benyttes for å beregne totalt antall outsourcede årsverk innenfor tjenesten i Rogaland baserer seg på en vurdering av tallmaterialet i undersøkelsen. Noen ganger brukes et rent gjennomsnitt av tallene som bedriftene oppgir, mens dette i noen tilfeller justeres ut fra en vurdering av spredningen i tallmaterialet.

For enkelte type tjenester varierer behovet for tjenesten, og dermed også graden av outsourcing, mer mellom ulike deler av industrien enn mellom ulike størrelseskategorier. Dette gjelder eksempelvis for engineeringtjenester, bygg og anlegg, logistikk og analyse/FoU virksomhet. For disse tjenestene er det derfor tatt utgangspunkt i industriundergrupper i stedet for størrelseskategorier i beregningen av antall outsourcede årsverk.

Det er imidlertid et særtrekk ved disse tjenestene at det er svært store forskjeller i hvor mange årsverk som er satt ut i bedriftene. Det er derfor vanskelig å anslå hva som skal legges til grunn som "typisk" antall årsverk. For disse tjenestene er det også i større grad grensetilfeller mellom hva som skal betraktes som outsourcing og "ordinært" kjøp av tjenester.

3.5.2 Effektivisering gir færre årsverk i tjenesteytende næringer

Som nevnt innledningsvis i rapporten bidrar outsourcing til økt produktivitet i verdikjeden. Industribedriftene får i større grad anledning til å fokusere på det den definerer som sin kjernevirksomhet samtidig som tjenestene blir utført av leverandører som har spesialisert seg på den aktuelle tjenesten og som dermed har mulighet til å oppnå stordriftsfordeler.

Man vil derfor ikke "finne igjen" samme antall årsverk i tjenesteytende næringer som det antall årsverk tjenesten representerte da den ble ivaretatt av industribedriftene. Antakeligvis er det store variasjoner i effektiviseringsgevinsten mellom ulike typer tjenester og fra bedrift til bedrift innen samme type tjeneste.

Outsourcingsundersøkelsen 2007, gjennomført av Handelshøyskolen BI, viser at bedriftene oppnår en kostnadsbesparelse ved outsourcing på snaut 18 prosent i gjennomsnitt for alle funksjoner. Personalkostnader er en av flere kostnadskomponenter både i industribedriftene som outsourcer tjenestene og i bedriftene som "overtar" tjenestene. Vi må imidlertid anta at kostnadsreduksjonen ved kjøp av tjenester også innholder en fortjenestemargin for bedriften som selger tjenesten, og at effektiviseringen eks. fortjenestemargin dermed er enda større.

Vi har ikke lyktes i å finne andre holdepunkter for hvor stor effektiviseringen er ved outsourcing med hensyn til personalressurser. Med utgangspunkt i outsourcingundersøkelsen fra BI mener vi imidlertid at det ikke er urimelig å anta at reduksjonen i personalressurser ligger i størrelsesorden 20 prosent. Dette innebærer at vi reduserer årsverkene som industribedriftene outsourcer med 20 prosent for å anslå hvor mange årsverk outsourcingen utgjør i de tjenesteytende næringene.

3.5.3 "Rimelighetsvurdering" av beregningene

I forbindelse med beregningene gjør vi noen rimelighetsvurderinger av antall outsourcete årsverk som vi kommer fram til ved å sammenligne dette tallet med antall sysselsatte i næringen de sannsynligvis outsources til. Der er flere forhold som gjør at man må være varsom med en slik sammenligning. Vi gjør dette likevel for å gjøre en grov test på realismen i tallene vi kommer fram til.

Forholdene som gjør at årsverkene som outsources ikke kan sammenlignes direkte med antall sysselsatte i næringen de bli outsourcet til er for det første at er det ikke entydig hvilken næring bedriften som "overtar" tjenesten hører til i. Hvis bedriften driver med flere typer virksomhet er det den delen av virksomheten som er størst som er bestemmende for næringsgrupperingen.

Årsverk og sysselsatte kan dessuten ikke sammenlignes direkte. Som følge av deltidsarbeid vil det vanligvis være mer enn en sysselsatt per årsverk.

En sammenligning av årsverkene som outsources med antall sysselsatte i næringen de blir outsourcet til innebærer også at man implisitt forutsetter at Rogaland har en lukket økonomi uten import eller eksport av tjenester. Dette er selvsagt ikke tilfelle. Det er imidlertid grunn til å anta at de fleste som utfører tjenester for bedrifter i Rogaland også er registrert med Rogaland som arbeidssted i SSBs sysselsettingsstatistikk.

3.5.4 Usikkerhet i beregningene

Vi vil understreke at beregningen av det totale antall årsverk outsourcet fra industrien innenfor de ulike tjenestegruppene er forholdsvis grove anslag. Nøyaktigheten er begrenset både som følge av at utvalget er forholdsvis lite og at det finnes usikkerhetsmomenter i forhold til hvordan bedriftslederne har oppfattet spørsmålet.

Dette gjelder for eksempel transporttjenester, hvor mange industribedrifter er storforbrukere av tjenesten uten at de noen gang har vurdert å ivareta denne tjenesten selv. Det er innenfor engineeringtjenester, bygg og anlegg og transport at vi oppfatter usikkerheten i beregningene som spesielt stor.

4 DRIVKREFTER BAK OUTSOURCING

De siste par tiårene har det vært en markert utvikling mot økt fokus på effektivitet og konkurranseutsetting. Økt globalisering og økt konkurranse har ført til økt spesialisering og arbeidsdeling. Bedriftene konsentrerer seg i økende grad om aktiviteter som de definerer som sine kjerneområder. En logisk følge er at aktiviteter som faller utenfor kjerneområdet skilles ut eller konkurranseutsettes. Nødvendige tjenester kjøpes like gjerne eksternt som at de produseres internt (outsourcing). Motivet for å outsource er å styrke egen konkurransekraft.

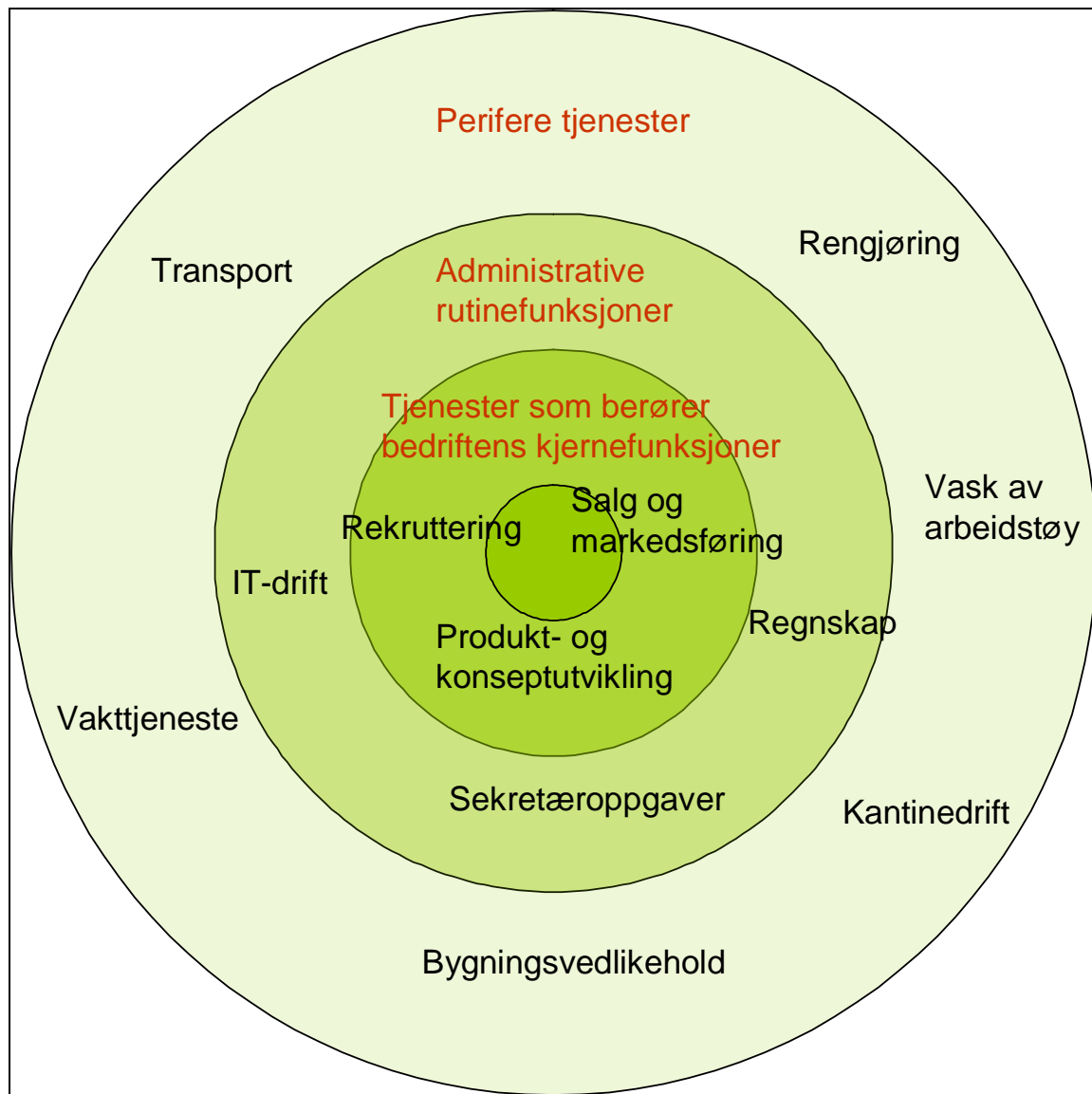
Bedriftene som tjenesten blir satt ut til har som regel spesialisert seg på tjenesten slik at de kan utnytte stordriftsfordeler og utføre tjenesten mer effektivt enn industribedriften. Dette sammen med at industribedriften kan bruke større oppmerksomhet på sin kjernevirksomhet øker produktiviteten i verdikjeden.

Kartleggingen vi har gjennomført tyder på at industribedriftene til en viss grad prøver seg fram med hensyn til outsourcing av tjenester, og at de typisk starter med å outsource tjenester som er perifere i forhold til bedriftens kjernevirksomhet. Gjerne settes en og en tjeneste ut om gangen og det går gjerne ett år eller flere mellom hver tjeneste som settes ut. Etter hvert som bedriften vinner erfaringer outsources tjenester som ligger stadig tettere opp mot bedriftens kjernevirksomhet.

Funnene i kartleggingen samsvarer dermed i stor grad med hvordan en undersøkelse av tjenestekjøp i dansk næringsliv beskriver at outsourcing over tid har gått i tre "bølger":

- Første bølge omfatter rengjøring, vask av arbeidstøy, kantinedrift, bygningsvedlikehold, vaktjeneste, transport og liknende tjenester. Motivasjonen for outsourcing er først og fremst at ledelsen ikke skulle bruke tid på disse aktivitetene.
- Andre bølge omfatter administrative rutinefunksjoner som regnskap, sekretæroppgaver og drift av IT-systemer, der motivasjonen er at ledelsen (bedriften) ikke skal være ekspert på disse områder når man heller kan kjøpe spesialistkunnskap.
- Tredje bølge går tettere på bedriftens kjernefunksjoner ved å berøre oppgaver som rekruttering, utdanning, salg og markedsføring, produkt og konseptutvikling og liknende. Her er det mer snakk om å få løst utviklingsoppgaver som må bygge på tette, strategiske relasjoner mellom leverandør og kunde.

I følge den danske undersøkelsen er danske virksomheter på vei inn i den tredje outsourcingbølgen, noe som kan være forsterket siden undersøkelsen ble gjort i 2000.

Figur 9 Ulike tjenester har ulik strategisk betydning

Kartleggingen som vi har gjennomført viser også at økt tilgang på kompetanse og økt fokus på kjernevirksomhet er de to forholdene som har størst betydning når tjenester outsources. Tilgang på kompetanse har størst betydning ved outsourcing av IT tjenester, regnskap, ingeniørtjenester og FoU- og analysetjenester, mens økt fokus på kjernevirksomheten har størst betydning ved outsourcing av kantinevirksomhet, vaktjenester, transporttjenester og bygg og anleggstjenester (håndverkstjenester).

Bedre kvalitet på tjenesten og større fleksibilitet tillegges også stor vekt av mange bedrifter. Særlig ved utsetting av IT-tjenester, HMS og analyse/ FoU-tjenester er det mange som legger stor vekt på bedre kvalitet på tjenesten. At bedriften oppnår større fleksibilitet har stor betydning for bedriftene ved utsetting av transport og vaktjenester.

Reduserte kostnader er en tilleggsfaktor som typisk har "en viss betydning" ved utsetting av de fleste tjenester.

Enkelte bedrifter tilkjenner et klart overordnet strategisk perspektiv på outsourcing som går ut på at hovedhensikten er "å gjøre faste kostnader om til variable kostnader".

Dersom dette er en overordnet målsetting ved outsourcing som gjelder mer generelt er det interessant fordi dette dermed også til en viss grad kan være en målsetting for økt bruk av underleverandører, økende bruk av innleid arbeidskraft og økende bruk av utenlandsk arbeidskraft på kortidskontrakter.

Kartleggingen viser at mye av outsourcingen skjedde på 90-tallet og tidlig på 2000 tallet. Etter denne tid kan det se ut som at industribedriftene i stadig større grad også benytter andre måter for å "gjøre faste kostnader om til variable kostnader" som kanskje kan ses på som et supplement til outsourcing.

En trend som kan observeres er økende bruk av underleverandører. Bedriften gjør de operasjonene den er best på og overlater andre operasjoner til innenlandske eller utenlandske underleverandører. På denne måten oppnår bedriftene økt spesialisering og faste kostnader i produksjonen kan holdes på et jevnere nivå.

Man ser også at bruk av innleid arbeidskraft har økt kraftig etter at den nye loven om innleie av arbeidskraft trådte i kraft i 2002. På den måten kan bedriftene øke kapasiteten både i produksjonen og på administrative støttefunksjoner uten å øke de faste kostnadene.

Etter at EU ble utvidet østover i 2004 ser vi dessuten en kraftig økning i bruken av utenlandsk arbeidskraft på kortidskontrakter både i industrien og andre deler av næringslivet. Selv om mangel på arbeidskraft er hovedgrunnen til denne økningen er det også et forhold som gir bedriftene fleksibilitet med hensyn til størrelsen på bemanningen.

5 NÆRMERE OM SYSSELSETTINGSSTATISTIKKEN

5.1 Hvem omfattes av statistikken?

SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk er den som blir brukt for å beskrive sysselsettingsutviklingen innenfor ulike næringer i landet, i fylker og kommuner. Formålet med denne statistikken er nettopp å beskrive sysselsettingen og næringsfordelingen på detaljert regionalt nivå. Sentrale brukere av statistikken er arbeidskraftmyndighetene og offentlig forvaltning ellers, forskere, næringsorganisasjoner og massemedia.

Data for den registerbaserte sysselsettingsstatistikken er basert på flere ulike registre. De viktigste er Rikstrygdeverkets (RTV) arbeidstakerregister, lønns- og trekkoppgaveregisteret og selvangivelsesregisteret administrert av Skattedirektoratet, registeret over vernepliktige

og sivilarbeidere fra henholdsvis Vernepliktsverket og Siviltjenesteadministrasjonen, og Enhetsregisteret/ Bedrifts- og foretaksregisteret.

Statistikken omfatter bosatte personer mellom 16 - 74 år som har utført arbeid av minst en times varighet i referanseuken, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. Personer som er inne til førstegangs militær- eller siviltjeneste og personer på sysselsettingstiltak med lønn fra arbeidsgiver regnes som sysselsatte.

5.2 Hvordan skjer næringsgrupperingen?

Det er bedriften som de sysselsatte jobber i som er utgangspunktet for registrering av næring og arbeidssted. Disse dataene hentes fra bedrifts- og foretaksregisteret. Næringskode på nye bedrifter og foretak fastsettes normalt på grunnlag av det enheten har oppgitt som formål/ virksomhet/ bransje i enhetsregisteret.

Ved blandet virksomhet velges næringskode ut fra viktigste del av virksomheten. Det er den del av virksomheten som har størst bearbeidingsverdi som skal være bestemmende for næringskoden. Når bearbeidingsverdi ikke er kjent, velges næringskode ut fra den del av virksomheten som har størst sysselsetting.

Hvis virksomheten er av et visst omfang, eller foregår på forskjellige steder, kan det være aktuelt å registrere flere bedrifter. Hvis et foretak driver virksomhet på lokalt atskilte steder, skal det registreres en bedrift for hvert sted. Hvis et foretak driver virksomhet i ulike næringer på samme sted, registreres flere bedrifter hvis hver næring sysselsetter minst fem personer på heltid eller deltid. Hvis virksomhetene er innenfor industrinæringene, deles de ikke i flere bedrifter før hver næring sysselsetter minst ti personer på heltid eller deltid.

5.3 Hjelpforetak

Når industrikonsern oppretter egne enheter som skal ivareta servicefunksjoner er reglene slik at enheten, foretaket eller bedriften registreres med samme næringskode som konsernet så lenge enheten ikke selger sine tjenester eksternt. Dersom enheten derimot også selger tjenester på et eksternt marked skal den kodes ut fra den aktiviteten enheten driver.

5.4 Sysselsatte på kortidsopphold

Sysselsettingsstatistikken omfatter ikke sysselsatte på kortidsopphold i Norge (opphold under 6 måneder). Den omfatter heller ikke personer som arbeider i Norge, men som ikke er registrert bosatt i landet (f.eks. svensker som bor i Sverige og arbeider i Norge).

SSB har utarbeidet en særskilt statistikk over hvor mange sysselsatte disse gruppene utgjør fordelt på næring og fylke. Statistikken over sysselsatte på kortidsopphold omfatter personer som forventes å oppholde seg mindre enn seks måneder i Norge. Disse er registrert som "ikke-bosatte" i det sentrale folkeregisteret. I praksis vil statistikken omfatte individuelle arbeidstakere i norske bedrifter, utstasjonerte arbeidstakere fra utenlandske bedrifter med

oppdrag i Norge og utleide arbeidstakere fra et bemanningsbyrå, når disse oppholder seg kun kort tid i Norge. Andre grupper som er "ikke-bosatt", men som arbeider i Norge, er personer bosatt i våre naboland og som pendler daglig eller ukentlig over grensen for å arbeide, utenlandske bosatte med arbeid på kontinentalsokkelen eller norske skip i utenriksfart. En spesiell gruppe er asylsøkere i arbeid, men som ikke har fått oppholdstillatelse.

6 EKSEMPLER PÅ OUTSOURCING I BEDRIFTER I ROGALAND

Det er gjennomført intervjuer for å få innsikt i omfang og vurderinger i forbindelse med outsourcing i enkeltbedrifter. Det ble valgt ut bedrifter av en viss størrelse fra ulike deler av industrien og fra ulike deler av fylket. Det ble også gjort et forsøk på at utvalget både skulle representere bynære bedrifter og bedrifter i distriktene. Nedenfor følger en beskrivelse av outsourcing innenfor Eramet Sauda, Hydro Karmøy, Kværner Egersund, AS Betong, Figgjo AS og Nordan AS.

6.1 Eramet Sauda

Smelteverket i Sauda ble etablert i 1915. Bakgrunnen for etableringen var nærhet til vannkraft. Verket har i alle år vært hjørnesteinsbedrift i lokalsamfunnet og hadde i storhetstiden på 60-tallet 1380 ansatte. I dag har bedriften vel 200 ansatte og er fortsatt den største private bedriften i kommunen.

Bedriften produserer manganlegeringer hvor råmaterialene i hovedsak er malm og koks med elektrisk kraft som energikilde. Det håndteres betydelige mengder råmaterialer i produksjonssystemene, men selve produksjonen av manganlegeringer basert på høyteknologi. Mangan brukes i produksjonen av stål for å gi stålet styrke, hardhet og slitestyrke.

Fra 1999 har verket vært eid av driftsselskapet Eramet Norway som er et aksjeselskap 100 prosent eid av det franske industrikonsernet Eramet. Dette er verdens største produsent av manganlegeringer.

Produktene blir solgt på det internasjonale stålmarkedet med Europa og Nord-Amerika som hovedmarkeder. Bedriften er utsatt for sterk konkurranse fra lavkostland og svingninger i de internasjonale konjunktorene. Det er derfor et stort fokus på å gjøre produksjonsprosessen så effektiv som mulig. I løpet av de siste 10-12 årene er produksjonen av raffinerte manganlegeringer økt betydelig, og Erametkonsernet har godkjent investeringsplaner som vil medføre en økning av verkets ovnskapsitet med ca 20 prosent (skal gjennomføres i 2008). I samme periode er bemanningen er i samme periode redusert fra ca 350 til ca 200 personer.

6.1.1 Tjenesteutsetting

Nedenfor følger en oversikt over funksjonene som i dag helt eller delvis er ivaretatt av eksterne leverandører. Tallene i parentes viser omtrent hvor mange årsverk tjenesten ville representert dersom den skulle vært ivaretatt av bedriften selv. Til sammen representerer de utsatte tjenestene ca 55 årsverk.

Tabell 4 Tjenesteutsetting ved Eramet Sauda

Funksjon	Årstall	Antall årsverk
Kantinedrift	1990	4
HMS/BHT	2001	3
Plan/Analyse	2001-2003	4
Renhold/Vaktmester	2002	10
Vedlikehold (Kald prosess)	2003	5
Internttransport/Logistikk	2004	25
IT drift	2006	4
Sum		55

Kantinedrift

Kantinetjenesten ble satt ut allerede i 1990. Da var det en person som fikk ansvar for å drive kantinen og å utvikle denne videre. I dag drives kantinen ved bedriften av et lokalt konditori.

HMS/Bedriftshelsetjeneste

Bedriftshelsetjenesten ble satt ut som egen virksomhet i 2001. Da fantes det ikke tilbydere av bedriftshelsetjeneste i Sauda. Selskapet som ble etablert har i dag både Suldal og Haugalandet som marked og Eramet utgjør bare en tredjedel av kundegrunnet.

Plan/Analyse - Administrative tjenester

Bedriften har også redusert antall ansatte innenfor administrasjon. I dag har 15-20 personer innenfor ulike profesjoner kontorsted ved bedriften uten å være ansatt. Eramet kjøper tjenester fra disse ved behov. Ellers tilbys disse tjenestene til næringsliv og organisasjoner ellers i Sauda.

Renhold/Vaktmestertjenester

Da renholdet ved Eramet Sauda ble satt ut i 2002 fantes det ingen lokale rengjøringsfirma. Det ble derfor opprettet et eget firma som skulle ivareta denne tjenesten basert på ansatte ved bedriften. Eramet var aktive i etableringen og bidro blant annet med folk i styret. Det var en klar målsetting om at firmaet skulle utvide markedet og at andre kunder etter hvert skulle stå for minst 50 prosent av omsetningen.

Rengjøringsfirmaet som ved oppstarten hadde fem ansatte har i dag 30 ansatte og et geografisk markedsområde både i Suldal og på Haugalandet. Dessuten har næringslivet i Sauda fått tilgang til en tjeneste som de ikke hadde tidligere.

Vedlikehold

En stor og økende andel av vedlikeholdet i bedriften blir utført av mekaniske bedrifter i nærmiljøet. Mellom 20 og 30 personer arbeider til enhver tid inne på bedriften.

Internt transport/ logistikk

For hvert tonn ferdig mangan som blir produsert ved bedriften blir det håndtert over 30 tonn råmaterialer. Håndtering av råmaterialer er dermed en betydelig aktivitet. Tidligere ble råmaterialene (i hovedsak malm) fraktet internt i bedriften ved hjelp av en kabelbane og et system av transportbelter og siloer. All råvarehåndteringen ble ivaretatt av bedriften selv. Lossekraner og kabelbaner ble bemannet av et eget arbeidslag (lossegjengen). I tillegg hadde bedriften en egen transportavdeling bestående av lastebilsjåførere og maskinkjørere.

Kabelbanen ble nedlagt på slutten av 90-tallet og erstattet med lastebiltransport. Et lokalt transportfirma overtok funksjonen. Etter 2005 ivaretas 90 prosent av interntransporten av Tipp transport.

Når det ikke var båter som skulle losse gjorde lossegjengen forfallende rydde- og vedlikeholdsarbeid innenfor bedriftsområdet. I 2003 ble dette arbeidslaget etablert som et eget selskap – Rask Bulk Håndtering. En bygg- og anleggsbedrift og to mekanisk bedrifter gikk inn på eiersiden. Eramet kjøper nå lossetjenester fra det nye selskapet. Når det ikke er båter som skal losses utfører selskapet oppdrag utenfor Eramet.

IT drift

Det ble inngått avtale med regionalt IT-selskap i 2006 om IT-drift knyttet til de administrative systemene ved bedriften. Drifting av IT-systemene knyttet til produksjonsprosessene anser bedriften som en viktig del av sin kjernevirksomhet. Dette ivaretas derfor i sin helhet av bedriften selv.

6.1.2 Bakgrunn for tjenesteutsetting

Utsetting av tjenester ved Eramet Sauda har vært del av en nedbemanningsplan som også har bestått av flere andre elementer. I vurderingen av om tjenester skal settes ut er det et viktig poeng for bedriften å beholde kontrollen med tjenester og funksjoner som er knyttet til kjernevirksomheten og å sette ut perifere tjenester slik at fokus på kjernevirksomheten økes.

For de fleste tjenester som er satt ut har det derfor vært av betydning at utsettingen bidrar til økt fokus på kjernevirksomheten. Dette kommer klart til uttrykk innenfor IT, hvor tjenester knyttet til administrative systemer er satt ut, mens driften av IT-systemene knyttet til produksjonsprosessene utføres av ansatte ved Eramet. Utsettingen av administrative IT systemer er også et eksempel på en tjeneste som er satt ut for å få tilgang til ekstern kompetansemiljø i regionen.

Bedriften har et klart overordnet strategisk perspektiv på outsourcing som går ut på "å flytte kostnader fra faste til variable". Den økonomiske siden er dermed et viktig motiv.

Tjenesteutsetting fører også i de fleste tilfeller til økt fleksibilitet. Dette er også et aspekt som i de fleste tilfeller spiller en viss betydning, men som ikke er avgjørende i seg selv.

Eramet sin lokalisering i et lite lokalsamfunn gjør at det i hvert enkelt tilfelle må vurderes hvorvidt det finnes kompetente leverandører av tjenesten.

6.1.3 Nyetableringer

Tjenesteutsettingen ved Eramet Sauda har ført til etablering av flere nye bedrifter som har ført til at lokalsamfunnet har fått et tilbud av tjenester som tidligere ikke fantes. Flere av bedriftene har opparbeidet seg et marked som gjør at Eramet bare representerer en liten del av kundegrunnet til de nye bedriftene.

Eramet har bidratt aktivt i etableringen av de nye bedriftene enten i form av deltakelse i styret eller på annen måte.

6.1.4 Annen næringsutvikling

Eramet bidrar også til næringsutvikling gjennom Næringsparken i Sauda. Det er etablert 22 selskaper med til sammen 35 ansatte inne i parken.

6.2 Hydro Karmøy

Det som i dag er Hydro Karmøy ble i 1963 opprettet som Alnor Aluminium Norway AS. Hydro hadde 51 prosent av aksjene og amerikanske Harvey 49 prosent.

Etableringen var et varsel om at Karmøy ville gå over fra å være et samfunn av bønder og fiskere til å bli et industrisamfunn. Seks år tidligere hadde sildefisket, som var en viktig attåttnæring for småbrukerne i regionen, sviktet for første gang på 50 år. En viktig del av

næringsgrunnlaget var dermed borte og mer enn 1000 personer ble arbeidsledige på Karmøy.

Figur 10 Hydros aluminiumsverk på Karmøy. Kilde www.Hydro.com

I 1973 ble Alnor et heleid Hydro selskap. Gjennom to utvidelser rykket Alnor og senere Karmøy Metallverk opp i en ny kategori elektrolyseverk. Den første skjedde med byggetrinn KIII-utbyggingen i 1980, som innebar en kapasitetsøkning fra 110.000 tonn til 162.000 tonn. Neste trinn i utvidelsesprosessen skjedde i 1987. Da ble K4 satt i drift, og kapasiteten ble utvidet til 220.000 tonn. Med det ble Karmøy Fabrikker Europas største aluminiumverk – til den tid.

I dag er Hydro en av de største integrerte aluminiumleverandørene globalt, med aktiviteter i 28 land. Hydro's selskaper på Karmøy sysselsetter til sammen nesten 1.500 personer.

6.2.1 Organisering av tjenester i Hydro

I perioden 1997-1999 ble det gjennomført en omfattende omorganisering av støttefunksjonene i hele Hydro selskapet. Omorganiseringen førte til endret struktur på tjenestefunksjonene for at administrasjons- og støttesystemene skulle bli mer effektive.

I dag organiseres tjenestefunksjonene gjennom tre heleide Hydro selskaper:

- Hydro Production Partner
- Hydro IS partner AS
- Hydro Industrial and Business Parks

Hydro Production Partner (HPP)

Hydro Production Partner er Hydros kompetansesenter og leverandør innenfor produksjonsstøtte. Selskapet har 1.400 ansatte og en omsetning på 1,4 milliarder kroner. HPP har kunder både i Norge og i Europa for øvrig. Kompetansen og tjenestene tilbys til industri, kraftverk og offentlig virksomhet innen hovedområdene vedlikeholdstjenester, verkstedtjenester, ildfast (industrimuring), prosjekt og modifikasjon samt rådgivning og opplæring. Tjenestene spenner fra små enkeltoppdrag til totale leveransekonsepter.

Hydro Production Partner har ca 200 ansatte på Karmøy som blant annet har ansvar for ildfast installasjon samt planlegging og utførelse av vedlikehold ved Hydro Aluminium. HPP gjør også oppdrag for bedrifter utenfor Hydro selskapet.

Engineeringtjenestene ved Hydro Aluminium tilsvarende rundt 20 årsverk ble internoutsourcet til HPP i 2004. Også vaktmestertjeneste tilsvarende ett årsverk er satt ut til HPP. Ansatte ved Hydro Production Partner registreres som sysselsatte i industrien i SSBs sysselsettingsstatistikk

Karmøy Industripark (KIP)

Karmøy Industripark (KIP) er et 100 prosent eid Hydro selskap som ble etablert i 2006 som et eget forretningsområde basert på tidligere "Local Shared Services". Karmøy Industripark har ca 120 ansatte hvorav den vesentlige delen arbeider med intern outsourcing. I 2006 var omsetningen på ca 200 millioner kroner. KIP rapportere til Hydro sentralt.

Internt transport og kaitjenester tilsvarende 25 årsverk ble satt ut til Karmøy Industripark i 1995. Avdelingen innenfor KIP som ivaretar tjenesten sysselsetter i dag om lag 40 årsverk.

Bedriftshelsetjenesten tilsvarende seks årsverk ble satt ut i 1995 til det som i dag er blitt KIP. I dag leverer KIP bedriftshelsetjenester både til Hydro og andre bedrifter.

Ansatte ved Karmøy Industripark er en forretningsenhet innenfor Hydro og de sysselsatte registreres innenfor industri i SSB s sysselsettingsstatistikk.

Karmøy Industripark har tre hovedfunksjoner:

- Levere tjenester innenfor transport og kaitjenester, kantine, HR, HMS inkl bedriftshelsetjeneste, opplæring, vakt/beredskap, infrastruktur og utilities (vann, strøm, trykkluft, gass etc.), og prosjekter til interne kunder så vel som eksterne kunder.
- Utvikling av Hydro's arealer og bygninger. Dette inkluderer også nyetableringer innenfor parken. Det er og vil bli flere etableringer som ikke eies av Hydro, men som KIP vil levere tjenester til.
- Være et "verktøy" ved omstillinger og ved eventuell nedlegging av produksjon (f.eks Søderberg anlegget som er planlagt nedlagt i 2010)

Det er planer for videreutvikling av Karmøy Industripark både med hensyn til antall bedrifter og ansatte.

Hydro IS partner

Hydro IS partner er Hydro's interne leverandør av IT-tjenester med ca 680 ansatte på verdensbasis. Hydro IS Partner er et heleid Hydro selskap som ble skilt ut som selvstendig selskap i 2003.

Hydro IS Partner har tre ansatte på Karmøy. De ansatte i Hydro IS partner blir registrert som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting i SSBs sysselsettingsstatistikk.

6.2.2 Outsourcing

I tillegg til at tjenester blir "satt ut" internt til de tre Hydroselskapene som er omtalt ovenfor blir tjenester også satt ut til selskaper utenfor Hydrosystemet. Utsetting av tjenester til andre Hydroselskaper omtales som "internutsetting", mens utsetting til bedrifter utenfor Hydro omtales som "eksternutsetting".

I følge forsyningssjef ved Hydro Karmøy Bjørn Olav Kallevig er økt fokus på kjernevirksomheten og større fleksibilitet generelt de viktigste begrunnelsene for å sette ut tjenester. Økt fleksibilitet fører også til kostnadsreduksjoner ved at man kun kjøper det man trenger av en tjeneste. I vurderingen om funksjoner/ tjenester skal settes ut legges det stor vekt på hvor driftsnært funksjonen/ tjenesten er. Funksjoner/ tjenester som ligger fjernt fra den primære driften (kjernevirksomheten) blir lettere satt ut enn driftsnære funksjoner, forklarer Kallevig.

Nærmere om IT-drift

PC support tilsvarende seks årsverk ble satt ut til Hatteland Solutions på slutten av 90-tallet. De ansatte som gjør denne jobben i dag er registrerte som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Drift av IT-systemer knyttet til produksjonsprosessene anses som en viktig del av kjernevirksomheten og ivaretas i sin helhet av bedriften selv. Administrative systemer (innkjøp, økonomi osv) blir ivaretatt av Hydro IS Partner. De sysselsatte ved Hydro IS Partner blir registrert som sysselsatte innenfor databehandlingsvirksomhet som igjen hører under forretningsmessig tjenesteyting. På Karmøy dreier dette seg kun om tre ansatte, mens det på landsbasis dreier seg om rundt 500 personer.

Omtrent 20 årsverk leies inn for å jobbe med IT på Karmøy.

200 arbeidsplasser i andre næringer enn industri

Omtrent 200 årsverk som arbeider for Hydro Karmøy inne på selve fabrikkområdet er registrert som sysselsatte i andre næringer enn industri. Om lag 135 av disse er innleid fra bedrifter innenfor bygg og anlegg, transportvirksomhet og databehandlingsvirksomhet. I tillegg er omtrent 80 årsverk outsourcet til bedrifter innenfor forretningsmessig tjenesteyting, transport og catering.

Eksterne ansatte som jobber innenfor Hydro's anlegg tilsvarer ca 300 årsverk. Bedriftene som disse jobber i har imidlertid også oppdrag for bedrifter utenfor Hydro.

Nesten 80 "eksternt utsatte"

Transport og forefallende arbeid (ca. 30 årsverk)

Ivaretas av O.Hansen og Sønner, Ferkingstad AS og Grenland KSI

Kantine (15 årsverk)

Satt ut 100 prosent til Wilberg i 2003/ 2004. De som står for kantinedriften blir i dag registrert som sysselsatte innenfor hotell og restaurantvirksomhet.

Rengjøring (16 årsverk)

Satt ut 100 prosent til ISS på 1980 tallet. De ansatte som utfører denne jobben i dag er registrert som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting

Vaktjeneste (8 årsverk)

Portvakten ble satt ut 100 prosent på 70-tallet til Vardevakt. De som utfører denne jobben i dag er registrert som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

PC-support (6 årsverk)

Satt ut til Hatteland Solutions på slutten av 90-tallet. De som gjør denne jobben i dag er registrerte som sysselsatte innenfor varehandel.

Truckparken (3-4 årsverk)

Det er planer om å sette ut truckparken. Firmaet som truckparken planlegges utsatt til er registrert som industribedrift i SSBs bedriftsregister. De ansatte vil dermed fortsatt være registrert som sysselsatte innen industrien. Utsettingen vil redusere behovet for investeringer, reduserer kapitalbindingen og øke fokus på kjernevirksomheten.

Om lag 135 innleide

Hydro Karmøy leide inn ca 125 årsverk innenfor støttefunksjoner som IT-drift, regnskap og vedlikehold i 2006. Disse omfatter blant annet 20 årsverk innenfor IT drift. Utover dette dreier mye av innleien seg om vedlikeholdsarbeid hvor den innleide arbeidskraften kommer fra bedrifter innen eksempelvis transport, krankjøring, stillarbeid, bygg og sandblåsing med mer.

Med utgangspunkt i hvilken type bedrifter den innleide arbeidskraften kommer fra er det grunn til å anta at størstedelen av de 135 årsverkene er registrert under bygg og anlegg, transportvirksomhet og databehandlingsvirksomhet i SSBs sysselsettingsstatistikk.

6.3 Kværner Egersund

Aker Kværner Egersund er ett av tre norske verft i Aker Kværner og hører inn under forretningsområdet Feltutvikling sammen med Aker Kværner Engineering and Technology.

Aker Kværner er et verdensomspennende selskap med en samlet omsetning på rundt 50 milliarder norske kroner, og sysselsetter totalt 33 000 ansatte, hvorav 23 000 er faste ansatte og 10 000 er innleide. Konsernet har virksomheter i rundt 30 land. Hovedkontoret ligger på Lysaker i Oslo. Aker Kværner er en del av Aker-gruppen, hvor Kjell Inge Røkke er største aksjonær gjennom Aker ASA.

Aker Kværner leverer ingeniørtjenester, fabrikasjon, teknologiprodukter, vedlikehold, spesialtjenester og totalløsninger til kunder over hele verden. Selskapet leverer produkter og tjenester som gjør det mulig å bygge ut og drive produksjonsanlegg innenfor en rekke bransjer. Blant disse er olje- og gassproduksjon, raffinering, kjemiindustri, gruveindustri, metallforedling og kraftproduksjon.

Aker Kværner Egersund samarbeider tett med flere andre selskaper i Aker Kværner-systemet på mange prosjekter. Flere av selskapets støttetjenester betjenes av andre selskaper i konsernet. Blant de interne samarbeidspartnere er teknologiselskaper som Aker Kværner Engineering & Technology Aker, Kværner Subsea, Aker Kværner Process Systems og Aker Kværner Offshore Partner.

Aker Kværner Egersund er 35 år og langt fremme internasjonalt på bruk av teknologi i produksjonen. Verftet har spesialisert seg på produksjon av subseaenheter, komplette toppsides og moduler for toppsides (innretninger for å prosessere olje og gass offshore).

I mars 2007 hadde bedriften en arbeidsstokk på rundt 500 fast ansatte. I tillegg kommer innleid personell. I 2006 var det i snitt rundt 500 innleide personer i primærproduksjonen. Rundt 90 prosent av den innleide arbeidskraften hentes inn gjennom firmaer som leier ut arbeidskraft og bemanningsbyråer. Arbeidskraften rekrutteres fra en rekke land, og det er i dag rundt 30 nasjonaliteter representert ved verftet. Anslagsvis 25 prosent av den innleide arbeidskraften bedriften benyttet i primærproduksjonen i 2006 var av utenlandsk opprinnelse.

Antall fast ansatte ved verftet ble kraftig redusert som en følge av generell nedbemanning i oljebransjen og den oljerelaterte industrien, rundt 2002/ 2003. I år 2000 og 1995 var det rundt 750 faste ansatt ved verftet. Kun en mindre andel av sysselsettingsnedgangen på 250 personer skyldes outsourcing.

Det siste tiåret har bedriften satt ut vel 40 årsverk. Av disse er rundt 35 årsverk knyttet til IT drift, regnskap, HR, kantine, renhold og sekretærfunksjoner, satt ut til Aker Kværner Business Partner (Dette selskapene ligger innenfor forretningsmessig tjenesteyting i Bedriftsregisteret). Vaktjenester med 6 årsverk er satt ut til Securitas og deler av logistikkfunksjonen (rundt 2 årsverk) er satt ut til et eksternt selskap.

6.4 AS Betong

AS Betong ble etablert i Sandnes kommune i 1937. Bedriften produserer betongelementer som brukes i tradisjonelle bygg og specialelementer som tilpasses byggverk. Selskapet, som

er en del av Risa konsernet, har i dag 110 faste ansatte, og en omsetning på vel 150 millioner kroner.

Selskapet dekker spekteret fra tegning/ konstruksjon av betongelementer, til produksjon og montering. Staben inkluderer både ingeniører, tekniske tegnere, snekkere og montører. Som følge av gode tider i byggebransjen har bemanningen i selskapet vokst jevnt de siste årene (opp 10 prosent fra år 2000). Selskapet har satt ut deler av it-drift og engineering, samt hele rengjøringstjenesten. Samlet representerer outsourcingen rundt 6 årsverk.

For øvrig kjøper selskapet også vaktjenester, bedriftshelsetjenester og transport av eksterne aktører. Dette er imidlertid tjenester som alltid har ligget utenfor bedriften.

AS Betong har de siste årene i større grad basert seg på innleie av arbeidskraft for å ta unna toppene, redusere kostnadene og øke fleksibiliteten i driften. Arbeidskraften bedriften har leid inn for bemanning av støttefunksjoner representerer i snitt rundt 6 årsverk og et tilsvarende antall årsverk er innleid i primærproduksjonen. All innleid arbeidskraft hentes inn via bemanningsbyråer og er formelt ansatt i disse. Egeland anslår at rundt 80 prosent av den innleide arbeidskraften som benyttes i primærproduksjonen er utenlandske arbeidstakere, mens støttefunksjonene hittil er bemannet med norske arbeidstakere.

I offisiell sysselsettingsstatistikk (SSB) registreres den innleide arbeidskraften i næringen Forretningsmessig tjenesteyting.

6.5 Figgjo AS

Porselensfabrikken Figgjo AS ble etablert i 1941. Bedriften er lokalisert på Figgjo i Sandnes kommune i Rogaland. Selskapet som i dag har 133 ansatte, hadde 176 ansatte i år 2000 og 189 ansatte i 1995. Omsetningen har i samme periode økt fra 68 millioner kroner til 96 millioner kroner. Eksporten utgjør i dag 50 prosent av omsetningen. Bedriften eies av Rugland investering (et familieselskap).

Porselensfabrikken Figgjo AS har i svært liten grad "outsourcet" tjenester eller arbeidsoppgaver det siste tiåret. Selskapet kjøper en del tjenester av eksterne leverandører, men utfører også mange av støttefunksjonene til driften selv. Blant tjenester bedriften kjøper ekstemt er IT drift, vaktjenester, vaktmestertjenester, rengjøring, transport, bedriftshelsetjeneste, elektrikertjenester og gartnerarbeid. Ingen av disse tjenestene er imidlertid "satt ut" det siste 10-året. Sysselsettingsnedgangen bedriften har opplevd fra 1995 til 2006, skyldes effektivisering innenfor primærvirksomheten. Bedriften satte på et tidspunkt ut kantinetjenesten, men har siden tatt denne inn igjen i bedriften.

6.6 Nordan AS

Vindus- og dørprodusenten NorDan AS, på Moi i Rogaland, har i svært liten grad "outsourcet" tjenester eller arbeidsoppgaver. Grunnet selskapets geografisk beliggenhet i et lite tettsted har dette vært lite hensiktsmessig. Oppgaver som for eksempel rengjøring og vaktmestertjenester utføres i dag av ansatte ved bedriften.

Nordan ble etablert i 1926 og er i dag et konsern lokalisert med hovedkontor og fabrikk på Moi i Sør-Rogaland. I tillegg har bedriften fabrikk på Otta, i Egersund, på Arneberg i Solør samt Bor og TanumsFønster i Sverige. Selskapet har 1100 ansatte

6.7 Kverneland

Kverneland Group produserer landbruksredskaper for bruk over hele verden. Morselskapet Kverneland ASA er notert på Oslo Børs og hadde en omsetning på 475 millioner euro i 2006. Selskapet har egne virksomheter i 22 land, eksporterer til mer enn 60 land og sysselsetter ca 2.600 mennesker over hele verden.

Fabrikken på Klepp har i dag ca 400 ansatte. I år 2000 var antallet ca 530, mens det rundt 1980 var det 8-900 ansatte. Bemanningen er kraftig redusert som følger av rasjonalisering.

Vel 30 årsverk er outsourcet gjennom årenes løp. For 15-20 år siden ble rengjøringen i sin helhet satt ut. Dette tilsvarte omtrent ti årsverk. For 10-15 år siden ble transporttjenesten tilsvarende 3-4 årsverk satt ut. Fram til den tid hadde bedriften hatt egne lastebiler som både kjørte inne på fabrikkområdet og mellom fabrikkene på Jæren

Kantinedriften tilsvarende 3-4 årsverk ble satt ut for vel ti år siden, mens vakttjenester tilsvarende 4-5 årsverk ble i sin helhet satt ut for 7-8 år siden. For 6-7 år siden ble en tredjedel av reservedelshåndteringen world wide satt ut tilsvarende ti årsverk. Bedriftshelsetjenester har aldri ligget innenfor bedriften.

Økt fokus på kjernevirksomheten og reduserte kostnader var det viktigste motivet ved utsettingen av tjenestene.

6.8 Fatland

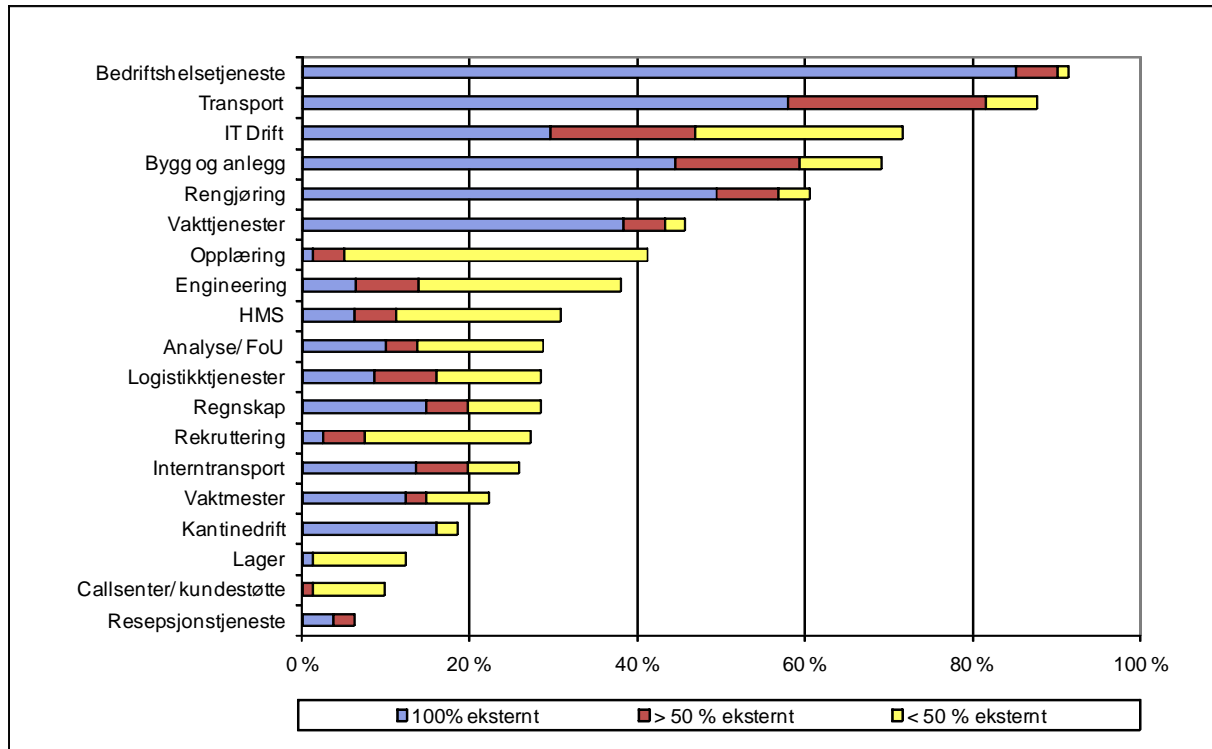
Fatland Ølen AS slakter storfe, gris og sau/ lam og produserer all kjøttdeigen i konsernet. Det produseres også store mengder bacon, kakeprodukter, snitzel, forbrukerpakket kjøtt og også hundemat. Bedriften har 200 ansatte og omsatte for en milliard kroner i 2006. Omtrent 25 årsverk er satt ut til eksterne gjennom årenes løp. Rengjøringsfunksjonen står for det meste av dette. Den ble satt ut for 15-20 år siden og omfattet om lag 20 årsverk. Økt fokus på kjernevirksomheten og tilgang på personell med kompetanse på rengjøring og bruk av kjemikalier var et viktig motiv for utsettingen. Redusert administrasjon i forbindelse med rekruttering, sykdom og ferieavvikling blir også tillagt vekt.

Analyser av prøver tilsvarende to årsverk er i sin helhet satt ut ved bedriftens produksjonsanlegg i Ølen. Bedriften har også fast innleie av to håndverkere i tillegg til de seks ansatte ved bedriften.

For om lag ti år siden ble det satt ut transporttjenester tilsvarende to årsverk. Etter den tid ivaretas all uttransport fra bedriften av eksterne transportører. Inntransporten deles 50/50 mellom ekstern transportør og bedriftens egne ansatte.

7 OMFANGET AV OUTSOURCING FRA INDUSTRIEN

Bedriftshelsetjeneste, transport og IT drift er de tjenestene som flest bedrifter har outsourcet viser bedriftsundersøkelsen som er besvart av 83 industribedrifter. Vel 90 prosent av bedriftene har satt ut HMS tjenesten og vel 70 prosent har satt ut IT drift.

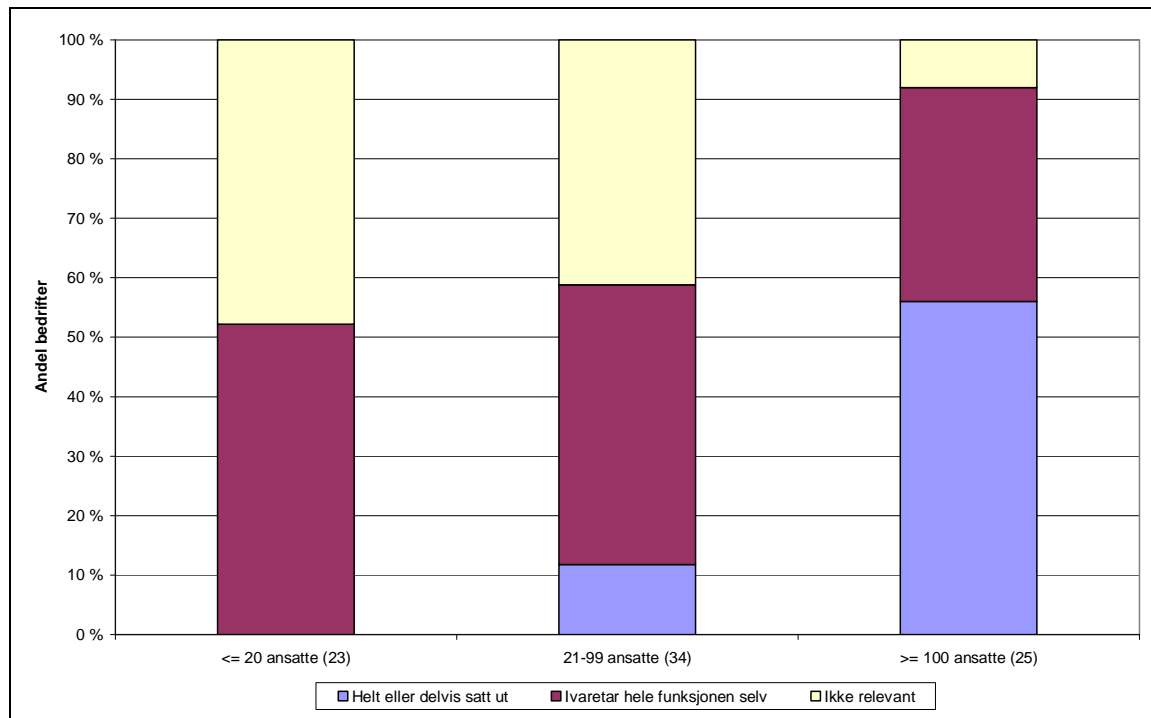
Figur 11 Andelen bedrifter i undersøkelsen som har outsourcet ulike type tjenester (n=82)

Nedenfor følger en gjennomgang av den enkelte tjeneste med anslag på antall årsverk som er outsourcet i Rogaland og hvilke forhold som tillegges vekt ved outsourcingen. For nærmere informasjon om framgangsmåte ved beregning av antall årsverk, se kapittel 3.5.

7.1 Kantinevirksomhet

Bare 20 prosent av bedriftene i undersøkelsen har outsourcet kantinedriften. Nesten halvparten av bedriftene ivaretar kantinedriften selv, mens en tredjedel svarer at spørsmålet ikke er relevant. De sistnevnte har sannsynligvis ikke kantine.

Omtrent halvparten av bedriftene med 20 ansatte eller færre har kantine, men alle disse driver den selv. Blant bedriftene med flere enn 100 ansatte har vel 90 prosent kantine. Nesten 60 prosent av bedriftene med 100 ansatte eller flere har outsourcet kantinedriften.

Figur 12 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut kantinedriften (n=82)

Blant bedriftene med færre enn 100 ansatte utgjør utsettingen fra ett til to årsverk. Blant bedriftene som er større enn 100 ansatte varierer antallet fra ett til 18 årsverk. Det mest vanlige er imidlertid mellom ett og ti årsverk. I Rogaland finnes det 51 industribedrifter med mer enn 100 ansatte. Vi antar at andelen som har satt ut kantinefunksjonen er den samme som i utvalget, altså 56 prosent. Dette tilsier at 29 industribedrifter i Rogaland med 100 ansatte eller flere har satt ut kantinefunksjonen. Videre antar vi at kantinefunksjonen utgjør i gjennomsnitt seks årsverk for disse bedriftene. Med utgangspunkt i dette kan vi anta at industribedrifter i Rogaland med 100 ansatte eller flere har satt ut kantinevirksomhet tilsvarende rundt 170 årsverk. Tilsvarende resonnement for industribedrifter med 20 - 99 ansatte indikerer at disse har satt ut kantinevirksomhet som utgjør rundt 40 årsverk.

Dette resonnementet indikerer at industrien i Rogaland har outsourcet vel 200 årsverk innen kantinevirksomhet. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på rundt 20 prosent vil outsourcing fra industrien stå for rundt 170 årsverk innenfor kantine- og cateringvirksomhet i Rogaland.

Tabell 5 Beregning av antall årsverk innen kantinevirksomhet som er outsourcet fra industrien i Rogaland

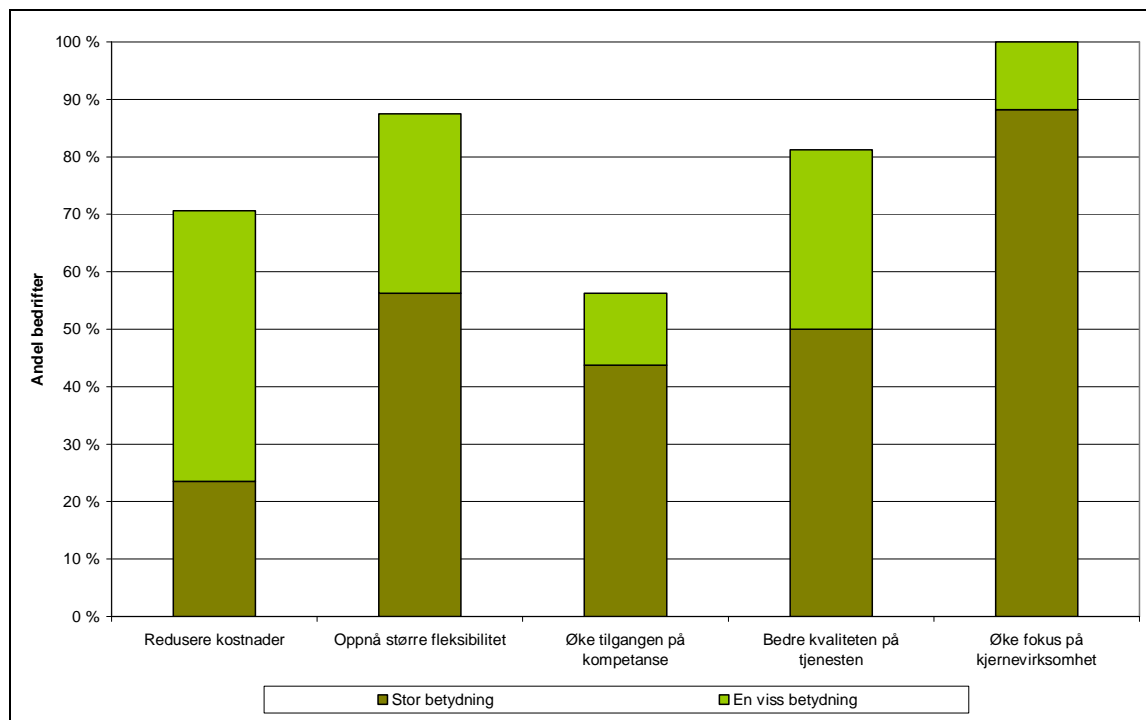
Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				
9-20 ansatte	202				0
20-99 ansatte	219	12 %	26	1,5	39
>= 100 ansatte	51	56 %	29	6,0	171
Sum	1985		55		211

I så fall vil industrien stå for snaut 20 prosent av den landbaserte kantine- og cateringvirksomheten i Rogaland. Hvis det er slik at det i første rekke er de store bedriftene som outsourcer kantinedrift også i andre næringer, er forholdstallet ikke urimelig. Industrien står nemlig for 15 prosent av alle bedriftene i Rogaland som har mellom 50 og 99 ansatte og 20 prosent av alle bedriftene i fylket som har over 100 ansatte.

I Rogaland er det 880 sysselsatte innenfor kantine og cateringvirksomhet. Om lag 1.200 sysselsatte innenfor forpleining på norsk sokkel kommer i tillegg. Innenfor den landbaserte kantine og cateringvirksomheten har det vært en økning på snaut 100 sysselsatte eller vel 12 prosent siden år 2000.

Kun to bedrifter innen kantine- og cateringvirksomhet har svart på bedriftsundersøkelsen. Kun en av bedriftene har fylt ut skjemaet slik at det gir meningsfull informasjon. Denne ivaretar outsourcet kantinevirksomhet for ti industribedrifter.

Økt fokus på kjernevirksomhet er den viktigste grunnen til utsetting av kantinevirksomhet. Alle bedriftene som har satt ut funksjonen svarer at dette var et forhold som enten hadde *stor betydning* eller *en viss betydning*. I tillegg var både større fleksibilitet, bedre kvalitet på tjenesten og reduserte kostnader et forhold som relativt mange tillegger vekt.

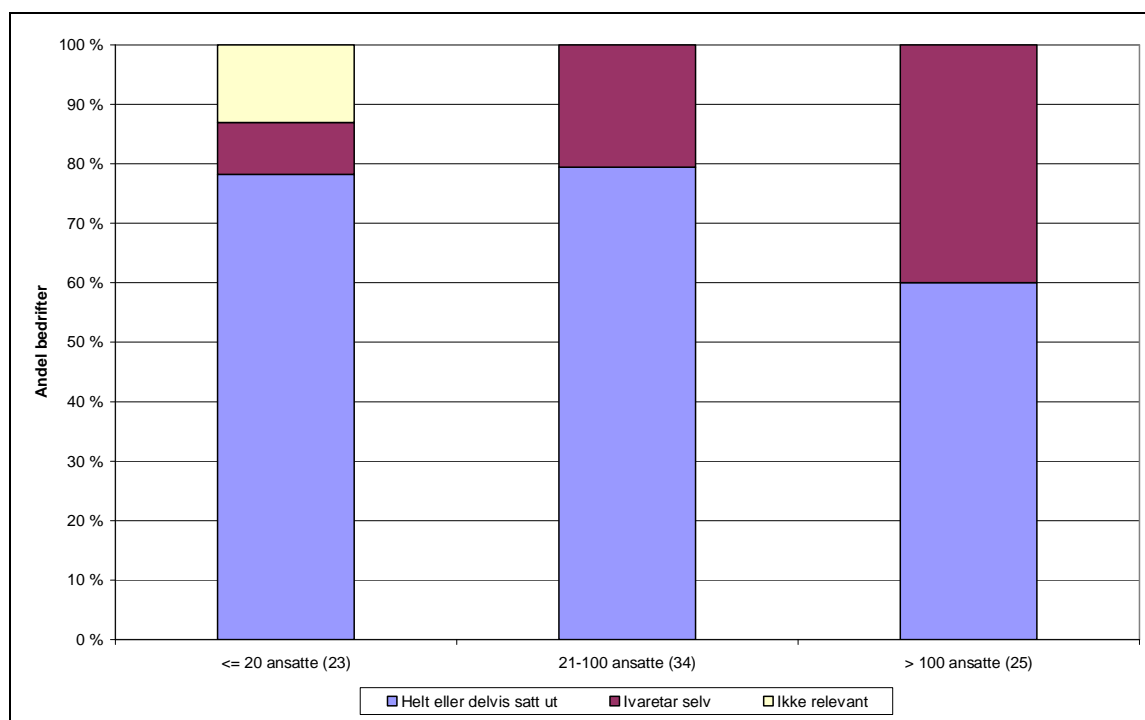

Figur 13 Forhold av betydning ved utsetting av kantinevirksomhet (n=16)

7.2 IT-drift

Bedriftsundersøkelsen viser at vel 70 prosent av industribedriftene har satt ut hele eller deler av IT-funksjonen. 30 prosent har satt ut hele funksjonen, mens de resterende vel 40 prosent har satt ut deler av den. Noen få bedrifter har så lite datautstyr at spørsmålet om outsourcing ikke er relevant.

Det er de små og mellomstore bedriftene som i størst grad har satt ut IT-tjenestene, mens de store bedriftene i noe større grad ivaretar tjenesten selv. Blant bedriftene med opptil 100 ansatte har om lag 80 prosent satt ut hele eller deler av IT-tjenestene, mens 60 prosent av bedriftene over 100 ansatte har gjort det samme.

Figur 14 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut IT-tjenester (n=82)

Med utgangspunkt i svarene i bedriftsundersøkelsen er det beregnet hvor mange årsverk innen IT som er outsourcet fra industrien i Rogaland. Beregningene tar utgangspunkt i andelen som har satt ut tjenesten innenfor ulike størrelseskategorier i bedriftsundersøkelsen og hvor mange årsverk tjenesten typisk representerer innenfor de ulike størrelseskategoriene. De samme forholdstallene er benyttet på det totale antall industribedrifter i fylket fordelt på de samme størrelseskategoriene. Blant de aller minste bedriftene er det satt inn svært lave forholdstall. Dette er gjort av forsiktighetshensyn fordi denne kategorien kan inneholde en del bedrifter som ikke er operative.

Tabell 6 Beregning av antall årsverk innen IT drift som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsource	Gjennomsnittlig årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614	10 %	61	0,1	6
9-20 ansatte	202	80 %	162	0,6	97
20-99 ansatte	219	80 %	175	1,0	175
>= 100 ansatte	51	60 %	31	4,5	138
Sum	1985		367		410

Beregningene ovenfor indikerer at outsourcete IT-tjenester fra industrien i Rogaland står for rundt 400 årsverk. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på om lag 20 prosent kan vi anta at outsourcing fra industrien stå for rundt 320 årsverk blant bedrifter som yter IT-tjenester i Rogaland.

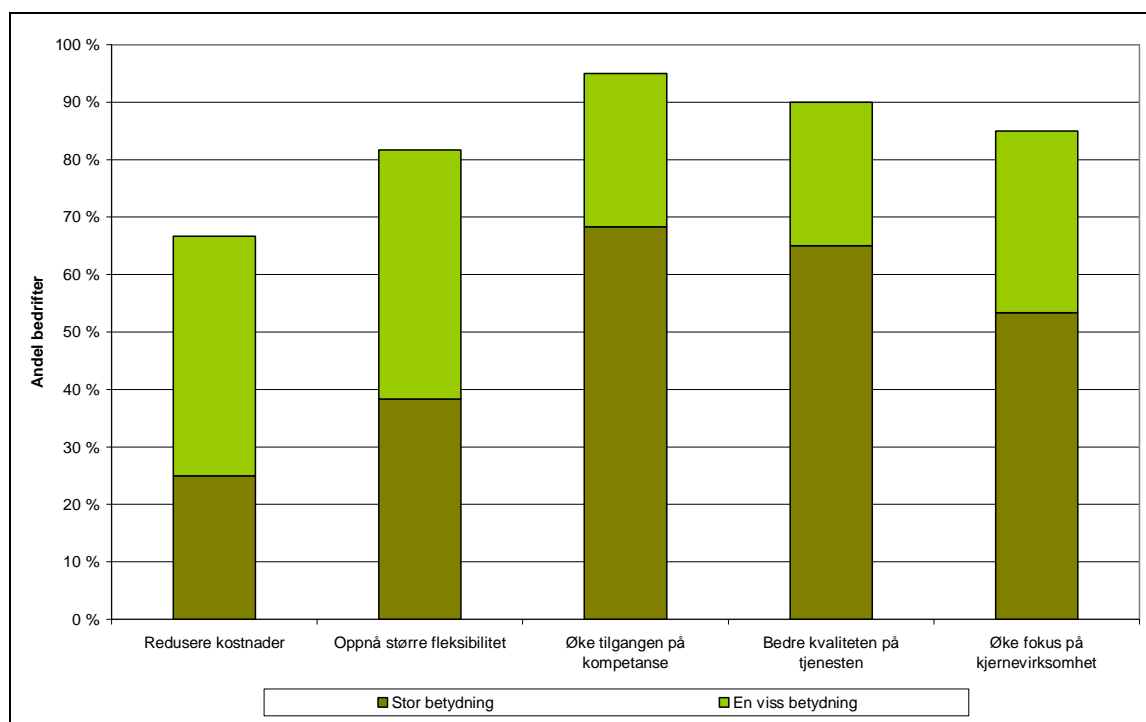
Ved utgangen av 2006 var det 2.400 sysselsatte innenfor konsulentvirksomhet tilknyttet maskinvare, system og programvare og innenfor drift av databaser i Rogaland. Dette er en økning på 27 prosent fra utgangen av 2002. Alle disse ivaretar imidlertid ikke IT oppgaver

som er outsourcet fra andre deler av næringslivet. Mange utvikler programvarer og eller/ systemer som næringslivet kjøper ved behov. På den annen side finnes det en del bedrifter som ivaretar outsourcete IT-tjenester som er registrert under næringkode 51.840 "Engroshandel med datamaskiner, tilleggsutstyr til datamaskiner samt programvarehandel". Dette er bedrifter som driver både med handel og tjenester, men som klassifiseres innen handel siden dette området står for størst omsetning. Både Ementor og Jakob Hatteland Solutions AS er eksempler på slike bedrifter.

De outsourcete årsverkene står for for 13 prosent av sysselsettingen innenfor konsulentvirksomhet tilknyttet maskin-, system- og programvare. Denne andelen er ikke urimelig med utgangspunkt i at industrien står for 14 prosent av sysselsettingen i fylket.

Bare fire IT-bedrifter har svart på bedriftsundersøkelsen. Tre av bedriftene oppgir at de ivaretar outsourcete funksjoner fra industrien. Bedriftene har fra 4 til 20 industribedrifter som kunder. Outsourcete tjenester fra industrien utgjør fra 10 til 30 prosent av omsetningen til de tre IT-bedriftene.

Økt tilgang på kompetanse, bedre kvalitet på tjenesten og økt fokus på kjernevirksomheten blir tillagt størst vekt ved utsetting av IT-tjenester. Det blir også gitt tilbakemeldinger på at behovet for stadig faglig oppdatering gjør det lite rasjonelt for industribedriftene å bruke mye tid på dette. Bedre sikkerhet og kontroll av egne rutiner blir også oppgitt som motiv for å sette ut tjenesten.

Figur 15 Forhold av betydning for utsetting av IT-drift (n=60)

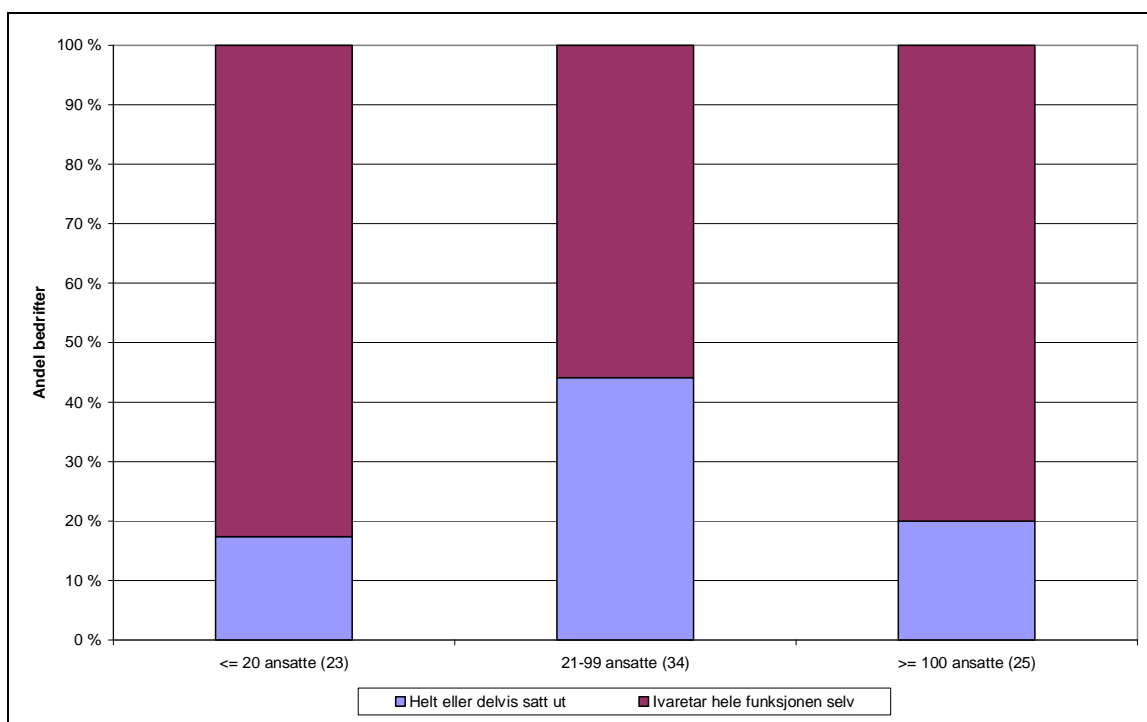
I enkelte deler av industrien, som eksempelvis smelteverksindustrien, er IT knyttet til prosesser som ligger nært opp til kjernevirksomheten, som eksempelvis styring av smelteprosessene. I disse tilfellene er gjerne IT-drift knyttet til de administrative systemene satt ut, mens bedriften selv ivaretar IT-drift knyttet til prosesser som ligger nært opp til selve

produksjonen. Både Hydro Karmøy og Eramet Sauda har satt ut driften av de administrative systemene, mens de selv ivaretar driften av IT-systemene knyttet til styringen av smelteprosessen.

7.3 Regnskap

70 prosent av bedriftene i undersøkelsen ivaretar hele regnskapsfunksjonen selv, mens 30 prosent har satt ut hele eller deler av funksjonen. Nesten 15 prosent har satt ut hele funksjonen og like mange har satt ut deler av den.

Det er de mellomstore bedriftene, fra 20 til 100 ansatte som i størst grad har satt ut regnskapsfunksjonen. Her er andelen over 40 prosent, mens andelen er rundt 20 prosent blant bedriftene som har færre enn 20 ansatte eller flere enn 100 ansatte.

Figur 16 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut regnskapsfunksjonen (n=82)

Med utgangspunkt i svarene i bedriftsundersøkelsen har vi beregnet at i størrelsesorden 150 årsverk innen regnskap er outsourcet fra industrien i Rogaland. Hvis vi antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien stå for rundt 120 årsverk innenfor regnskap og bokføring i Rogaland.

Hvis man ser de utsatte tjenestene i forhold til sysselsettingen innenfor regnskap og bokføring i Rogaland utgjør dette rundt 13 prosent. Vel 900 personer er sysselsatte innenfor

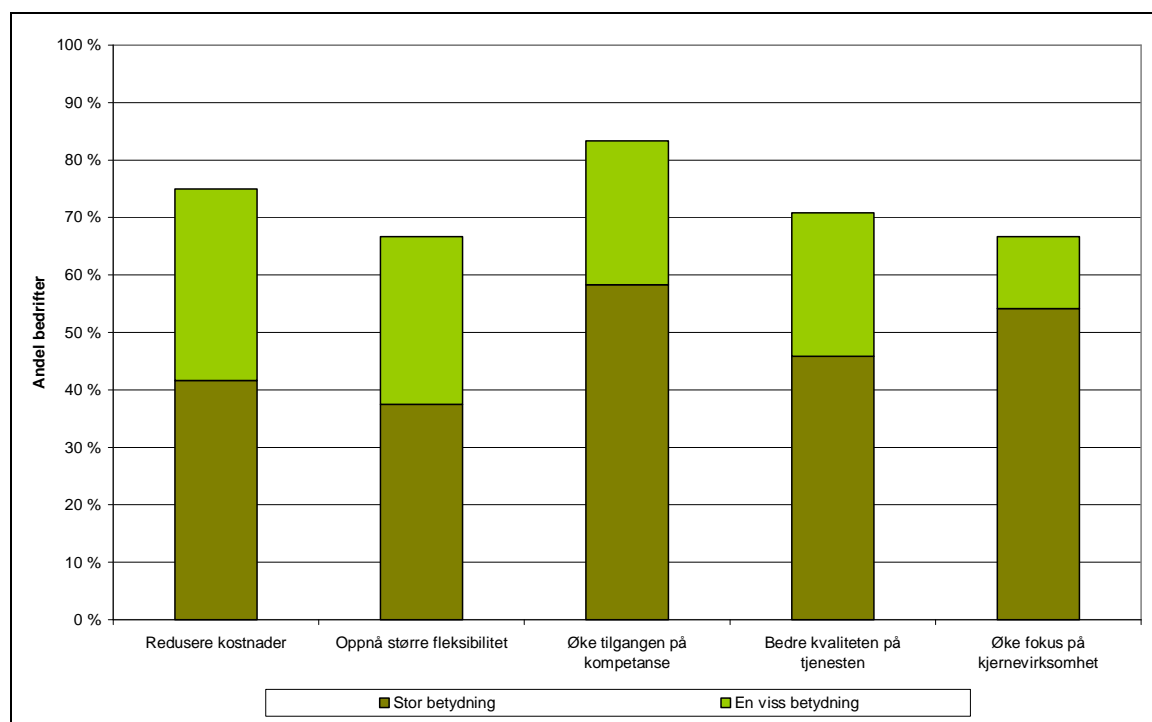
regnskap og bokføring i Rogaland. Da holdes revisjon og skatterådgivning med henholdsvis 480 og 20 sysselsatte utenfor.

Tabell 7 Beregning av antall årsverk innen regnskap som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har out-sourcet i undersøkelse	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614	5 %	31	0,1	3
9-20 ansatte	202	17 %	34	0,3	10
20-99 ansatte	219	44 %	96	1,0	96
>= 100 ansatte	51	20 %	10	4,5	46
Sum	1985		141		156

Kun tre regnskapsbedrifter har svart på spørsmålet om de utfører oppgaver som er outsourcet fra industrien. To av de tre svarte ja på spørsmålet. For disse to står outsourcing fra industrien for henholdsvis 10 og 30 prosent av omsetningen.

Økt tilgang på kompetanse er av stor betydning for snaut 60 prosent av de 24 industribedriftene som har satt ut regnskapsfunksjonen, mens økt fokus på kjernevirksomheten er av stor betydning for vel halvparten. Ellers er både reduserte kostnader, bedre kvalitet på tjenesten og større fleksibilitet av betydning for flertallet av bedriftene.

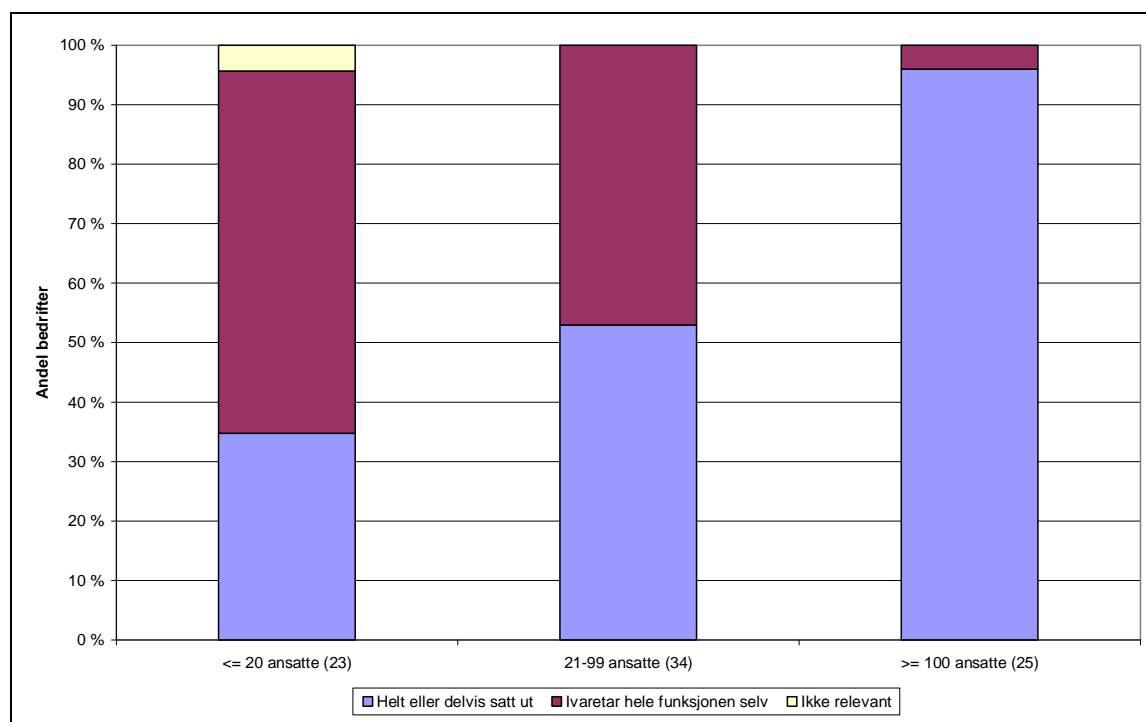

Figur 17 Forhold av betydning ved utsetting av regnskapsfunksjonen (n=24)

7.4 Rengjøring

Bedriftsundersøkelsen viser at vel 60 prosent av bedriftene har satt ut hele eller deler av rengjøringen. Vel halvparten har satt ut all rengjøring, mens vel ti prosent utfører deler av rengjøringen selv.

Blant bedriftene med 100 ansatte eller flere har de aller fleste satt ut rengjøringen, mens rundt halvparten av bedriftene mellom 20 og 100 ansatte har gjort det samme. Blant bedriftene med 20 ansatte eller færre har en tredjedel av bedriftene satt ut rengjøringen.

Figur 18 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut rengjøringen (n=82)

Bedriftene som har svart på undersøkelsen har outsourcet snaut 160 årsverk innenfor rengjøring. Andelen bedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har outsourcet rengjøringen og gjennomsnittlig antall årsverk som er outsourcet innenfor de ulike størrelsesgruppene indikerer at i størrelsesorden 500 årsverk innen renhold er outsourcet fra industrien i Rogaland.

Tabell 8 Beregning av antall årsverk innen rengjøring som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				
9-20 ansatte	202	35 %	70	0,6	42
20-99 ansatte	219	53 %	116	1,4	162
>= 100 ansatte	51	96 %	49	4,0	196
Sum	1985		235		400

Svarene i undersøkelsen indikerer at i størrelsesorden 400 årsverk innen renhold er outsourcet fra industrien i Rogaland. Hvis man antar at effektivisering medfører et

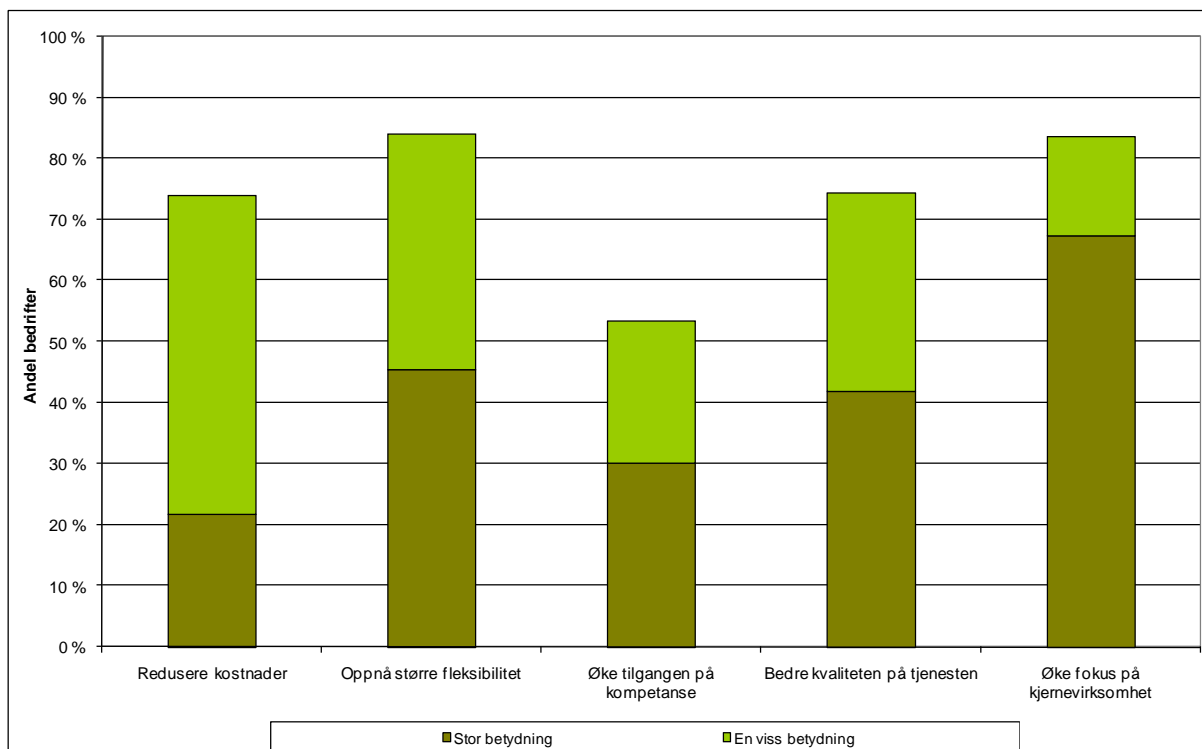
redusert personellbehov på rundt 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for vel 300 årsverk innenfor rengjøringsvirksomhet i Rogaland.

Dette innebærer at outsourcing fra industrien står for 17 prosent av sysselsettingen innen rengjøringsvirksomhet i Rogaland. Ved utgangen av 2006 var det 1760 sysselsatte innen rengjøringsvirksomhet i Rogaland. Rengjøringsvirksomhet er en bransje i sterk vekst. Fra år 2000 er sysselsettingen innen rengjøringsvirksomhet økt med vel 16 prosent. Kun en rengjøringsbedrift har svart på bedriftsundersøkelsen. Industrien sto for halvparten av omsetningen for denne bedriften i 2006.

Økt fokus på kjernevirksomheten er den viktigste grunnen til utsetting av rengjøring. Enkelte bedrifter kommenterer også at man ved utsetting sparer tid på administrering av tjenesten generelt og i forbindelse med ferieavvikling og sykdom, og man sparer arbeidet med å få tak i arbeidskraft. Dessuten legger mange vekt på at utsetting innebærer økt fleksibilitet. Selv om kostnadsaspektet ikke er det viktigste, har dette betydning for vel halvparten av bedriftene. Det er også noen som bruker rengjøringsbyrå på grunn av problemer med å få tak i arbeidskraft.

”Innen næringsmiddelindustrien er rengjøring av maskiner og utstyr viktig for å ivareta krav til hygiene og matsikkerhet. Dette stiller krav til kompetanse om riktig bruk av kjemikalier.”

Økt tilgang på kompetanse er av betydning for vel halvparten av bedriftene. Dette gjelder særlig næringsmiddelindustrien. For denne næringen er rengjøring av maskiner og utstyr er svært viktig for å ivareta krav til hygiene og matsikkerhet. Dette stiller både krav til grundig rengjøring, men også krav til kompetanse om riktig bruk av kjemikalier. Syv av ni bedrifter innen næringsmiddelindustrien sier at økt tilgang på kompetanse har betydning for at rengjøringen er outsourcet.

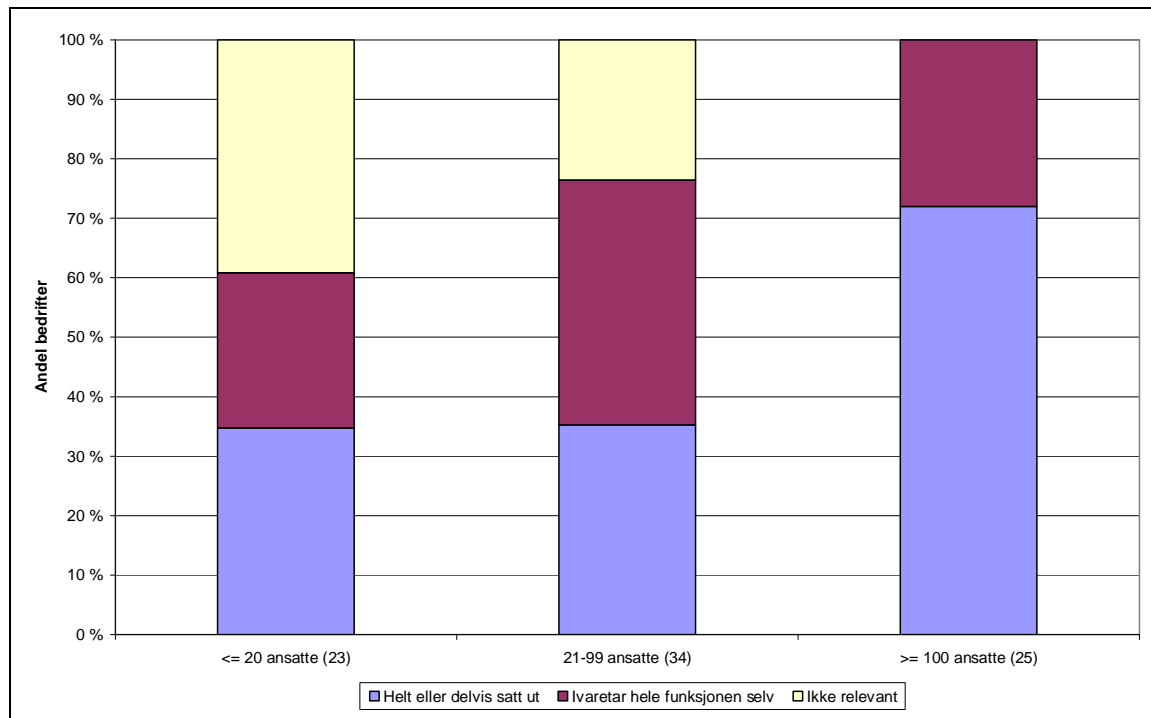
Figur 19 Forhold av betydning ved utsetting av rengjøring (n=43)

7.5 Vaktjenester, resepsjon og callcenter/ kundesenter

Vaktjenester

Nesten halvparten av bedriftene i kartleggingen har helt eller delvis outsourcet vaktjenester. 40 prosent har satt ut hele tjenesten.

Det er særlig de store bedriftene som har outsourcet denne tjenesten. Blant bedriften med flere enn 100 ansatte har 70 prosent av bedriftene satt ut tjenesten, mens andelen blant de mindre bedriftene ligger mellom 30 og 40 prosent. I denne gruppen er det også en del bedrifter som ikke bruker vakter.

Figur 20 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut vaktjenester (n=82)

De 13 bedriftene med opp til 100 ansatte som har satt ut tjenesten oppgir alle at tjenesten utgjør null eller ett årsverk. Her legger vi derfor til grunn 0,5 årsverk i anslaget. Blant de 16 bedriftene med flere enn 100 ansatte varierer årsverkene fra null til ti. For de fleste dreier det seg om ett eller to årsverk, men gjennomsnittet er 3,3 årsverk.

Beregningen basert på dette indikerer at rundt 200 årsverk innenfor vaktjenester er outsourcet fra industrien i Rogaland. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for snaut 160 årsverk innenfor vaktjenester i Rogaland.

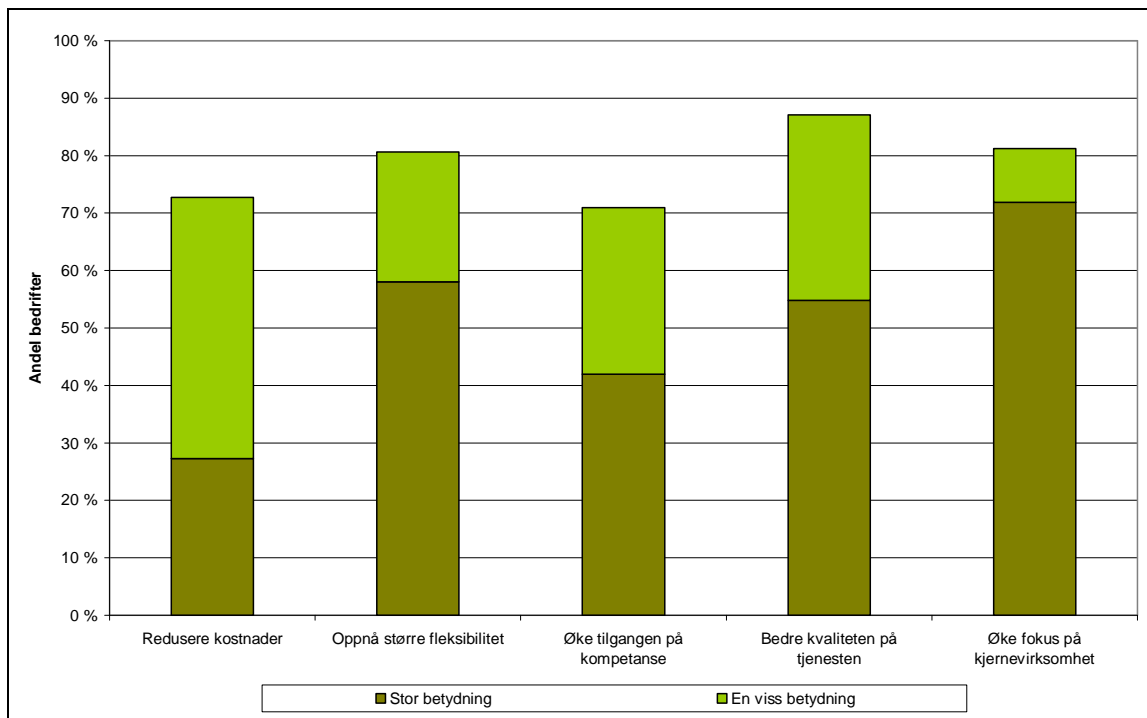
Tabell 9 Beregning av antall årsverk innen vaktjenester som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614		0		0
9-20 ansatte	202	35 %	71	0,5	35
20-99 ansatte	219	35 %	77	0,5	38
>= 100 ansatte	51	72 %	37	3,3	121
Sum	1985		184		195

Outsourcing fra industrien vil i så fall stå for 17 prosent av sysselsettingen innen etterforskning og vaktjenester i Rogaland. Det har vært en formidabel vekst i sysselsettingen innenfor etterforsknings- og vaktjenester de senere årene fra 355 i år 2000 til 926 i 2006. Dette er en vekst på 160 prosent.

Kun en bedrift innen vaktjenester har svart på undersøkelsen. For denne sto outsourcete tjenester fra industrien for ti prosent av omsetningen i 2006.

Økt fokus på kjernevirksomheten, større fleksibilitet og bedre kvaliteten på tjenesten er de forholdene som har stor betydning for flest bedrifter ved utsetting av vaktjenester. Enkelte bedrifter oppgir også at bruk av vaktelskap skaper større avstand mellom egne ansatte og vaktene og at dette fører til at vaktene får større autoritet.

Figur 21 Forhold av betydning ved utsetting av vaktjenester (n=31)

Resepsjonstjenester

I bedriftsundersøkelsen er det kun bedrifter med 100 ansatte eller flere som har outsourcet resepsjonstjenesten. 20 prosent av bedriftene i denne størrelseskategorien har satt ut tjenesten helt eller delvis. Tjenesten utgjør i gjennomsnitt to årsverk.

Dette indikerer at rundt 20 årsverk innen resepsjonstjenester er satt ut fra industrien i Rogaland.

Callsenter/ kundesenter

Kun åtte prosent av bedriftene svarer at de har satt ut deler av denne tjenesten, - ingen har satt ut hele tjenesten. De aller fleste som har satt ut deler av tjenesten ivaretar mer enn halvparten av tjenesten selv. Kun en har svart på spørsmålet om antall årsverk som er satt ut og svaret er null. Det er derfor grunn til å anta at det er få årsverk som er outsourcet innenfor denne type tjenester.

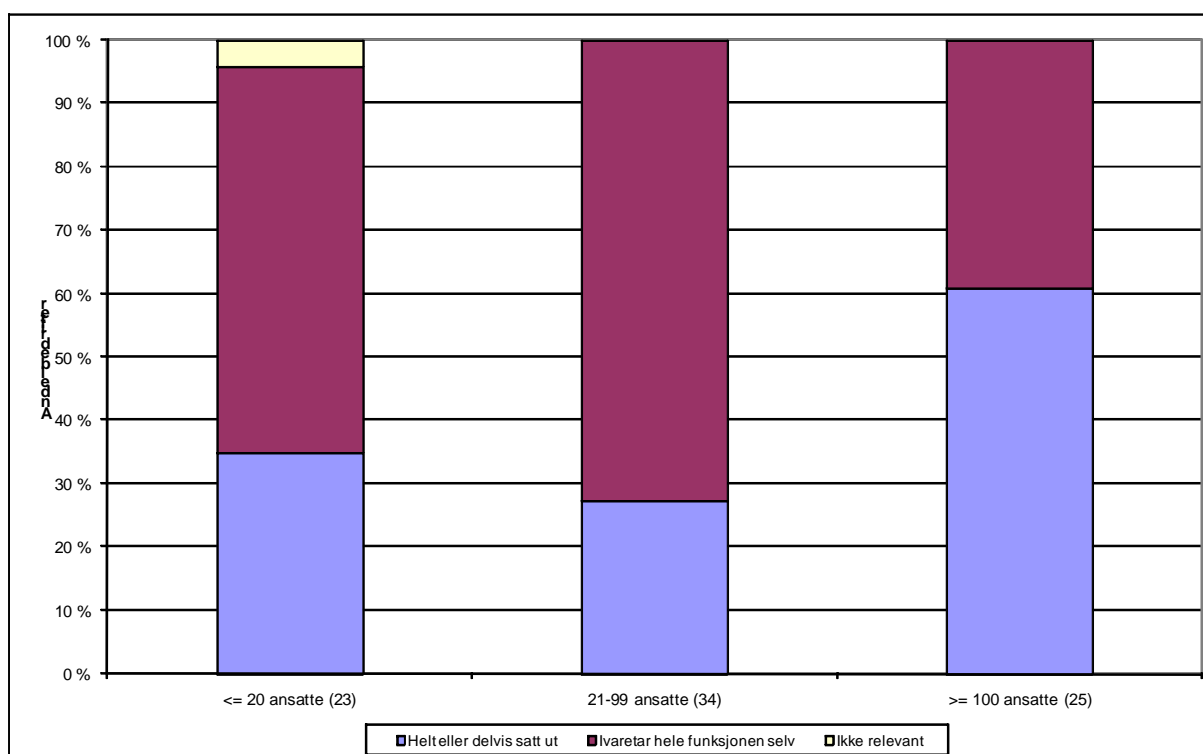
7.6 Opplæring og rekruttering

Opplæring

Flertallet av bedriftene står for opplæringen selv og det er bare noen ytterst få som har satt ut opplæringen i sin helhet. De fleste som har satt ut deler av tjenesten ivaretar mer enn halvparten selv.

Blant bedrifter med flere enn 50 ansatte utgjør utsettingen rundt ett årsverk. Blant bedriftene med færre ansatte utgjør tjenesten mindre enn et halvt årsverk.

Tallmaterialet indikerer at det samlet sett er outsourcet rundt 100 årsverk fra industrien i Rogaland innen opplæring. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for 50-100 årsverk innenfor opplæring- og rekrutteringsvirksomhet i Rogaland.

Figur 22 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut opplæring (n=82)

Tabell 10 Beregning av antall årsverk innen opplæring som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				0
9-20 ansatte	202	35 %	70	0,4	28
20-99 ansatte	219	27 %	60	0,7	42
>= 100 ansatte	51	63 %	32	1,0	32
Sum	1985		162		102

Rekruttering

Industribedriftene står i hovedsak for rekrutteringen selv eller gjennomfører denne i samarbeid med rekrutteringsfirmaer. Bare tre prosent har satt ut hele rekrutteringen til eksterne. 70 prosent av bedriftene ivaretar all rekruttering selv, mens en fjerdedel i noen grad benytter rekrutteringsbyråer.

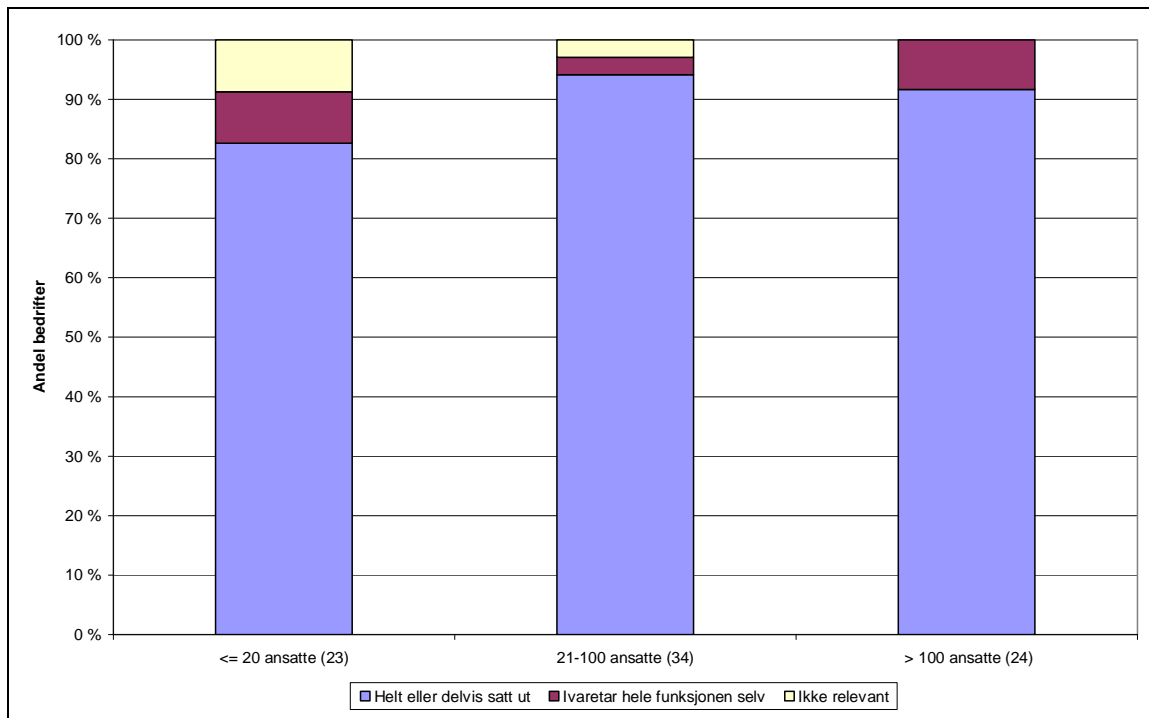
Bruken av rekrutteringsbyråer utgjør lite i form av årsverk. For de største bedriftene, de med flere enn 100 ansatte, kan det være snakk om ett årsverk. For de mindre er det kun snakk om små andeler av ett årsverk.

Totalt sett kan det dreie seg om rundt 50 årsverk som industrien i Rogaland har outsourcet innenfor rekruttering.

7.7 Bedriftshelsetjeneste og HMS

Bedriftshelsetjeneste

De aller fleste industribedriftene har satt ut bedriftshelsetjenesten i sin helhet. Bare et lite mindretall på seks prosent ivaretar tjenesten selv.

Figur 23 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut bedriftshelsetjenesten (n=83)

Tjenesten utgjør lite i form av årsverk i den enkelte bedrift, men siden de fleste bedriftene har satt ut tjenesten dreier det seg likevel om mange årsverk samlet sett.

Tallene i undersøkelsen indikerer at industrien i Rogaland har outsourcet rundt 300 årsverk innen bedriftshelsetjeneste. For en del år tilbake var det ikke uvanlig at store industribedrifter ansatte helsepersonell som sto for bedriftshelsetjenesten.

For mindre industribedrifter antar vi at det i liten grad er et reelt alternativ å ha egen bedriftshelsetjeneste med egne ansatte. I vurderingen av det totale antall årsverk som er outsourcet fra industrien i Rogaland vil vi derfor legge til grunn 70 årsverk. Dette tilsvarer anslaget på årsverk outsourcet fra industribedriftene med flere enn 100 ansatte.

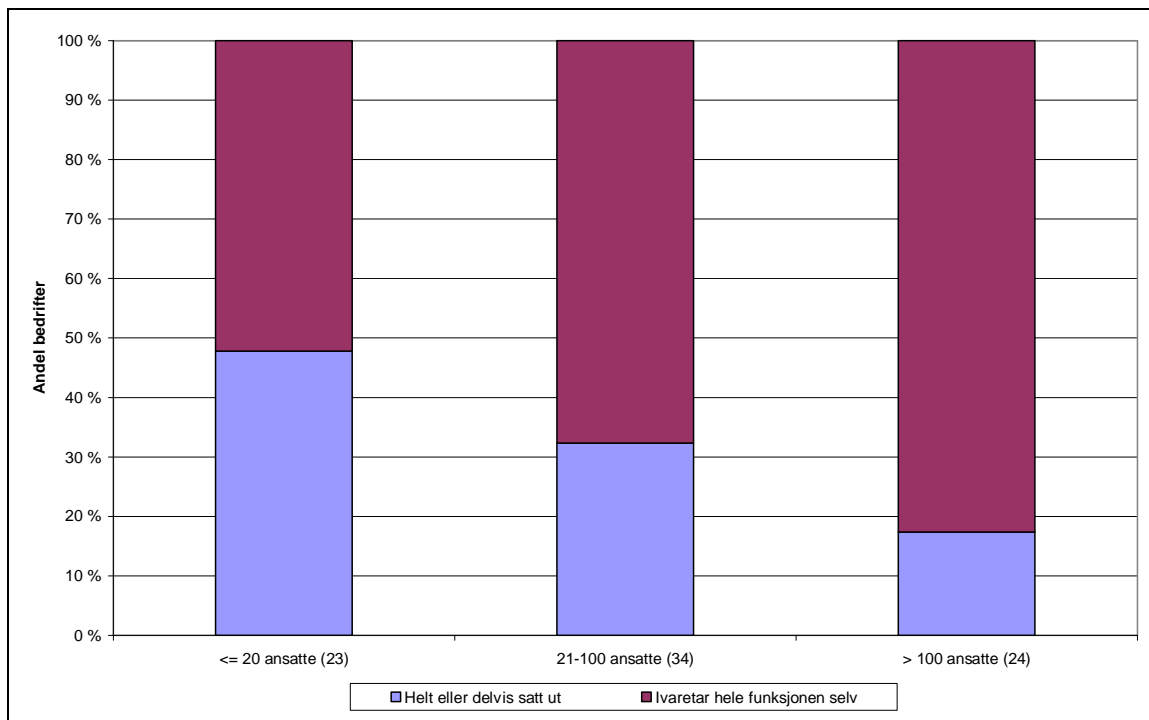
Tabell 11 Beregning av antall årsverk innen bedriftshelsetjeneste som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrift i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelse	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				0
9-20 ansatte	202	83 %	168	0,3	50
20-99 ansatte	219	94 %	206	0,8	165
>= 100 ansatte	51	92 %	47	1,9	89
Sum	1985		420		304

HMS

To tredeler av bedriftene i undersøkelsen ivaretar hele HMS-tjenesten selv. Bare seks prosent har satt tjenesten ut i sin helhet.

Det er de minste bedriftene som i størst grad setter ut HMS tjenesten. Blant disse har rundt halvparten satt tjenesten helt eller delvis ut. Blant de mellomstore bedriftene har vel 30 prosent satt tjenesten helt eller delvis ut, mens snaut 20 prosent av de største bedriftene har gjort det samme.

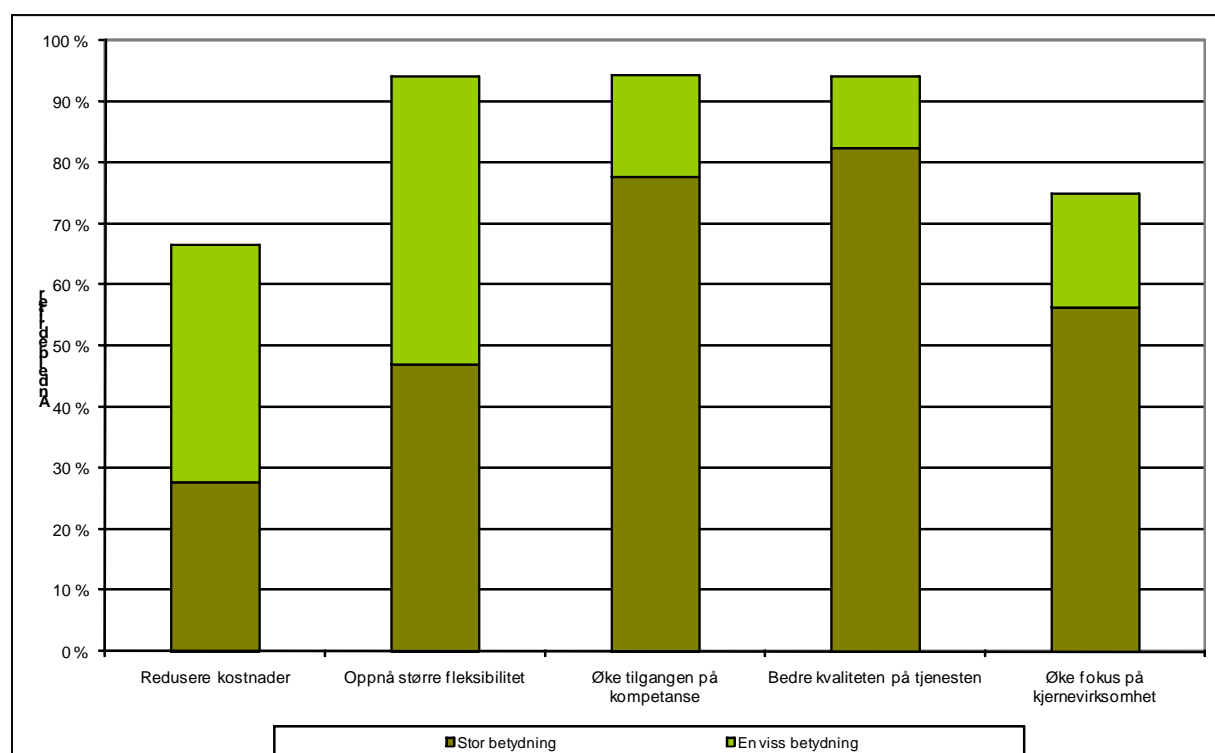
Figur 24 Andelen industribedrifter innenfor ulike størrelsesgrupper som har satt ut HMS tjenesten (n=82)

Basert på bedriftsundersøkelsen kan det anslås at industrien i Rogaland har satt ut HMS tjenester tilsvarende rundt 35 årsverk.

Tabell 12 Beregning av antall årsverk innen HMS som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				0
9-20 ansatte	202	48 %	97	0,1	10
20-99 ansatte	219	32 %	70	0,3	21
>= 100 ansatte	51	17 %	9	0,5	4
Sum	1985		176		35

Ved utsetting av HMS-tjenester er det ønsket om å oppnå bedre kvalitet på tjenesten sammen med ønsket om å skaffe tilgang på kompetanse som blant flest bedrifter tillegges stor betydning.

Figur 25 Forhold av betydning ved utsetting av HMS-tjenester (n=18)

7.8 Analyse og FoU

Behovet for analyse og FoU tjenester er ulikt fordelt i ulike deler av industrien. Vi har derfor brukt industrigruppe som utgangspunkt for å beregne hvor mange årsverk innenfor denne type tjenester i Rogaland. Det er nærings- og nytelsesmiddelindustri, metallvareindustri og mekanisk industri som har svart mest fullstendig på spørsmålet om outsourcing av analyse og FoU. Det er også innenfor disse delene av industrien vi antar at behovet for disse tjenestene er størst.

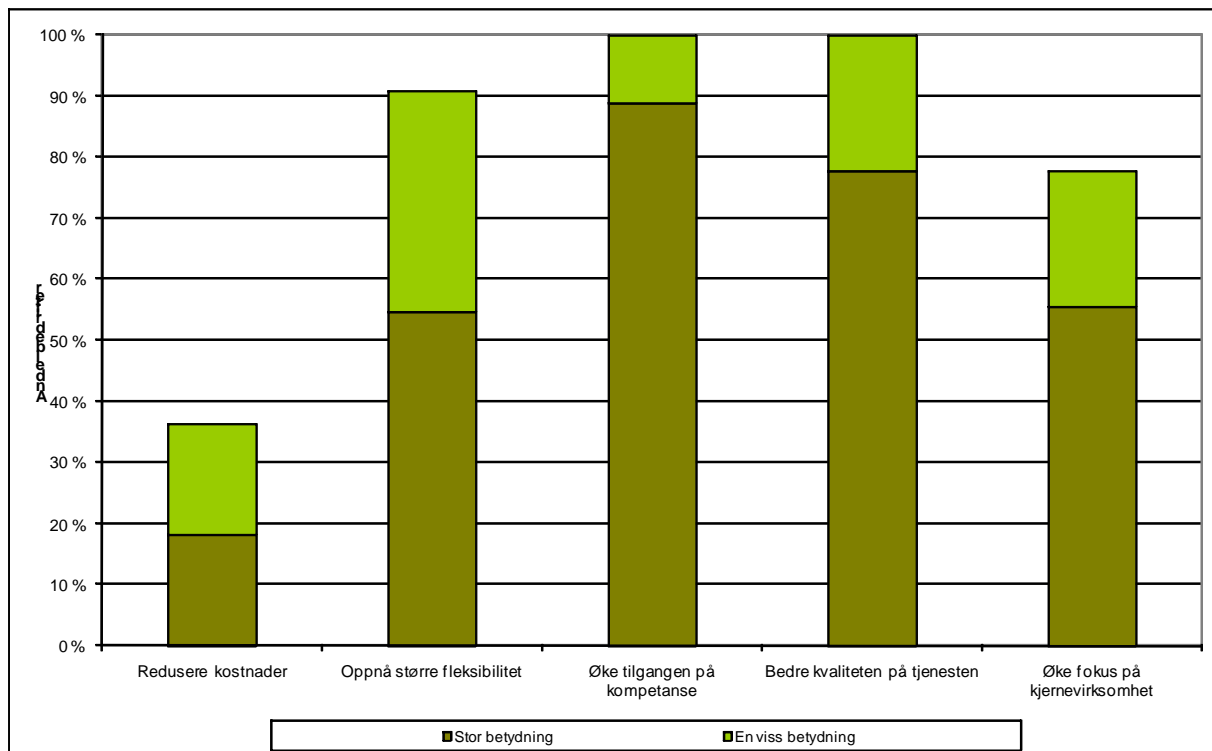
Nærings- og nytelsesmiddelindustrien tar prøver som må analyseres. Her er det også ett miljø på FoU siden – Gastronomisk institutt, Norconserv m.fl (Måltidets hus).

Tabell 13 Beregning av antall årsverk innen analyse og FoU som er outsourcet fra industrien i Rogaland

	Antall industribedrifter i Rogaland med 10+ ansatte	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Nærings- og nytelsesmidler	113	76 %	86	1,0	86
Produksjon av metaller og metallvarer	82	29 %	24	0,5	12
Produksjon av maskiner og utstyr	126	32 %	40	1,0	40
Totalt	472		150		138

Svarene i bedriftsundersøkelsen indikerer at industrien har satt ut rundt 100 – 150 årsverk innenfor analyse og FoU. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for rundt 100 årsverk innenfor analyse- og FoU virksomhet i Rogaland.

Ved utsetting av tjenester innenfor analyse og FoU er det økt tilgang på kompetanse og ønsket om å bedre kvaliteten på tjenesten som av flest bedrifter tillegges stor betydning. Ønsket om å oppnå større fleksibilitet er også av betydning for mange bedrifter.

Figur 26 Forhold av betydning ved utsetting av analyse- og FoU tjenester (n=9)

7.9 Teknisk konsulentvirksomhet – ingeniørtjenester

Behovet for ingeniørtjenester er ulikt fordelt mellom ulike deler av industrien. Også i undersøkelsen er det i større grad sammenheng mellom behovet for tjenesten og industrigruppe enn mellom behovet for tjenesten og størrelse på bedriften. Derfor benytter vi industrigruppe som utgangspunkt for å gi et anslag på antall årsverk som er outsourcet totalt sett i fylket.

I undersøkelsen er det bedriftene innenfor næringsmiddelindustri, mekanisk industri, metallvareindustri og andre industrivarer som i størst grad har outsourcet ingeniørtjenester. Det er også innenfor disse industrigruppene at man forventer at det er størst behov for denne type tjenester. Innenfor de andre industrigruppene er det bare noen få som oppgir at de setter ut denne type tjenester.

Mekaniske bedrifter har behov for ingeniørtjenester i forbindelse med konstruksjon av maskiner og utstyr som de produserer. I tillegg har industribedriftene behov for ingeniørtjenester i forbindelse med konstruksjon av maskiner og utstyr som benyttes i deres egen produksjon. I undersøkelsen er omfanget av outsourcingen størst innen mekanisk industri.

Tabell 14 Beregning av antall årsverk innen ingeniørtjenester som er outsourcet fra industrien i Rogaland

	Antall industribedrifter i Rogaland med 10+ ansatte	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	113	63 %	71	0,9	61
Produksjon av andre industrivarer	45	30 %	14	2,5	34
Produksjon av metaller og metallvarer	82	36 %	29	2,8	81
Produksjon av maskiner og utstyr	126	56 %	70	4,1	290
Totalt	366		194		465

Svarene i bedriftsundersøkelsen indikerer at industrien i Rogaland har outsourcet 450 – 500 årsverk innenfor ingeniørtjenester. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for snaut 400 årsverk innenfor ingeniørtjenester i Rogaland.

I SSB's sysselsettingsstatistikk sorterer ingeniørselskapene under forretningsmessig tjenesteyting, nærmere bestemt "annen teknisk konsulentvirksomhet". I Rogaland var det ved utgangen av 2006 snaut 2.200 sysselsatte innenfor "annen teknisk tjenesteyting" som er næringsgruppen som ingeniørselskapene sorterer under. Anslaget på snaut 400 årsverk innebærer at outsourcing fra industrien i Rogaland står for 18 prosent av sysselsettingen innen denne næringen.

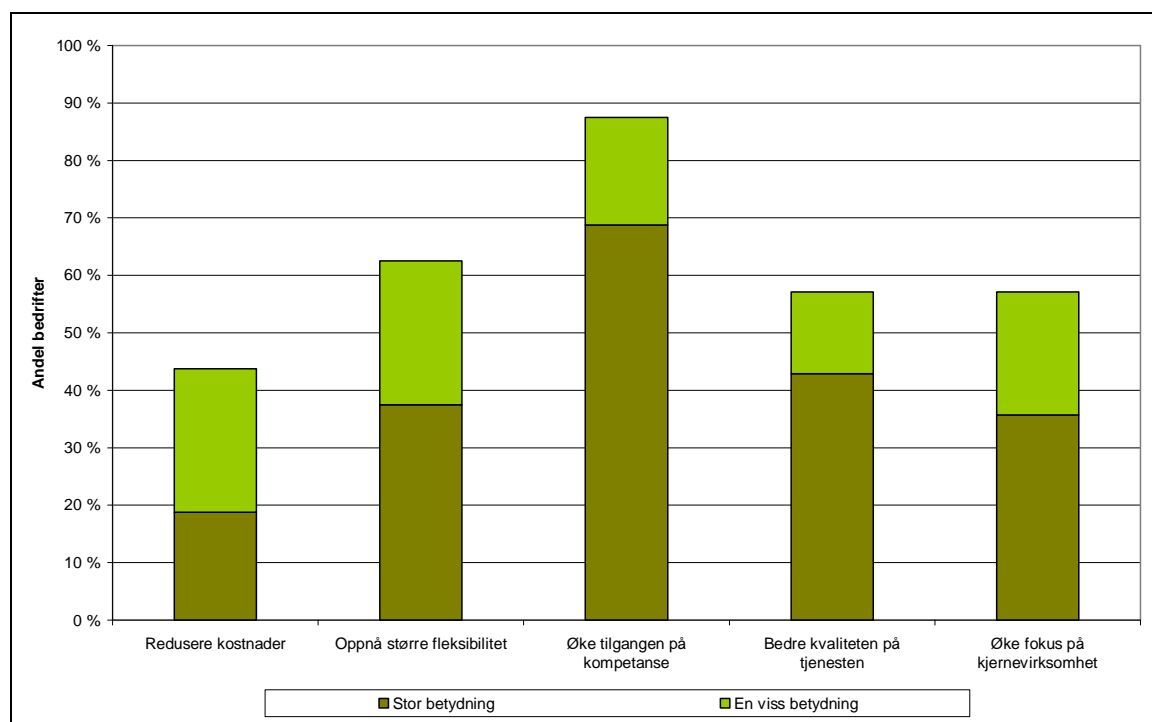
Industrien er åpenbart en stor oppdragsgiver for ingeniørselskapene. Det er i stor grad mekanisk industri som produserer maskiner og utstyr som ingeniørselskapene konstruerer. Det vil imidlertid være en del grensetilfeller hvorvidt kjøp av ingeniørtjenester bør regnes som outsourcing eller ikke. For noen bedrifter vil kjøp av denne type tjenester være en naturlig del av underleveransene uten at det noen gang har vært aktuelt å ivareta tjenesten selv.

Undersøkelsen viser at industribedriftene til en viss grad kjøper kapasitet fra ingeniørselskaper når det er behov for dette enten som følge av knappe tidsfrister eller som følge av mangel på arbeidskraft. En bedrift skriver at den må kjøpe om lag 40 prosent av engineeringarbeidet eksternt fordi den ikke får tak i nok ingeniører, mens en annen skriver at den kun kjøper eksternt kapasitet når prosjektmengden tilsier at de ikke klarer tidsfristene selv.

Det kan derfor tenkes at denne type kjøp av kapasitet også til en viss grad inngår i anslagene over outsourcete årsverk til ingeniørselskaper. Slik kjøp av kapasitet er imidlertid ikke outsourcing i ordets rette forstand. På den annen side avspeiler anslaget at det for tiden er mangel på kapasitet innenfor den mekaniske industrien og at dette til en viss grad medfører at større deler av opp gjennomføres i andre næringer.

Denne type tjenester er i sterk vekst. Bare siden år 2000 er antall sysselsatte innen næringen i Rogaland økt med 360 personer eller snaut 20 prosent. Mange av ingeniørselskapene i er oljerelaterte og nyter godt av den høye aktiviteten i oljesektoren. De største ingeniørselskapene i Rogaland er Sørco AS, Dovre International AS, IKM Offshore Development AS og AGR RC Prosjekt Partner AS.

Seks ingeniørbedrifter har svart på bedriftsundersøkelsen rettet mot tjenesteytende bedrifter. Blant disse er det kun en som ivaretar outsourcete tjenester fra industrien. For denne utgjorde outsourcing fra industrien rundt ti prosent av fjorårets omsetning.

Figur 27 Forhold av betydning ved utsetting av ingeniørtjenester (n=16)

Nesten 90 prosent av de som helt eller delvis har outsourcete tjenesten oppgir at økt tilgang på kompetanse er av betydning. Større fleksibilitet, bedre kvalitet på tjenesten og økt fokus på kjernevirksomheten er også av betydning for over halvparten av bedriftene. Reduserte kostnader er det forholdet som blir tillagt minst betydning.

Som nevnt overfor er også mangel på arbeidskraft og manglende kapasitet blant grunnene til at industrien setter ut engineeringarbeid.

7.10 Bygg og anlegg og vaktmestertjenester

Bygg og anlegg

I tillegg til tradisjonelt snekkerarbeid omfatter bygg og anleggsvirksomhet elektrisk installasjonsarbeid, isolasjonsarbeid, VVS arbeid, gulvlegging og malerarbeid. En del industribedrifter har behov for disse tjenestene i forbindelse med vedlikehold av bygninger og maskiner og utstyr.

For en del industribedrifter har det kanskje aldri vært aktuelt å ha egne ansatte til å utføre denne type arbeid. Det naturlige har vært å kjøpe tjenesten fra eksterne. Andre industribedrifter ivaretar eller har ivaretatt denne type arbeid selv.

På bakgrunn av svarene i bedriftsundersøkelsen ser det ut som at det er bedrifter innenfor næringsmiddelindustri, produksjon av metaller og mekanisk industri som har størst behov for slike tjenester. I de fleste tilfellene er omfanget av utsetningen forholdsvis lite, bortsett fra mekanisk industri hvor omfanget for den enkelte bedrift er veldig varierende.

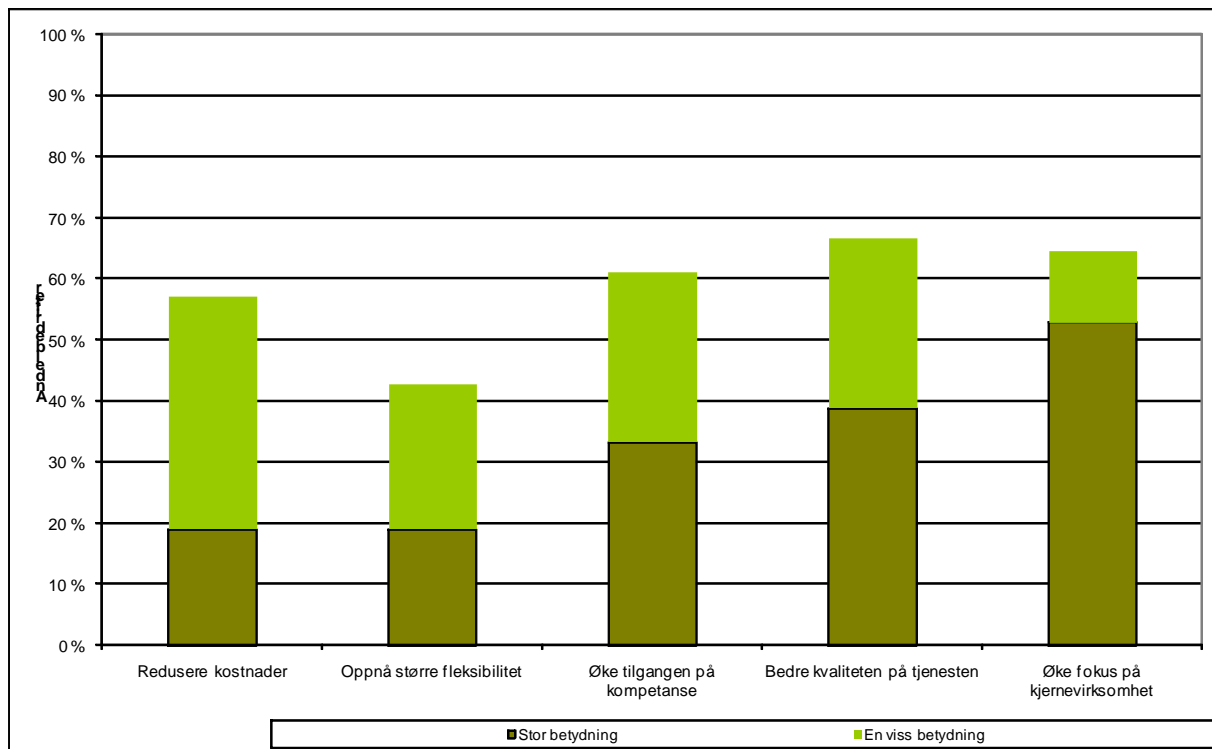
Tabell 15 Beregning av antall årsverk innen bygg og anleggsvirksomhet som er outsourcet fra industrien i Rogaland

	Antall industribedrifter i Rogaland med 10+ ansatte	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcet	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Nærings- og nytelsesmidler	113	81 %	92	0,5	46
Tekstil og lærvarer	4	100 %	4	0,3	1
Trevarer	27	33 %	9	0,5	5
Treforedling, grafiskprod og forlag	40	38 %	15	0,3	5
Andre industrivarer	45	60 %	27	0,3	8
Produksjon av metaller og metallvarer	82	57 %	47	1,0	47
Produksjon av maskiner og utstyr	126	80 %	101	2,0	202
Prod av elektriske og optiske instrumenter	27	100 %	27	0,3	8
Totalt	472	68 %	321		321

Bedriftsundersøkelsen indikerer at 320 årsverk er outsourcet fra industrien til bygg- og anleggsnæringen i Rogaland. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for rundt 250 årsverk innenfor bygg og anleggsektoren i Rogaland.

Det er åpenbart at outsourcing fra industrien står for en svært liten del av sysselsettingen i bygg og anleggsnæringen. Det er 14.300 sysselsatte innenfor bygg og anleggsnæringen i Rogaland, slik at outsourcete årsverk fra industrien står kun for vel en prosent av disse.

Økt fokus på kjernevirksomheten har stor betydning for flest bedrifter ved utsetting av bygg og anleggstjenester. Ønske om å bedre kvaliteten på tjenesten og øke tilgangen på kompetanse har også betydning for vel 60 prosent av bedriftene. Reduserte kostnader er et forhold som har en viss betydning for forholdsvis mange bedrifter ved utsetting av denne tjenesten.

Figur 28 Forhold av betydning ved utsetting av bygg- og anleggstjenester (n=18)

Vaktmestertjenester

Utsetting av vaktmestertjeneste varierer i stor grad med størrelsen på bedriftene. Blant bedriftene med opp til 100 ansatte har bare 10-15 prosent av bedriftene satt ut denne tjenesten, mens nesten halvparten av de største bedriftene har satt ut tjenesten.

Tabell 16 Beregning av antall årsverk innen vaktmestertjenester som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har outsourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsource	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				
9-20 ansatte	202	13 %	26	0,3	8
20-99 ansatte	219	15 %	32	0,5	16
>= 100 ansatte	51	48 %	24	1,9	47
Sum	1985		83		71

Svarene i undersøkelsen indikerer at industrien i fylket har satt i størrelsesorden 70 årsverk innenfor vaktmestertjenester i Rogaland. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for rundt 50 årsverk innenfor vaktmestertjenester i Rogaland.

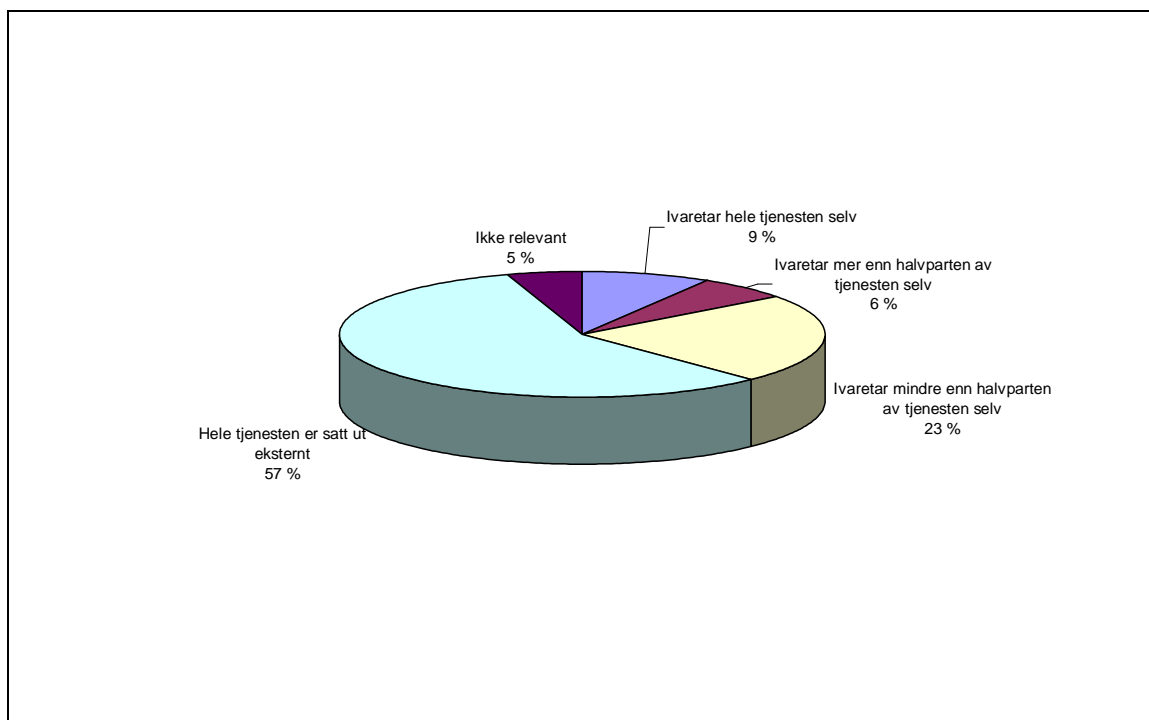
7.11 Transport, lager og logistikkvirksomhet

Transport

Det er liten tvil om at industrien genererer et stort transportbehov. En rekke innsatsfaktorer skal fraktes til bedriften og de bearbejdede produktene skal fraktes videre enten til andre bedrifter, grossister eller kunder.

Det finnes industribedrifter som alltid har benyttet seg av eksterne transportører og som ikke har vurdert det som aktuelt å ivareta transporten selv. Disse skal holdes utenfor kartleggingen. Det vi er interessert i å få med her, er transporttjenester som nå blir outsourcet, men som tidligere ble ivaretatt av industribedriftene selv.

Endret tilbøyelighet til outsourcing og omfanget av dette i form av antall årsverk er vanskelig å tallfeste. Svarene som er gitt i undersøkelsen kan tyde på at bedriftene ikke alltid har tatt stilling til hvorvidt det under noen omstendighet ville være aktuelt å ivareta tjenesten selv. Det er derfor mulig at tallene som fremkommer i undersøkelsen er noe høye. Det finnes imidlertid eksempler på bedrifter i undersøkelsen som er bevisst på å ikke føre opp transport som de aldri har ivaretatt selv.

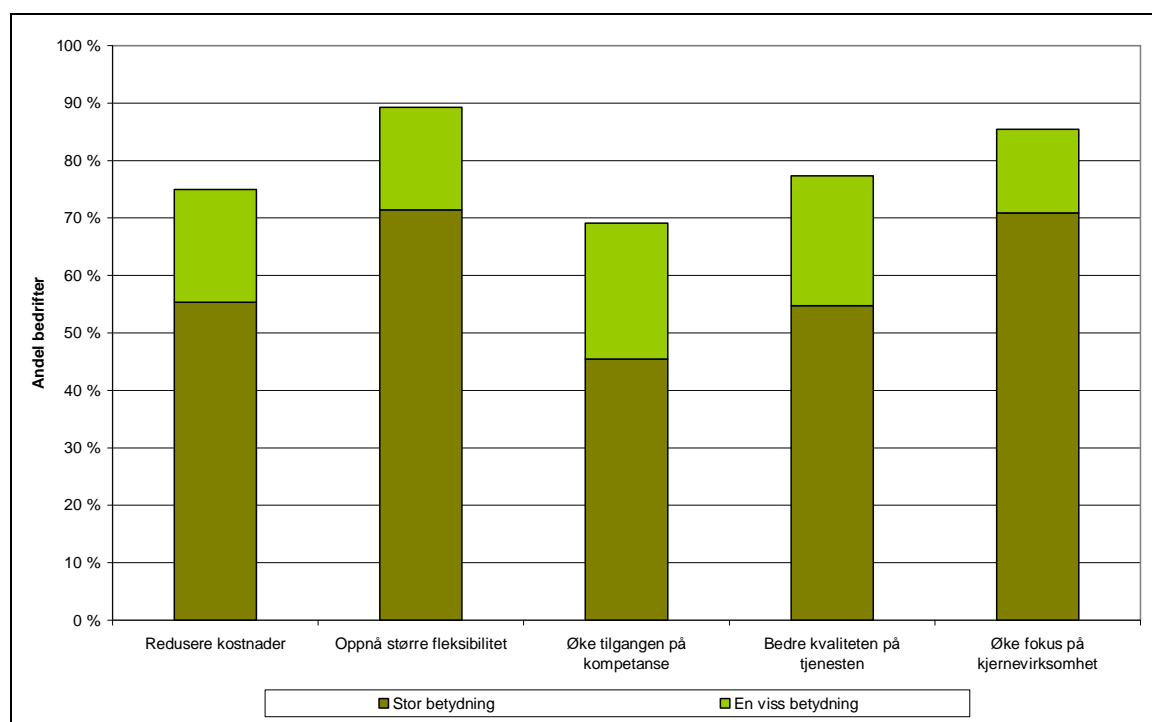
Figur 29 Outsourcing av transport (n=82)

Blant bedriftene i undersøkelsen har 86 prosent satt ut hele eller deler av transporttjenesten. Nesten 60 prosent har satt ut all transport. For de fleste utgjør omfanget av utsettingen mellom null og tre årsverk, mens det for enkelte dreier seg om 10, 20 og helt opp til 100 årsverk. Det er blant de største bedriftene det er stort sprik i antall årsverk som er satt ut i forbindelse med tjenesten.

Tabell 17 Beregning av antall årsverk innen transporttjenester som er outsourcet fra industrien i Rogaland

Størrelseskategori	Antall industribedrifter i Rogaland	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrift som outsourc	Gjennomsni årsverk	Sum antall årsverk
Ingen ansatte	899				
1-9 ansatte	614				0
9-20 ansatte	202	80 %	162	1,1	178
20-99 ansatte	219	80 %	175	2,5	438
>= 100 ansatte	51	90 %	46	4,0	184
Sum	1985		383		799

Bedriftenes svar i undersøkelsen indikerer at opp mot 800 årsverk er outsourcet fra industrien i Rogaland til transportnæringen. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på om lag 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for 600-650 årsverk innenfor transportnæringen i Rogaland.

Figur 30 Forhold av betydning ved utsetting av transporttjenester (n=55)

Større fleksibilitet og økt fokus på kjernevirksomhet er de forholdene som blir tillagt størst vekt i forbindelse med utsetting av tjenesten. Mange legger imidlertid også vekt på bedre kvalitet, reduserte kostnader og økt tilgang på kompetanse.

Logistikk

Blant bedriftene i undersøkelsen er outsourcing av logistikkjenester mest utbredt innenfor næringsmiddelindustrien og innenfor mekanisk industri. Innenfor næringsmiddelindustrien har flere av de mellomstore bedriftene satt ut denne tjenesten. Tallmaterialet indikerer at det da dreier seg om forholdsvis få årsverk i den enkelte bedrift som er satt ut. Innenfor mekanisk industri ser utsetting av logistikkjenester ut til å være mest utbredt blant bedriftene

med flere enn 100 ansatte. Det er forholdsvis få bedrifter som oppgir hvor mange årsverk som er satt ut. Tallene er dermed heftet med stor usikkerhet.

Undersøkelsen indikerer at i størrelsesorden at industrien i Rogaland har satt ut i størrelsesorden 160 årsverk innen logistikkjenester. Hvis man antar at effektivisering medfører et redusert personellbehov på om lag 20 prosent vil outsourcing fra industrien anslagsvis stå for rundt 130 årsverk innenfor logistikkjenester i Rogaland.

Tabell 18 Beregning av antall årsverk innen lager og logistikk som er outsourcet fra industrien i Rogaland

	Antall industribedrifter i Rogaland med 10+ ansatte	Andel som har out-sourcet i undersøkelsen	Antall bedrifter som outsourcer	Gjennomsnitt årsverk	Sum antall årsverk
Nærings- og nytelsesmidler	113	53 %	60	0,8	48
Produksjon av metaller og metallvarer	82	21 %	18	1,0	18
Produksjon av maskiner og utstyr	126	40 %	50	2,0	101
Totalt	472	28 %	128		166

Undersøkelsen indikerer dermed at outsourcing fra industrien står for i størrelsesorden 750 årsverk innenfor transport- og logistikkjenester i Rogaland.

I Rogaland sysselsetter godstransport på vei, lasting og lossing og tjenester tilknyttet transport 4.100 personer. Dermed står industrien for rundt 18 prosent av sysselsettingen i næringen.

Gode logistikk- og transportløsninger er en viktig suksessfaktor

Logistikkbransjen er i vekst og har tatt over stadig flere oppgaver som defineres utenfor industribedriftenes kjernevirksomhet, sier Inge Oliveren, leder i logistikkforeningen i Rogaland. - I tillegg til transport- og logistikkjenestene tar bransjen over oppgaver fra industrien som lagerhold, frysing, pakking og lignende varebehandlingsoppgaver.

Oliveren tror dette er en trend som vil bli en enda viktigere suksessfaktor framover. -De siste årene har logistikkjenester i økende grad blitt et strategisk verktøy for industribedriftene. Dette gir seg blant annet utslag i at store konkurrerende bedrifter er lite villige til å dele logistikkpartner. Samtidig er det en utvikling mot at ikke-konkurrerende bedrifter, gjerne innenfor ulike bransjer, inngår forpliktende samarbeid/ partnerskap (co-sourcing) for å oppnå større stordriftsfordeler på logistikk- og transporttjenester. Informasjonslogistikk er et sentralt begrep i denne sammenheng for å oppnå et balansert transportbehov gjennom hele forsyningskjeden og en effektiv retningsbalanse på vareflyten. Dette går blant annet ut på å utnytte transportkapasiteten tur retur mellom to transportpunkt for å oppnå lavest mulig pris per transportert enhet.

Oliveren mener den tradisjonelle industrien er treg når det gjelder å utnytte effektiviseringsmuligheter i nye innovative logistikk-løsninger, mens nyere industri, som eksempelvis IT-industrien er raskere ute med å ta disse løsningene i bruk.

Globaliseringen er en underliggende drivkraft bak utviklingen med økt utsetting av transporttjenester. Bedre samferdselsnett og bedre transportmidler gir økt flyt av varer og tjenester over landegrensene og mellom regioner. Markedet blir større, men samtidig skjerpes konkurransen om kundene. Økte krav til effektivisering gjennom kostnadsreduksjoner og utnyttelse av stordriftsfordeler, samt press for utvikling av nye innovative løsninger, er konsekvensen for bedriftene. Denne utviklingen vil føre til at regionene og bedriftene med de

beste logistikk- og transportløsningene vil bli økonomiske vinnere, mens de dårligste vil bli presset ut av markedet.

Oliversen mener de konkurransemessige forskjellene de siste årene har blitt større mellom regioner med godt utbygd infrastruktur og velfungerende trafikknutepunkt, og regioner som ikke har dette. Disse konkurransemessige vridningene mener han vil tilta framover.

8 UTSTRAKT BRUK AV INNLEID PERSONELL

8.1 To av tre industribedrifter benyttet innleid personell i 2006

To av tre bedrifter som svarte på bedriftsundersøkelsen benyttet innleid personell i 2006. De vel 40 bedriftene i undersøkelsen som leide inn personell leide til sammen inn 970 personer innenfor primærproduksjonen og 130 personer innenfor tjenester- og støttefunksjoner.

De 130 innleide innenfor tjeneste- og støttefunksjoner kommer sannsynligvis fra andre næringer enn industri. I undersøkelsen er det gitt mangelfulle opplysninger om hvorvidt de 970 innleide innenfor primærproduksjon er innleid fra industrien eller andre næringer, men det kan se ut som de fleste kommer fra industrien.

Bruk av innleid arbeidskraft er særlig utstrakt innenfor mekanisk- og metallvareindustri. 20 av de 22 bedriftene som svarte på undersøkelsen innenfor denne delen av industrien benyttet innleid personell i 2006.

8.2 Kraftig vekst for bemanningsbyråene

Det eksisterer per i dag ingen offisiell statistikk over hvor mye arbeidskraft vikarbyråbransjen i Rogaland leier ut til industrien. Bransjeforeningen SBL Bemanning (Servicebedriftenes Landsforening Bemanning), hvor de store vikarbyråene Adecco og Manpower samt 51 mindre vikarbyrå er registrert, har statistikk som viser kraftig vekst i utleien av arbeidskraft fra bemanningsbyråene de tre siste årene. I 2006 summerte utfakturerte timer fra SBL Bemanning seg til vel 20 000 årsverk, opp fra 14 000 i 2005. Veksten har fortsatt i 2007, og registreerte utfakturerte timer i første kvartal 2007 ligger nesten 40 prosent over nivået fra første kvartal 2006. De siste årene har det kommet til mange nye vikarbyråer i markedet som følge av medgangsbølgen høykonjunkturen har gitt bransjen. Mange av disse er per i dag ikke medlem av SBL Bemanning. Flere av de mindre bemanningsbyråene vi har vært i kontakt med understreket derfor at tallene fra SBL Bemanning ikke er fullstendig representative for bransjen, og at den faktiske utleien av arbeidskraft er høyere enn hva bransjeforeningens tall indikerer.

SBL Bemanning fører statistikk over utfakturerte timer til ulike yrkesgrupper, basert på innrapporterte data fra medlemsbedriftene. Denne statistikken er imidlertid ikke forenelig med SSBs næringsklassifisering, og fører oss i liten grad nærmere hvor mye arbeidskraft vikarbyråene faktisk leier ut til industrien.

SSBs sysselsettingsstatistikk viser imidlertid at det har vært en kraftig vekst i denne bransjen i Rogaland de siste årene.

Vi har innhentet informasjon fra 22 bemanningsbyråer i Rogaland. De som ikke hadde eksakt oversikt over antall utleide fordelt på bransjer ble bedt om å gi omtrentlige anslag over utleide årsverk i 2006 samt en vurdering av industrien i Rogaland sin andel av dette. Alle bedrifter fikk for øvrig en forklaring på hva som regnes som industri og på hvor skillet mot nærliggende bransjer som operatørselskapene og oljeserviceselskapene går.

Blant de 2.540 årsverkene som de 22 bemanningsbyråene leide ut i 2006 var 940 utleid til industrien. Industrien sto dermed for 37 prosent av totalt antall utleide årsverk i fylket.

Hvis man regner med at industrien står for om lag 35 prosent av den totale utleievirksomheten i fylket indikerer dette at det blir leid ut vel 1.300 personer til industrien i Rogaland.

Bemanningsbyråene i Rogaland sysselsatte 3.800 personer i 2006. Flere vikarbyrå har spesialisert seg innenfor ulike nisjer av markedet. Enkelte byrå har konsentrert seg om utleie av administrativt/merkantilt personell mens andre har spesialisert seg mot utleie av faglært personell til produksjonsarbeid. Tilbakemeldingen fra bemanningsbyråene vi var i kontakt med viser at bransjen leier ut alle typer arbeidskraft til industribedriftene. Det var en utbredt oppfatning blant bemanningsbyråene at det er kraftig vekst i utleie til industrien.

8.3 Godt marked for bemannings- og rekrutteringsselskap i Ryfylke

ASAP PERSONAL AS er et lite bemannings- og rekrutteringsselskap på Jørpeland som ble etablert av Thor Morten Meling Bratli høsten 2001. Gjennom sin tidligere jobb ved Aetat Jørpeland så Bratli at det var et udekket behov for vikarbyråtjenester i Ryfylke. Da etaten i 2001 måtte legge ned Aetat Bedrift og sine betalte formidlingstjenester, av konkurransemessige årsaker, grep Bratli muligheten som åpnet seg. Det ble starten på ASAP. Selskapet har i dag vel 10 millioner kroner i omsetning og 28 ansatte. 2 ½ årsverk er knyttet til administrasjon mens de øvrige ansatte opererer som utleid arbeidskraft til bedrifter i nærområdet.

Vel 80 prosent av bedriftens leveranser er i dag rettet mot industrien, fortrinnsvis verkstedsindustri, fiskeindustrien, elektronikkindustrien og byggevareindustrien. Leveransene består hovedsakelig av innleie av arbeidskraft og formidlings- og rekrutteringsbistand. I tillegg har ASAP noe arbeid knyttet til omstillingsbistand og administrative oppgaver som industribedriftene ikke kan, eller ikke ønsker, å utføre selv. Bedriften formidler arbeidskraft til bedrifter i Ryfylke fra både inn- og utland. Knappheten på arbeidskraft i det hjemmelige markedet har ført til at bedriften i dag får formidlet arbeidskraft til regionen også gjennom underleverandører i Polen, Sverige og England.

Meling forteller at markedet har vært svært bra for hans bransje de siste årene. Bemanningsbehovet har vært stort over flere år. Samtidig har trenden med økt spesialisering og utsetting av tjenester innenfor industrien fortsatt, og flere og flere bedrifter velger å operere med en svært liten administrasjon og heller økt kjøp av administrative tjenester. Et annet typisk trekk er at Industribedriftene i Ryfylke i større grad enn tidligere velger å sette ut

hele prosesser og ikke bare enkeltoppgaver. Enkelte bedrifter ønsker en totalpakke som går utover det å tilby arbeidskraft. De ønsker at ASAP skal ta hånd om hele rekrutteringsprosessen fra a til å, som inkluderer utforming av stillingsutlysning, kontaktpunkt for søkerne, gjennomføring av intervjuer og utplukking av aktuelle kandidater.

Meling forventer at personal- og administrative oppgaver mot industrien vil utgjøre en større del av ASAPs leveranser og omsetning de neste årene. Sykefraværsoppfølging, utarbeidelse av ansettelseskontrakter, arbeid med inn- og utmelding av ansatte i Arbeidstakerregisteret og Pensjonsregistre er eksempler på oppgaver han tror industribedriftene vil ønske å sette ut, og som vil bety nye markedsmuligheter framover. Økt fleksibilitet og økt fokus på kjernevirksomhet er hovedårsakene til at industribedriftene i økende grad velger å sette ut personal- og administrasjonstjenester, tror han.

9 PERSONER PÅ KORTIDSOPPHOLD

9.1 Personer på kortidskontrakter innleid gjennom bemanningsbyråer

I fjerde kvartal 2006 var det vel 600 lønnstakere i Rogaland innenfor utleie av arbeidskraft som ikke var bosatt i Norge. Disse inngår ikke i sysselsettingsstatistikken som ble omtalt i kapittel syv. Det ikke urimelig å anta at industriens andel av disse også er om lag 35 prosent.

Dette indikerer at vel 200 personer på kortidskontrakt ble innleid til industrien gjennom bemanningsbyråer i 2006.

I følge SSB er det en viss underrapportering av innleide på kortidskontrakter så det faktiske tallet ligger sannsynligvis noe høyere.

9.2 Personer på kortidskontrakter i industrien

I tillegg til de ansatte i bemanningsbyråer som blir leid ut til industrien er det også mange som jobber direkte i industrien.

I fjerde kvartal 2006 var det 1.400 lønnstakere ansatt i industrien i Rogaland som ikke var bosatt i Norge.

Disse inngår ikke i SSBs sysselsettingsstatistikk. Det har vært en kraftig økning i lønnstakere i industrien som ikke er bosatt i Norge de siste årene. Antallet er mer enn doblet fra 2005 da det var vel 600 lønnstakere i industrien i Rogaland som ikke var bosatt i Norge. I 2003 var antallet 300.

10 RESULTATER AV UNDERSØKELSEN BLANT TJENESTEYTNDE BEDRIFTER

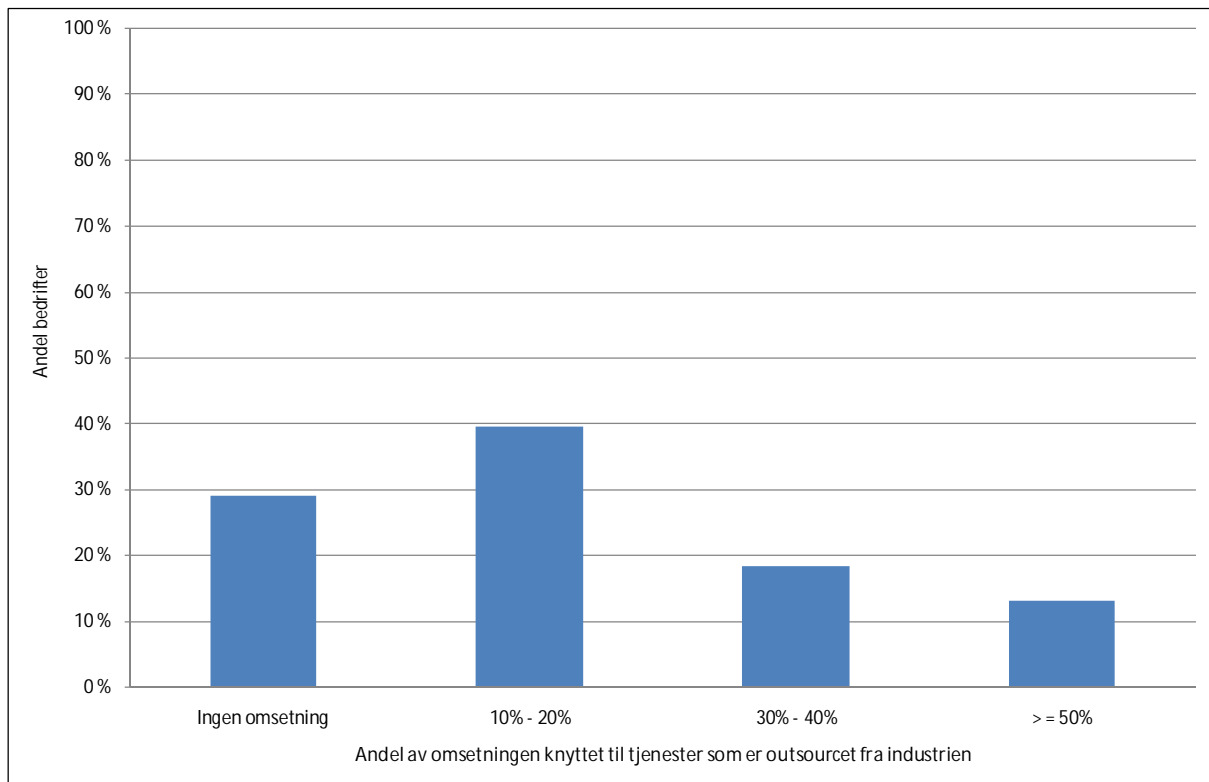
Bedriftsundersøkelsen blant tjenesteleverandører ble besvart av 60 bedrifter med til sammen 3.000 ansatte.

Rundt 80 prosent av bedriftene som deltok i undersøkelsen hadde leveranser til industrien i 2006 og for 20 prosent av bedriftene sto industrien for halvparten eller mer av omsetningen. Av en samlet omsetning blant bedriftene i utvalget på om lag 2,65 mrd kroner sto industrien for i størrelsesorden 470 millioner kroner, tilsvarende om lag 18 prosent. Industriens andel av omsetningen har økt for en tredjedel av bedriftene fra 1995 til 2006, mens bare et lite fåtall har hatt nedgang i andelen.

Om lag 30 prosent av bedriftene ivaretar outsourcete tjenester fra industrien. Bedriftene anslår omsetningen knyttet til de outsourcete tjenestene til snaut 300 millioner kroner, eller 11 prosent av bedriftenes samlede omsetning.

Utvalget blant tjenesteleverandørene er størst innenfor forretningsmessig tjenesteyting med 36 respondenter. Blant disse utgjør omsetning i tilknytning til outsourcete tjenester 132 millioner av en totalomsetning på 1,260 mrd kroner, tilsvarende 10,5 prosent. Den samlede omsetningen innenfor forretningsmessig tjenesteyting i Rogaland ligger på snaut 30 mrd kroner. Hvis outsourcete tjenester fra industrien står for omtrent ti prosent av denne omsetningen, vil det si om lag 3 mrd kroner. Strukturstatistikken fra SSB viser at omsetningen per sysselsatt innen forretningsmessig tjenesteyting ligger på rundt en million kroner. Omsetningen tilsier dermed at outsourcing fra industrien sysselsetter rundt 3000 personer innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Undersøkelsen blant industribedriftene indikerer at i størrelsesorden 1.500 årsverk er outsourcete til tjenester som ligger innenfor forretningsmessig tjenesteyting. Hvis man inkluderer innleid personell fra bemanningsbyråene som også hører til under forretningsmessig tjenesteyting på 1.600 – 1.700 årsverk kommer man imidlertid svært nær det samme antallet som undersøkelsen blant de tjenesteytende bedriftene indikerer.

Figur 31 Tjenesteleverandørenes svar med hensyn til andel av omsetningen som er knyttet til tjenester som er outsourcet fra industrien (n=60)

30 prosent av tjenesteleverandørene forventer at leveransene til industrien vil øke i tiden framover, mens det er nesten ingen som venter reduksjon.

11 KONKLUSJONER

11.1 Industrien står bak mange årsverk i tjenestesektoren

Kartleggingen blant industribedriftene indikerer at i størrelsesorden 3500-4000 årsverk er outsourcet fra industrien i Rogaland. Outsourcingen medfører imidlertid en effektivisering som gjør at antall årsverk i næringene som tjenestene outsources til kan reduseres med i størrelsesorden 20 prosent. (se kap om beregninger)

Dette tilsier at outsourcing fra industrien utgjør i størrelsesorden 2.500 - 3.500 årsverk i andre næringer. I tillegg leier industrien inn i størrelsesorden 1.200 – 1.400 årsverk fra bemanningsbyråer. Personer på kortidsopphold i Norge som arbeider i industrien i Rogaland utgjør anslagsvis 1.600 – 1.700 årsverk.

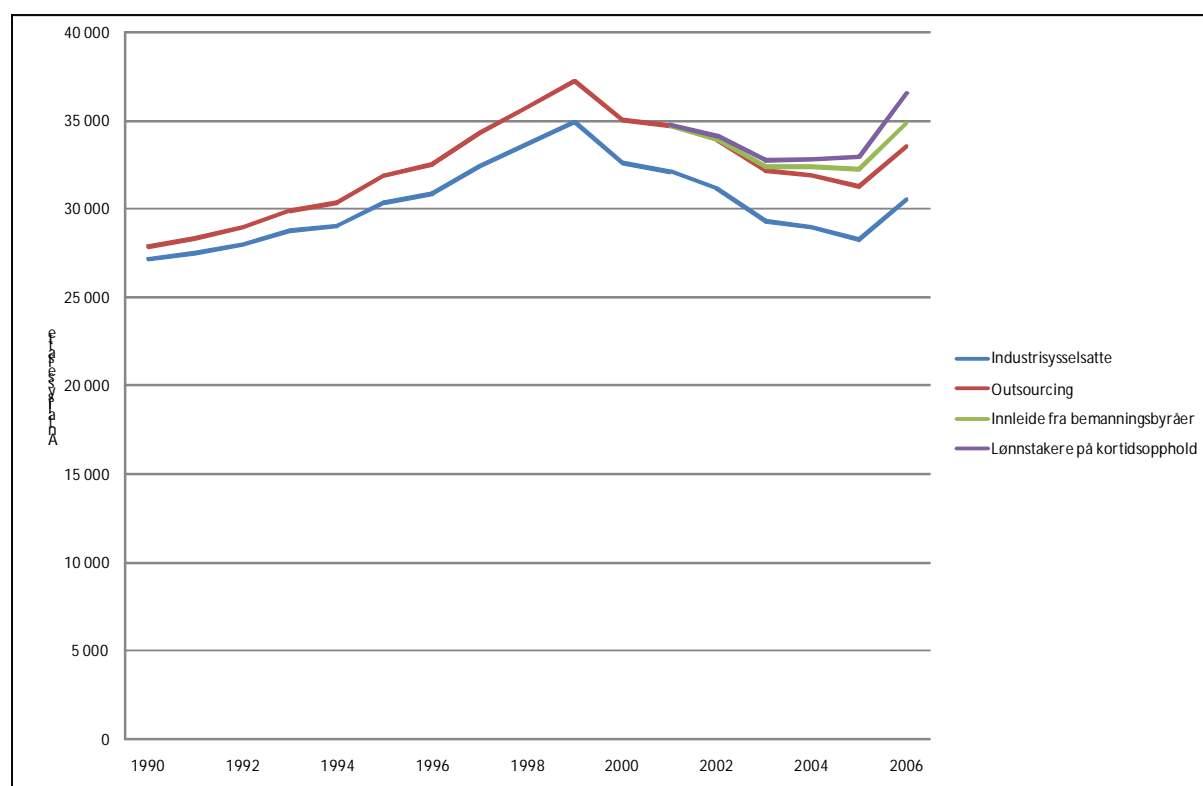
De to sistnevnte gruppene registreres ikke som industriarbeidsplasser i sysselsettingsstatistikken. Innleide fra bemanningsbyråer er formelt ansatt i bemanningsbyråene og registreres som sysselsatte innenfor forretningsmessig tjenesteyting. Personer på kortidsopphold omfattes ikke av sysselsettingsstatistikken.

Kartleggingen indikerer dermed at industrien i Rogaland står for i størrelsesorden 5.300 – 6.600 årsverk som av ulike grunner ikke defineres som industriarbeidsplasser i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk.

Tabell 19 Sysselsatte/årsverk relatert til industribedrifter som ikke defineres som industriarbeidsplasser i SSBs sysselsettingsstatistikk

Kategori	Anslag antall årsverk
Outsourcing	2.500-3.500
Innleie fra bemanningsbyråer	1.200-1.400
Lønnstakere på kortidsopphold	1.600-1.700
Totalt	5.300-6.600

Nedenfor følger en illustrasjon av hvordan utviklingen i industrisysselsettingen kunne vært dersom de sysselsatte som er blitt outsourcet inkluderes i statistikken. Illustrasjonen viser også en tenkt utvikling i omfanget av innleid arbeidskraft fra bemanningsbyråene fra forbudet mot privat utleie ble opphevet fra 2002. På toppen av dette legges også personer på kortidsopphold i Norge som arbeider i industrien og som har økt kraftig de siste årene.

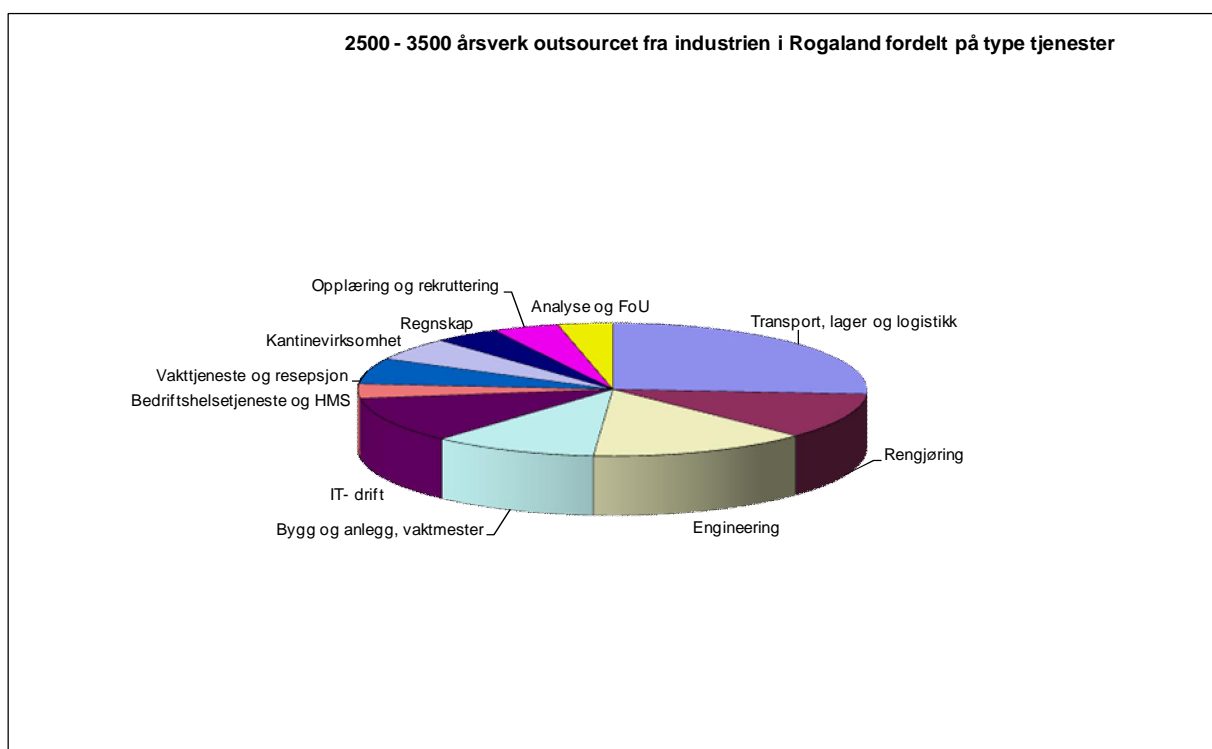

Figur 32 Illustrasjon av en "tenkt" utvikling i industrisysselsettingen som omfatter outsourcete stillinger til andre næringer, innleid personell fra bemanningsbyråer og lønnstakere fra utlandet på kortidsopphold

11.2 Flest outsourcete årsverk til forretningsmessig tjenesteyting

De fleste årsverkene som outsources går til tjenester som hører til under forretningsmessig tjenesteyting. Rengjøring, ingeniørtjenester, IT-tjenester, vaktjenester og resepsjon, regnskap og analyse/ FoU er alle tjenester som hører til i denne næringsgruppen.

Tjenester som ikke sorterer under forretningsmessig tjenesteyting er transport, lager og logistikk, bygg og anlegg og kantinevirksomhet. Kantinevirksomhet sorterer under hotell- og restaurantvirksomhet i SSBs sysselsettingsstatistikk. Figuren nedenfor viser en anslagsvis fordeling av de outsourcete årsverkene fra industrien på ulike type tjenester.

Figur 33 Outsourcete årsverk fra industrien i Rogaland anslagsvis fordelt på type tjenester

11.3 Omfanget av outsourcing ventes fortsatt å øke

Svarene i bedriftsundersøkelsen og intervjuene tyder samlet sett på at vi er inne i en trend med økende grad av outsourcing og at denne trenden vil fortsette. Det er imidlertid ingenting som tyder på radikale endringer i utviklingen, men flere forventer at markedet vil øke fordi industribedriftene i stadig større grad etterspør totalløsninger mer enn enkelttjenester.

Blant industribedriftene i undersøkelsen har snaut 20 prosent konkrete planer om å outsource flere tjenester. Også i undersøkelsen blant tjenesteleverandørene venter om lag 30 prosent at leveransene til industrien vil øke, mens bare et lite fåtall tror at leveransene blir mindre.

Referanser:

Rapport fra outsourcingundersøkelsen 2007, Handelshøyskolen BI November 2007. Hans Solli-Sæther & Peter Gottschalk.

Outsourcing i mindre danske virksomheder. En undersøkelse gjennomført av Mette Præst Knudsen og Niklölaj Cederquist, Syddansk Universitet